

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**AVRUPA BİRLİĞİ İLE UYUM SÜRECİNDE TÜRK
SİGORTA SEKTÖRÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ezgi Yiğit

BURSA 2007

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ İLE UYUM SÜRECİNDE TÜRK
SİGORTA SEKTÖRÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ezgi YiĞİT

Danışman

Prof. Dr. Prof. Dr. Yalçın ACAR

BURSA 2007

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

..... Anabilim/Anasanat Dalı,
..... Bilim Dalı'nda ..... numaralı
.....'nın hazırladığı “.....
.....” konulu
..... (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile ilgili tez savunma
sınavı, .../...../ 20.... günü ..... - .....saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda
adayın tezinin/çalışmasının .....(başarılı/başarısız) olduğuna
.....(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Sınav Komisyonu Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye (Tez Danışmanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Ana Bilim Dalı Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

...../...../ 20.....

Enstitü Müdürü
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
i

ÖZET

Yazar: Ezgi Yiğit

Üniversitesi:Uludağ Üniversitesi

Anabilim Dalı:İktisat

Tezin Niteliği:Yüksek Lisans Tezi

Sayfa Sayısı:111

Mezuniyet Tarihi:..../..../2007

Tez Danışmanı: Yalçın ACAR

Küreselleşme hareketlerinin hızla yaşandığı günümüzde, rekabet kavramı sigorta piyasalarında da gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Bu kapsamda, finansal aktörlerin serbestçe hareke edebildiği bir ortamda, Türk sigorta piyasası da serbest, rekabetçi, küresel ve bölgesel gelişmelere uyum sağlayan güçlü bir yapıya kavuşmak zorundadır.

Bu çalışma ile genel sigortacılık bilgilerinin yanı sıra Türk Sigorta Sektörü'nün diğer ülkelerle kıyaslandığında neden daha gerilerde bir seyir izlediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle sigorta sektörü verilerinden yararlanılmış,sektörün gelişmesi için yapılması gerekenler anlatılmıştır.

ABSTRACT

The concept of competition has been gradually gaining more importance also in insurance markets today along with the rapid globalization movements. Within this scope Turkish insurance market must also gain a free, competitive, and strong structure which is able to keep abreast of global and regional developments in an environment where financial actors can freely move.

It was tried to be determined why Turkish Insurance Sector was insufficient when it was compared to the ones in other countries. Therefore, the data obtained from Insurance Sector were used and necessary works to be done for improvement of sector were explained.

ÖNSÖZ

Sigortacılık, insanların kendilerini tehlikeler karşı korumak adına verdiği çabalar esnasında bir tür dayanışma olarak ortaya çıkmıştır.Sigortanın mantığını anlamak için öncelikle sigortacılığın tarihi,türlerini,işleyişini bilmek gereklidir.

Türkiye'deki duruma baktığımızda ise sigortacılığın öneminin yeteri kadar anlaşılmadığını görmekteyiz. Uzun bir geçmişe dayanmamasına rağmen yine de sigortacılığın günümüze kadar alması gereken yol,mevcut durumundan çok daha farklı olması gerekmektedir.yaşanan krizlerden sonra ekonomik gelişmenin etkisi dalga dalga her sektöre yayılırken sigortacılık ta bundan payını almaya başlamıştır.

Avrupa Birliği'ne tam üyelik için müzakere aşamasında olan ülkemizin, her ne kadar son yıllarda önemli adımlar atılsa da,gerek mevzuat gerekse de sektörün büyüklüğü bakımından alınması gereken çok yolu vardır ki çalışmada bu konuya ayrıca yer verilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocalarım Prof. Dr. Yalçın ACAR ve Prof. Dr. Cafer Unay'a ve yüksek lisans eğitimim boyunca sabırla ve azimle birikimlerini aktaran tüm öğretim görevlilerine teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.Ayrıca yetişmemde emeklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme şükranlarımı sunarım.Son olarak desteği için kardeşim Elif'e minnettarım.

26 Mart 2007

Ezgi Yiğit

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar.....	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. SİGORTANIN TARİHÇESİ	3
1.1. Dünyada Sigortanın Tarihi.....	3
1.2. Türkiye’de Sigortanın Tarihi	6
1.2.1. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Sigorta.....	10
1.2.2. 1980 Sonrasında Sektör	12
1.2.3. 1990- Serbest Tarifeye Geçiş	13
1.3. Sigorta Tanımı, Sigorta Kavramları ve Temel Prensipleri	14
1.3.1. Sigortanın Tanımı	14
1.3.2. Sigorta Kavramları	14
1.3.3. Sigortanın Genel Prensipleri	16
1.3.3.1. Azami İyi Niyet Prensibi.....	16
1.3.3.2. Sigortalanabilir Menfaat Prensibi	17
1.3.3.3. Tazminat Prensibi	17
1.3.3.4. Yakın Neden Prensibi	17
1.3.3.5 Rücu Prensibi.....	17
1.4. Sigorta Türleri	18
1.4.1. Sermaye Yapılarına Göre Sigorta Türleri	18
1.4.1.1. Sosyal Sigortalar	18
1.4.1.2.Özel Sigortalar	18
1.4.2. Faaliyetlerine Göre Sigorta Türleri.....	19
1.4.2.1. Hayat Sigortaları	19
1.4.2.1.1.Sürelİ Sigortalar (Term Assurance)	20

1.4.2.1.2.Yaşam Boyu Sigortalar (Whole Life Assurance)	20
1.4.2.1.3.Süre ve/veya Ölüme Bağlı Sigortalar (Endowment Assurance) .	21
1.4.2.2. Hayat Dışı (Elementer) Sigortalar	21
1.4.2.2.1.Yangın Sigortası.....	22
1.4.2.2.2.Kaza Sigortası	22
1.4.2.2.3.Nakliyat Sigortası.....	22
1.4.2.2.4.Mühendislik Sigortası	22
1.4.2.2.5.Tarım Sigortası.....	22
1.5. Reasürans Anlaşmaları	22
1.5.1. Reasürans Prensipleri.....	24
1.5.1.1. Kader Birliği Prensiibi	24
1.5.1.2. Hata ve İhmal, Reasürörün İnceleme Hakkı	24
1.5.1.3. Anlaşmazlıkların Çözümü, Hakem Heyeti, Hakkaniyet İlkesi	24
1.5.2.Reasürans Türleri.....	24
1.5.2.1. İhtiyari (İsteğe Bağlı) Reasürans	25
1.5.2.2. Zorunlu (Trete) Anlaşmalı Reasürans.....	25
İKİNCİ BÖLÜM.....	26
2. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN EKONOMİK İŞLEVİ,YAPISI , SEKTÖRDE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	26
2.1.Türk Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Etkinliği	26
2.1.1.Sigortanın Mikro İşlevleri.....	26
2.1.1.1.Güvence Sağlanması.....	26
2.1.1.2.Sermaye (Kapital) Birikimi.....	26
2.1.1.3.Girişimcinin Risk Karşılığı Dondurduğu Sermaye Miktarı	26
2.1.1.4.Kredi Sağlaması.....	27
2.1.1.5.Tesislerin Riziko Açısından İyileştirilmesi	27
2.1.2. Sigortanın Makro İşlevleri	27
2.1.2.1. Tasarruf Politikaları ve Kaynaklar İçinde Sigortacılığın Yeri, Katkısı.....	27
2.1.2.2. Sigorta Fonlarının Diğer Tasarruf Araçlarına Üstünlüğü	27
2.1.2.3. Sigortacılığın İstihdama Etkisi	28

2.1.2.4. Sigorta Sektörünün Vergi Gelirlerine Etkisi	28
2.1.2.5. Ödemeler Dengesine Etkisi	28
2.1.2.6. Kalkınma ve Refah Düzeyine Etkisi	28
2.2. Türk Sigorta Sektörünün Ekonomik Yapısı ve Fon Yaratma Kapasitesi	28
2.2.1. Sigorta Şirketlerinde Sermaye Yapısı	28
2.2.2. Sigorta Şirketlerinin Prim Üretimi	30
2.2.3. Direk Prim Üretiminin GSMH İçindeki Payı	31
2.2.4. Türk Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi	32
2.2.5. 1990 Sonrası Yaşanan Ekonomik Krizlerin Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Fonksiyonu Üzerine Etkileri	34
2.2.6. Sigorta Sektöründe Etkinlik	40
2.2.7. Sigorta Şirketlerinin Yatırımları	41
2.2.8. Türk Sigorta Sektörü'nde Yabancıların Payı	43
2.3. Türk Sigorta Sektörünün Sektörün Sorunları ve Çözüm Önerileri	45
2.3.1. Mevzuat Sorunları	46
2.3.1.1. Sigortacılık Düzenleme ve Denetim Kanunu	46
2.3.1.2. Sigorta Sözleşme Kanunu	46
2.3.1.3. Türk Ticaret Kanununun 1295 ve 1297'inci Maddeleri	47
2.3.1.4. Acenteler Yönetmeliği	47
2.3.2. Vergi Sorunları	47
2.3.2.1. Deprem Hasar Karşılıkları	47
2.3.2.2. Hayat Sigortaları ve Vergilendirilmesi	48
2.3.2.3. Satış Elemanlarının Vergilendirilmesi	49
2.3.2.4. Karşılıklar	49
2.3.2.5. Yangın Sigorta Vergisi Kapsamının Değiştirilmesi	49
2.3.3. Diğer Sorunlar	49
2.3.3.1. Denetim	49
2.3.3.2. Sigorta Şirketlerinin Organizasyon Yapıları ve Yönetimi	50
2.3.3.3. Sigorta Şirket Kurulması ve El Değiştirmeler	50
2.3.3.4. Trafik Garanti Sigortası Hesabı	51
2.3.3.5. Sigorta Ekspertiz Kursu	51

2.3.3.6. Sigorta Eğitimi ve Araştırma Geliştirme(AR-GE) Yatırımlarının Yetersizliği	52
2.3.3.7. Zorunlu Sigortalar	53
2.4. Türk Sigorta Sektöründe Pazarlama	53
2.4.1. Ürün	54
2.4.2. Fiyat	55
2.4.3. Tutundurma	56
2.4.4. Reklam	57
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	60
3. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN AVRUBA BİRLİĞİNE ENTEGRASYONU.....	60
3.1. Avrupa Birliği ve Türkiye.....	60
3.1.1. Avrupa Birliğinde Sigorta Hukuku ve Mevcut Sigorta Mevzuatı.....	60
3.1.2. Türkiye’de Sigorta Hukuku ve Mevcut Sigorta Mevzuatı.....	62
3.1.3. AB ve Türk Sigortacılık Mevzuatı Arasındaki Temel Farklar.....	65
3.1.4. Avrupa Birliğinde Sigortacılık Faaliyetinde Bulunma Şartları.....	68
3.1.4.1. Ruhsat Alınması.....	68
3.1.4.2. Ruhsatın geri alınması.....	69
3.1.4.3. Hissedar olma	69
3.1.4.4. Mali durumun takibi	70
3.1.4.5. Portföy devri	71
3.2. Avrupa Birliği’nde Pazar ve Hizmet Pazarlaması.....	71
3.2.1. Hizmet Pazarlaması Kararları	71
3.2.1.1. Öz Tamamlayıcı Hizmetler Ve Fiyatlandırma Kararları.....	72
3.2.1.2. Tutundurma Kararları	73
3.3. Rekabetçi Pazarlama Stratejileri	73
3.3.1. Avrupa Birliği Sigorta Yönergeleri İle Pazarda Ulaşılan Durum	74
3.3.2. Şirket Birleşmeleri	75
3.3.3. Tek Sigorta Pazarı	76
3.4. Avrupa Birliği’nde Rekabet.....	77
3.4.1. Avrupa Topluluğunda Rekabet Politikası	78

3.4.2.Serbest Tarifeye Geçişin Rekabete Etkisi.....	79
3.5. Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Sigorta Şirketlerinin Muhasebe ile İlgili Düzenlemeleri	81
3.5.1. Türkiye'de Muhasebeyle İlgili Düzenlemelerin Gelişmesi	81
3.5.2. Avrupa topluluğunda muhasebeyle ilgili düzenlemelerin gelişmesi.....	83
3.6. Avrupa Birliği'nde Sigorta İşlemlerinde Mali Tablolarının Düzenlenmesi Ve Sunulması	85
3.7.Türkiye İle Avrupa Birliği Ülkeleri Sigorta Büyüklükleri Karşılaştırması.....	90
3.7.1. Avrupa Birliği Ülkeleri Prim Üretimi Ve Türkiye	90
3.7.2.Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye'de Kişi Başına Prim Üretimi	91
3.7.3.Milli Gelir İçinde Sigorta Prim Gelirlerinin Payı Avrupa Birliği Türkiye.....	92
SONUÇ	94
KAYNAKÇA	97

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1: Sigorta Şirketleri Sermayesinin Pay Sahipleri Arasındaki Dağılımı

Tablo 2.2: Sigorta Branşları İtibariyle Prim Üretimi

Tablo 2.3: Direkt Prim Üretimi ve Hayat Sigortası Prim Üretiminin GSMH İçindeki Payı (Milyar TL)

Tablo 2.4: Sigorta Şirketlerinin Yatırımları

Tablo 2.5: Türk Sigorta Sektörü Hakkında Genel Bilgiler

Tablo 2.6: Prim Üretiminin GSYİH ' ya Oranı (%)

Tablo 3.1: Avrupa Birliği Ülkeleri Prim Üretimi Ve Türkiye

Tablo 3.2: Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye'de Kişi Başına Prim Üretimi

Tablo 3.3: Milli Gelir İçinde Sigorta Prim Gelirlerinin Payı Avrupa Birliği Türkiye

GİRİŞ

Bilindiği üzere günlük hayat, belirsizlik arz eden rizikolarla doludur. Bu rizikoların fiziksel olarak ortadan kaldırılmaları imkânsız olduğundan, kişiler, en azından bunların ekonomik sonuçlarını ortadan kaldırabilmek veya hafifletebilmek üzere girişimlerde bulunmuşlar ve bir rizikonun gerçekleşmesi halinde meydana gelecek zararı aralarında bölüşmek suretiyle sigorta kavramının temelini atmışlardır.

Sigortacılık; ekonomi alanının sanayi, tarım, ihracat, ulaştırma ve diğer bölümlerdeki riskleri karşılama yönünden, özellikle kalkınma çabası içinde bulunan ülkelerde ayrı bir önem taşımaktadır. İş alanında çeşitli madde ve değerlere yatırılan sermayenin muhtemel tehlikelere karşı korunması, ancak iyi bir sigorta teminatının varlığı ile mümkün olabilmektedir.

Bu nedenle, günümüzde sigorta, her tür ticaret, endüstri ve sosyal yaşamın önemli bir parçası, koruyucu güven unsuru ve ekonomik faaliyetlerin fon yaratıcı gücü olarak benimsenmiş; toplumun bulunduğu düzeyin belirgin kıstaslarından biri haline gelmiştir.

Öte yandan, sigorta işletmelerinin ekonomi alanındaki rolü yalnız risklerin karşılanmasını sağlamakla kalmayıp aynı zamanda, bu işletmeler, bünyelerinde toplanan fonları hisse senetleri ve tahviller gibi değerlere yatırmak suretiyle de sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmaktadırlar.

Dünyada ve Türkiye’de sigortanın tarihsel gelişimi incelendiğinde dönemlerin örf, adet ve dinsel baskılarına karşın, artan ekonomik faaliyetlerin zorlaması sonucu ortaya çıkan kaçınılmazlıklar nedeniyle, sigortacılığın kendi kendini kabul ettirdiği görülmektedir.

Batı’da sigortacılığın kurulması ve gelişmesi, iki yüz yılı aşkın bir geçmişe sahiptir. Bu ülkelerde, sigortacılık kesimi, konusu, çalışması, kapsamı ve ekonomideki ağırlığı ile bir endüstri haline gelmiştir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde dünyada ve Türkiye’de sigortacılığın tarihinden başlanarak sigortacılık kavramı, prensipleri, türleri detaylı olarak açıklanmıştır. Sigortacılığın tarihinin ele alınması, sektörün bugünkü durumunun anlaşılmasına ışık tutması bakımından önemlidir.

İkinci bölümde ise sigorta sektörünün ekonomik yapısı, işlevleri mikro ve makro açıdan incelenerek, sektörün fon yaratma kapasitesi ve etkinliği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler çerçevesinde Türk Sigorta Sektörünün sorunları tespit edilmiş ve bu sorunlara yönelik çözümler getirilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, Avrupa Birliği yolunda hızla ilerleyen ülkemizin sigorta sektörünün mevcut durumunda Avrupa Birliğine hukuki açıdan ne derece hazır olduğu, AB’de sigortacılık faaliyetinde bulunmanın şartları, rekabet politikası ve AB ile Türk sigorta sektörünün sigorta büyüklükleri ve mevzuatları açısından mukayesesi ele alınarak sektörümüzün durumu daha net açıklanmaya çalışılmıştır.

Türk sigortacılığının geçmişine ve bugününe bakıldığında, görülen; başlangıçta tamamen yabancıların elinde ve yine onların amacına hizmet eden sigortacılığımızın, bugün, büyük ölçüde ekonomimize katkıda bulunmağa başlamış olduğudur. Türk sigortacılığının gelişmesi ve ekonomimize yararlı olması yönünde sağlanan bu gelişmeler elbette ki küçümsenemez. Ancak yeterli olduğu da iddia edilemez. Çünkü, ekonomik ve sosyal alanda sağlanan gelişmeler ile büyük nüfus potansiyelimiz dikkate alındığında, gerçekte görünen gelişme, ülkemiz ihtiyaçlarına cevap verecek seviyede değildir.

Milli gelirimizi arttırıcı ve ekonomik faaliyetlere fon yaratıcı bir kaynak olan sigortacılığa gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SİGORTANIN TARİHÇESİ

En basit anlatımla güvence olarak nitelendirilen sigorta kavramı, gelişmiş olsun ya da olmasın tüm ülkelerde ekonominin vazgeçilmez olgusudur. Fon yaratma özelliği nedeniyle ülke ekonomisine katkı sağlayan sigorta sektörü, oluşabilecek kaza ve kayıplarda zararları karşıladığı için kişi ve kurumlar açısından çok önemli bir işleve sahiptir. Sigorta kavramını ele almadan önce kısaca sigortacılık fikrinin nasıl ortaya çıktığı ve gelişme süreci konusuna ışık tutması bakımından dünyada ve ülkemizde sigortanın tarihini incelemek gerekmektedir.

1.1. Dünya’da Sigortanın Tarihi

Dünya' da sigortacılığa dair ilk izlere günümüzden yaklaşık 4000 yıl önce Babiller’ de rastlanmaktadır. Zamanın ticaret merkezi durumundaki Babil’ de, kervan tüccarlarına borç veren sermayedarlar, kervanların soyulması halinde veya fidyeye ödemek zorunda kaldıklarında tüccarların borçlarını silmekte, buna karşılık borcu tüccarlardan geri aldıkları zaman, taşıdıkları riskin karşılığı olarak ana borç miktarı üzerinden bir miktar para almaktaydılar. Bu olay, daha sonra Kral Hammurabi tarafından yasallaştırılmıştır. Hammurabi Kanunlarının en büyük özelliği, haydutların saldırısına uğrayan kervanların zararlarının bütün diğer kervanlar arasında paylaşılmasını öngörmeseydi. Bu, tehlike paylaşmasının kara taşımacılığındaki ilk örneğidir.

Hindu' lar ise M.Ö.400 yıllarında kredi anlaşmaları yapmaya başlamışlardır. Bu anlaşmaların içeriği oldukça basit olmasına rağmen, toplumlardaki sigorta düşüncesini geliştirerek sigortacılıkta ilk adımları ortaya koymasına bakımından önem taşımaktadır. Bu tür kredi anlaşmaları ortaçağda da gelişerek deniz ödöncü ve nakliyat sigortalarının temelini oluşturmuşlardır.

Sonraları sigortaya daha yakın uygulamalar özellikle deniz ticaretinin geliştiği yerlerde görölmektedir. İlk denizci uluslardan Kartacalılar, Romalılar, Yunanlılar arasında, geminin taşıdığı yük üzerine borç verip geminin limana varamaması riskini taşıyan ve gemi salimen limana döndüğünde, hem verdiği borç miktarını, hem de

taşıdığı riziko karşılığı faiz niteliğinde önemli pay alanlar bulunmaktaydı. Alınan bu faizlerin yüksekliği Kilise tarafından hoş görülmeyp, bir süre sonra da yasaklanmıştır. Büyük olasılıkla bu yasak, olabilecek tehlikelere karşı önceden bir prim alma biçimine, dolayısıyla da sigorta fikrinin doğmasına yol açmıştır.

Yine de bugünkü anlamda sigortadan söz edilebilmesi için 14. yy' ı beklemek gerekmiştir. Ekonomik koşulların değişmesi ile ticaret, 14. yy' dan başlayarak çok önemli gelişmeler göstermiştir. O devirde deniz ticaretinde en ileride bulunan İtalya' da sigortaya gereksinim duyuldu ve deniz sigortası kavramı da ilk defa burada ortaya çıkmıştır. Bilinen ilk sigorta poliçesi İtalyanca' ydı, 23 Ekim 1347 tarihli ve Santa Clara adındaki gemiyi Cenova'dan Mayorka' ya kadar olan bir sefer için temin etmek amacıyla düzenlenmiştir. İlk sigorta şirketi de 1424 yılında, yine Cenova şehrinde kurulmuştur. Sigorta konusunda ilk kanuni mevzuat ise 1435 yılında yayınlanan Barselona Fermanı' ydı. İtalya' daki başlangıçtan sonra, deniz sigortalarının özellikle 18. yy' da İngiltere' de geliştiği görülmektedir.

Denizde başlayıp gelişen sigortacılık, daha sonraları hayat sigortası fikrinin doğmasına neden olmuştur. Gemi ve yükünün sigorta edilebilmesi, kaptan, yolcular ve tayfaların da sigorta edilebilmesi fikrini getirmiştir. 17. yy.'da bir İtalyan bankeri olan Tonti' nin getirdiği “Tontines” denilen sistemde, belirli kişiler bir araya gelerek, belirlenen bir süre için ortaya belirli bir para koymakta, süre sonunda hayatta kalanlar parayı aralarında paylaşmaktaydı. İnsanların çoğu, kendilerinin başkalarından daha çok yaşayacaklarına inandıklarından epey rağbet gören bu sistemde ölenlerin maddi kayba uğradıkları düşünülerek, öngörülen süreden önce ölenler için de, ölüm rizikosu karşılığı prim ödenmesi öngörüldü ve hayat sigortalarına bir geçiş de bu şekilde başlamıştır.

17. yy.'ın ikinci yarısı sigortacılığın gelişmesine yol açan iki önemli olaya sahne olmuştur. Bunlardan ilki sigortacılıkta istatistik metot ve tekniğinin uygulanmaya başlaması (İhtimal Hesapları), ikincisi ise 2 Eylül 1666 tarihinde Londra'da meydana gelen ve dört gün sürerek 13.000 evle 100 kilisenin kül olmasına yol açan büyük yangındır.¹ Kara sigortalarının doğmasına neden olan bu olay, halk üzerinde büyük etki

---

¹ ERERDİ H.Cemal, *Sigortacılığımızın Tarihi*, Commercial Union, İstanbul, 1988, s.8.

yaratıp böyle felaketlerin sonuçlarına karşı önlem alınması fikrini doğurmuştur. Gelişen bu fikirden hareketle 1667 yılında “ Fire Office “ (Yangın Bürosu) kurulmasından sonra 1684 yılında buna rakip bir ortaklık şeklinde ortaya çıkan ilk yangın sigorta şirketi Friendly Society “ faaliyete geçmiştir.² 1688 yılında İngiltere’de Lloyd’s’ un temellerinin atılmasıyla sigortacılıkta yeni bir dönem başlamıştır. Londra’da bulunan ve Edward Lloyd adında bir kişinin işlettiği kahvehane, gemi sahipleri, iş adamları, ve tüccarların deniz ticaretine ilişkin bilgi alışverişinde buldukları bir mekan olmuştur. Burada sefere çıkan bir gemi veya geminin yükü üzerine teminat veren kişiler, “Underwriter” sıfatıyla belgeler düzenleyerek faaliyette bulunmaya başlamışlar ve yine bu kişiler³ Edward Lloyd’un ölümünden sonra, kendi aralarında Lloyd’s adında bir topluluk kurmuşlardır. Lloyd’s 1871 yılında İngiltere Parlamentosunun çıkardığı bir kanunla birlik haline getirilmiştir. Lloyd’s ilk yıllarında sadece deniz sigortaları sahasında faaliyet gösterirken sonraları kara sigortaları sahasına da geçmiş olup, günümüzde her türlü sigortanın yapılabildiği bir kuruluş haline gelmiştir. Lloyd’s bir sigorta şirketi olmayıp, sigorta teminatı veren şahısların oluşturduğu bir topluluk, bir birlik ve aynı zamanda dünya gemicilik istihbaratı konusunda bir merkezdir. ve Lloyd’s un en belirgin özelliği Lloyd’ s üyelerinin bütün varlıklarıyla sorumluluk taşımaları ve hiç bir zaman sigortalı ile doğrudan temas etmemeleri, ilişkinin “Broker” denilen aracı kişi veya firmalarla temin edilmesidir. Broker’lar Lloyd’s ile çalışabilmek için buraya kaydolmakta ve müşterinin gerek sigorta gerekse tazminat alma işlerini takip etmektedirler.

Modern sigortacılığın doğuşuna deniz, kara sigortacılığına yangın, kaza sigortacılığına tren kazaları ile ilişkin bireysel kazalar öncülük ederken, sanayinin gelişmesiyle yaşanan büyük teknik hasarlar, mühendislik sigortalarının gelişimine yol açmıştır.

---

² NOMER, Cahit, YUNAK, Hüseyin *Sigortanın Genel Prensipleri*, Milli Reasürans TAŞ Yayını, İstanbul, 2000, s.5.

³ ERERDİ,a.g.e.,s.9.

20. yüzyılın başlarında sigorta şirketleri her türlü sigorta ihtiyacına cevap verebilecek şekilde örgütlenmelerini tamamlamış kuruluşlar olarak etkin hizmet verebilecek düzeye ulaşmışlardır.

1.2. Türkiye’de Sigortanın Tarihi

Türkiye’ de 19.yy’ın ikinci yarısından önce sigortacılıktan söz etmek pek mümkün değildir. Bazı Anadolu köylerinde bu tarihten önce gereksinme halinde yardım sağlamak, halkın uğrayacağı zararı karşılamak amacıyla sendikalar kurulduğu, esnaf kuruluşlarının ölüm ve hastalık durumlarında üyelerine yardım amacıyla örgütlendikleri bilinmekteyse de bunlar gerçek anlamda sigorta olmayıp, güvenlik, yardımlaşma, sosyal dayanışma düşüncesi ile oluşturulmuş kuruluşlardır. Bunlar da birkaç köye özgü kalmış, Anadolu’ya yayılarak bir gelişme gösterememişlerdir.

Avrupa’daki sigorta konusunda kaydedilen önemli gelişmelere karşın, Osmanlı toplumunun sosyal özellikleri, dini ortam, mali düzen, buradaki gelişimi engelliyordu. 19. yy’ ın ikinci yarısında meydana gelen yangınlar ve bunların sonucunda uğranılan büyük hasarlar, sigorta hakkındaki olumsuz düşünceler üzerinde az da olsa etkileyip sigortanın doğmasına neden olmuştur. Özellikle 1870 yazında Beyoğlu’ndaki yangında (Büyük Pera Yangını) çok sayıda işyeri, ev, cami ve kilisenin yanması sigortanın gelişme sürecini hızlandırmıştır.⁴ Çünkü Pera, kentin Avrupa finans kapitali ile ilişkide bulunduğu bir finans merkeziydi. Sakinlerinin önemli bir bölümünü gayrimüslimlerin, levanten ve Osmanlı Devleti’nde ikamet eden yabancıların oluşturduğu Pera, XIX. yüzyılda ortaya çıkan yaşam biçimi ve tüketim alışkanlıkları ile değişimin simgesi ve merkezi sayılıyordu. Bu nedenle İstanbul’da sermaye birikiminin kalbi olan Pera’nın yanması, doğal olarak sigortalanma düşüncesini beraberinde getirmiştir. Yangınların yanı sıra belli bir kesimin Avrupa mallarını hızla tüketmeye başladığı bu süreçte özellikle İstanbul, batı mimarisi karakteristiklerine sahip yapılar ile bezenmeye başlamıştır. Bu yeni yaşam biçimi ve alışkanlıkları belki de Osmanlı ülkesinde yabancı sigorta şirketlerinin yerleşmesinin asıl nedenidir. Pera Yangını’ndan bir süre sonra 1872

---

⁴ KAZGAN Haydar, *Osmanlı’dan Günümüze Türk Finans Tarihi*, C. 2, IMKB/Creative Yayıncılık ve Tanıtım, İstanbul 1999, s.13.

'de Bank Hanson adlı bir İngiliz Bankası'nın önderliğinde Sun, Northern ve North British adındaki 3 İngiliz sigorta şirketi İstanbul'da faaliyete geçmiştir.⁵

Osmanlı Devleti'nde sigortacılığın gelişimi açısından 1898 yılı önemli bir tarihtir çünkü o yıl faaliyette bulunan, sayıları 44'ü bulan sigorta şirketleri bir güvenlik örgütü ve ortak bir yangın sigorta tarifesi hazırlamak üzere bir araya gelmişlerdir. Bu oluşumun temsilcilerinin bir araya geldiği 12 Temmuz 1900 tarihli toplantıda, İstanbul'da faaliyette bulunan Yangın Sigorta Şirketleri Sendikası adı altında bir derneğin kuruluşu, 1 Ağustos 1900'den itibaren geçerli olmak üzere ortak bir yangın tarifesi uygulaması, devamlı bir denetim mekanizmasının oluşturulması kararları alınmıştır. 1916 yılında tescil işlemleri yeniden düzenlenirken dernek, Türkiye'de çalışan sigorta şirketleri cemiyeti adını almıştır. 12 Aralık 1914'de Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasım şirketler ile Ecnebi Sigorta şirketleri Hakkında Kanun-ı Muvakkat ile Osmanlı Devleti'nde faaliyette bulunan yabancı sigorta şirketleri tescile ve teminat göstermeye zorunlu tutulmuşlardır.⁶ Daha sonra çıkarılan bir diğer kanun ile yangın ve nakliyat primleri üzerinden %3, hayat sigortası primleri üzerinden %2 oranında vergi alınmaya başlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde kurulan ilk sigorta şirketi, sermayesi yabancılara ait olan Osmanlı Bankası, Tütün Rejisi ve Duyun-ı Umumiye İdaresi'nin ortaklığıyla kurulan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi idi. Şirketin acentelik işlerini Osmanlı Bankası ve Tütün Rejisi şubeleri yerine getiriyordu.⁷

Osmanlı Devleti'nde genelde sigortacılığın, özelde ise yerli sigorta şirketlerinin gelişmemesinin belirli nedenleri vardır:

Yerli sermayeye dayanan sigorta şirketlerinin gelişmemesi sigortacılık faaliyetlerinde bulunacak yerli şirketlerin kurulmasına imkan verecek düzeyde sermaye birikiminin olmaması ve bunun yanı sıra zihniyet engelinin bulunmasına bağlıdır. Zihniyet engelini yansıması açısından 1911 tarihli bir fatura büyük anlam taşımaktadır. Anılan faturaya göre sigorta bedelinin helal olabilmesi yani sigorta tazminatını almak

---

⁵ SERGİCİ Erdoğan, *Türklerin Tarihi ve Sigortacılık*, Latin Kitabevi, İstanbul,2001 s.26.

⁶ KAZGAN,a.g.e.,s.35.

⁷OKSAY Suna,a.g.m.,s.8.

hususunda dini bir sakınca bulunmaması, sigorta işlemini yapan şirketin yabancı bir ülkede bulunmasına bağlıdır. Bu fatura; Osmanlı Devleti'nde Müslüman halk arasında sigortacılığın gelişmemesinin önemli nedenlerinin başında, dini inanç ve geleneklerin geldiğine işaret etmektedir.

1908'den sonra sayıları Osmanlı Devleti'nde 120'yi bulan sigorta şirketlerinin 1923'de 93'e indiği görülmektedir. Bu düşüşün nedenleri; Birinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu koşullar, Yunanlıların İşgali ve kenti terk ederken çıkarttıkları büyük yangındır.

Cumhuriyet'in ilanını izleyen günlerde hükümetin sigorta şirketlerini tescile ve ihtiyat akçesi yatırmaya mecburiyeti, bazı şirketlerin mali durumlarının bozulması, Türkiye'nin iş sahasının daralması, sigortacılık açısından karlı bir faaliyet alanını oluşturan zengin ülke parçalarının sınır dışında kalması, nüfus mübadelesi ve İzmir Yangını nedeniyle mahkemelerden çıkan kararların belirsizliği bu sayının düşmesine hız katmış ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin sayısı 53'e kadar inmiştir.

1920'lerde 10'u Türk, 39'u yabancı toplam 49 sigorta şirketi Türkiye'de faaliyet göstermekteydi. Prim üretimi açısından yabancı şirketlerin payının yerli şirketlerin çok üstünde olduğunu görmek mümkündür.

Cumhuriyet'in ilanını izleyen yıllarda milli sigortacılığın gelişimi yönünde gerek yasal gerek kurumsal önemli girişimler ortaya çıkmıştır. 1924'te, 1920 yılında Fransız Urbain şirketi'nin iştiraki ile kurulmuş olan "Milli Sigorta şirketi" Ankara Hükümeti tarafından tanınmış bunun yanı sıra Emtia ve Yol Eşyası Avrupa Anonim Türk Sigorta şirketi ile İtimadi Milli Sigorta şirketi kurulmuştu. 14 Mart 1925'te Güneş Sigorta TAŞ tesis edilmiş ve bunu 19 Eylül 1926'da Bozkurt Türkiye Umum Sigorta şirketi'nin kuruluşu izlemiştir.⁸ Bu dönemde Türkiye İş Bankası, bankacılık faaliyetlerinin yanı sıra sigortacılıkla da ilgilenmeye başlamıştır. Acentelik biçiminde başlayan girişimlerini geliştirmiş ve dönemin ilk milli sigorta şirketi olan Anadolu Sigorta şirketi'ni

---

⁸ KAZGAN Haydar -SOYAK Aklan-KORALTÜRK Murat, *Cumhuriyet'in 75 Yıllık Sigortacısı* , Koç Allianz ,Creative Yayıncılık,İstanbul,1998,s.20.

kurmuştur. Dönem İçinde kurulan Türk sigorta şirketlerinin hemen tamamının yabancı ortaklara sahip olduğu da dikkat çekici bir olgudur.

1929'da Türkiye İş Bankası, Milli Sigorta ile Compagnie Suisse de Reassurance ortaklığı olarak Milli Reasürans T.A.Ş kurulmuştur. Milli Reasürans şirketi, sigortacılığın millileştirilmesine zemin ve imkan hazırlamak, reasürans primlerinin imkan nispetinde memlekette kalmasını sağlamak suretiyle döviz tasarrufunda bulunmak ve hazineye gelir temin etmek, ayrıca 1920'lerde devletçiliğin eşiğindeki Türkiye'de devlete gelir yaratmak, yabancı şirketlerin egemenliğini kırmak ve hükümetin toplumsal ve ekonomik politikalarının araçları olarak kullanılmak üzere tekeller oluşturmak amacı gütmektedir.

1927'de çıkarılan Murakabe Kanunu, Mükerrer Sigorta Kanunu ve 1929'da kurulan reasürans tekeli ile 1930'larda sigortacılık sektöründe gerek girişimci gerek denetleyici olarak devletin rolü artmıştır. 1932 yılı itibariyle Türkiye'de 8'i Türk 29'u yabancı toplam 37 sigorta şirketi faaliyet göstermekteydi. Bu şirketlerin en çok faaliyet gösterdiği branş 24 şirket ile yangın branşı idi. Bunu 14 şirket ile nakliyat branşı, 4 şirket ile kaza branşı ve 3 şirket ile hayat branşı izliyordu.

Devletin planlı sanayileşme politikalarını yürütmek üzere 1933'de kurulan Sümerbank tamamen yerli sermayeye dayanmak üzere 1935 yılında Güven Sigorta'yı, 1936'da ise bir diğer yerli sermayeye dayanan sigorta şirketi olarak Anadolu Sigorta tarafından Ankara Türk Sigorta şirketi kurulmuştur.

Bir Avusturya şirketi olan Phenix de Vienne'in Viyana'daki iflası nedeniyle iştirakçileri arasında bulunan Türkiye Milli Sigorta Şirketi de zor duruma düşmüştür. Dolayısıyla bu şirketlerdeki hayat portföylerinin Milli Reasürans şirketi'nin müdahalesi ile zarardan kurtarılması üzerine, 1938'de hayat branşı üzerine çalışan şirketlerin riyazi ihtiyatlarının yurt içinde kalması ve bu ihtiyatlarının ulusal amaçlarla kullanılması ve bu şirketlerin faaliyetlerinin daha sıkı denetlenmesi için 3392 sayılı kanun çıkarılmıştır.

1942'de Doğan Sigorta, 1944'de Halk Sigorta kuruldu. 1945'de serbest reasürans piyasasında faaliyet göstermek üzere İş Bankası, Milli Reasürans şirketi,

Güven Sigorta, Anadolu Sigorta ve Ankara Sigorta'nın iştirakleri ile Destek Reasürans şirketi kuruldu. 1947'de Genel Sigorta faaliyete geçmiştir.

1950'lerden sonra ulaştırma politikalarında karayolu ulaşımının ön plana çıkartılması ve 1953'den itibaren motorlu taşıt araçlarının Zorunlu Kaza Sigortası kapsamına alınması, sigortacılığın gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

1950'lerde sigorta sektörü açısından en önemli gelişmelerin başında 1959'da yürürlüğe giren 7397 sayılı Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun gelmekteydi. Bu kanun ile sigorta şirketlerinin ve üretim araçlarının her türlü faaliyetlerini oluşturulacak uzman bir kurul tarafından denetleneceği; sigorta tekniği ve içeriğiyle uyuşmayan, sigortalının hak, hukuk ve çıkarını tehlikeye atan, sigorta şirketlerinin mali yapılarını zayıflatan rekabetin önünü almak amacıyla fiyatta indirim yasaklanması; sigorta genel koşullarını standartlaştırmak ve tarife rejimine uygun olarak bir şirketten diğerine değişik şartlar değil, her bir şirket için aynı genel şartlar ve düzenleme uygulamasını sağlamak amacıyla sigorta genel şartlarının, tarife ve talimatnamesinin Ticaret Bakanlığınca düzenlemesi veya onayı, sigorta şirketlerinin bunların dışında muamele yapamayacakları, sigorta şirketlerinin güven telkin edecek niteliklerinin, mali ve teknik yapılarının yeterliliğinin sağlanması ve devamı, sigorta istihlalcileri ile sigorta eksperlerinin mesleki bir düzene bağlanması öngörülmüştür.

1.2.1. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Sigorta

Planlı kalkınma döneminde ilk dört plan açısından bakıldığında, özel sigorta sistemine yönelik düzenlemelerin özellikle ikinci planla birlikte gündeme geldiği görülmektedir. 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda özel sigorta sistemine ilgi gösterilmemiş ve hem plan hem de yıllık programlarda bu sisteme yönelik konular yer almamıştır. 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte özel sigorta sistemine yönelik düzenlemeler yoğunlaşmış ve özellikle İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başında DPT tarafından yayınlanmış iki çalışma ve özel ihtisas komisyonu raporlarıyla birlikte sektöre plan dahilinde yer verilmeye başlanmıştır.⁹

---

⁹ KAZGAN Haydar-SOYAK Aklan-KORALTÜRK Murat,a.g.e.,s.30.

Planlı dönemde DPT'nin özel sigorta sisteminin sorunlarına yönelik yaklaşımlarını şu şekilde özetleyebilmek mümkündür:

- Sigorta şirketlerinin sayılarının artışının engellenmesi ve birleşmelerin teşvik edilmesi plan dönemindeki en öncelikli sorun olarak belirlenmiştir.
- Bankaların sigorta şirketleriyle haksız rekabete girmelerinin önlenmesi öngörülmüştür.
- Sigorta şirketlerinin tabi olduğu denetleme sisteminin yeniden düzenlenmesi ve tarife sisteminde makul rekabete olanak veren kademeli tarife serbestliği sistemi savunulmuştur.
- Hayat sigortalarının teşvikine yönelik olarak çeşitli vergi muafiyetleri önerilmiş ve bu fonların kalkınmanın finansmanına yönlendirilmesi önerilmiştir.
- Reasürans Tekeli'ne yönelik bazı düzenlemelerin yapılması ve tekel hakkının hiç bir şekilde eski işletmeciye kullanılmamasına yönelik öneriler getirilmiştir.
- Kamu kuruluşlarının sigorta işlerini, aracısız sigorta şirketlerine yaptırması önerilmiştir.
- Türkiye Sigorta ve Reasürans şirketleri Birliği'nin değişen koşullara göre yeniden yapılanması ve sistemin gelişimi ve sorunların çözümüne yönelik politikalar üretebilecek bir biçimde organize edilmesi öngörülmüştür.

DPT'nin sigorta sistemini bir bütün olarak düzenlemeye yönelik geliştirmiş olduğu bu tedbirlerden, sigorta şirketlerinin sayılarının artırılmaması dışında kalan hiçbirisi uygulanmamıştır. Pratikte yalnızca şirketlerin sayılarının sınırlandırılmasına yönelik tedbir hayata geçirilmiş, bunların dışında kalan ve sigorta sisteminin problemlerini bir bütün olarak çözmeyi hedefleyen diğer tedbirler uygulamaya sokulamamıştır.

Planlı dönemde cari olarak bakıldığında sigorta sektöründe prim üretiminde bir artış söz konusudur. Reel rakamlar açısından da prim üretiminde küçük de olsa bir yükselme eğiliminin olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte üretilen primlerin GSMH içindeki payları yüzde 5 ile 6 arasında değişmektedir. Dönem içersinde özellikle sigorta şirketlerinin sayısının sabit tutulmasına yönelik plan kararının uygulanmasıyla

birlikte, aynı dönemde şirket sayısı 38 civarında seyretmiştir. Bu durum rekabeti olumsuz etkilemiş ve prim üretimi yıllık büyüme hızlarındaki düşük gelişme biçiminde sigorta sektörüne yansımıştır. 1963-1983 planlı döneminde sigorta sektörünün reel yıllık ortalama büyüme hızı %6,6 olarak gerçekleşmiştir. Özellikle 1980 sonrası dönemde gerçekleşen büyüme rakamlarıyla karşılaştırıldığında, bu hızın çok düşük kaldığı görülmektedir. Sektörün büyüme hızı 1980-1991 döneminde reel yıllık ortalama olarak %15'lere yaklaşmış, 1991-1996 döneminde, 1994 krizine rağmen %10'a yakın bir büyüme hızı sağlanmıştır.¹⁰

1.2.2. 1980 Sonrasında Sektör

Sigorta sektörü açısından 1980'li yıllar, devletin sektör üzerindeki göreceli kontrolünün azaldığı ve sektörde liberalleşme hareketlerinin gündeme geldiği yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1980 sonrasında ekonomide yaşanan liberalleşme eğilimleri sigorta sektörünü de etkisi altına almıştır. Sektör 1980'lerin sonlarından itibaren liberalleşmeye yönelik bazı düzenlemelere sahne olmuştur. Sosyal sigorta sistemindeki problemler de özel sigortacılığa çeşitli olanaklar sunmuştur. SSK primlerinin tahsilatından, emeklilik yaşı düzenlemelerine kadar genişletebileceğimiz sosyal güvenlik sistemine ilişkin bu problemler, özel sigorta sektörünün manevra alanını genişletmiştir.

Özellikle AB ile sektörel düzeyde uyum sağlama sürecinde gündeme gelen ve 1980'lerin sonlarında yoğunlaşan liberalleşmeye yönelik düzenlemeleri şöyle sıralayabiliriz: Yeni sigorta şirketlerinin kuruluşunun serbest bırakılması, yabancı şirketlere yönelik düzenlemeler, şirket sermayelerinin güncelleştirilmesine yönelik düzenlemeler, Serbest Tarife Sistemi'ne geçiş, Hayat-Hayat dışı branşların ayrılması, acentelerle ilgili yeni düzenlemeler. 1968-1984 yılları arasında planlı dönemde alınan bir ilke kararı sonucunda sigorta sektörüne yeni şirket girişine izin verilmemişti. Bu 16 yıllık süre içinde yalnızca bazı reasürans şirketlerinin kurulması söz konusu olmuştur. 1980'lerin ortalarından itibaren Hazine'nin yeni şirket oluşumlarına yeşil ışık

---

¹⁰ BABAĞLU Ömür Şakir, *Sigortacılığa Giriş*, İstanbul, 1989, s.37.

yakmasıyla birlikte, sektöre yerli ve yabancı sermayenin ilgisi artma eğilimine girmiş ve şirket sayıları 2-3 misline çıkmıştır.

Bu dönemde Batı Sigorta'nın ardından Commercial Union, Toprak, EGS, Merkez, Üniversal, Rumeli, Sanko, İhlas, Bayındır, Demir, Ege, Emin, Ticaret, Işık gibi sigorta şirketleri piyasaya girmiştir. Özellikle 1994 sonrası dönemde sektörde faaliyet gösteren sigorta şirketleri sayısındaki artışın kaynağında, mevcut şirketlerin hayat branşından ayrı olarak şirketleşmeye gitmesi olgusuna da dikkat çekmek gerekmektedir.

1.2.3. 1990- Serbest Tarifeye Geçiş

Türk Sigorta Sektörü'nde 1990 yılı Mayıs ayında Serbest Tarife Sistemi'ne geçilmiştir. Bu sistem ile sigorta şirketlerine hayat sigortası ve zorunlu sigortalar hariç, serbest prim tarifesi uygulayabilmek hakkı sağlanmıştır.

Sigorta şirketlerinin primlerini zamanında tahsil edebilmesine olanak sağlaması açısından özellikle acentelerle olan ilişkileri ele alan bazı düzenlemelere gidilmiştir. Bu amaçla, 7397 sayılı kanun, 510 ve 529 sayılı KHK ile, 676 sayılı TTK da 537 sayılı KHK düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile primlerin istenilen zamanda şirketlere transferi amaçlanmakta ve yine 1.1.1995'te TTK'nun 1297. maddesinde değişiklik yapılarak, acente, sigortalı, şirket zincirine önemli yaptırımlar getirilmektedir.

1981-1990 döneminde sektörün reel prim üretimi ortalama yıllık büyüme hızı yüzde 14,7 olarak gerçekleşmiş ve aynı dönem hizmetler sektörünün yıllık ortalama büyüme hızınının (yüzde 5,7) çok üstüne çıkmıştır. 1994 kriziyle prim üretimi büyüme hızı negatife inmiş ve yüzde 8,7 olarak gerçekleşmiş, bunun etkisiyle 1991-1996 döneminde ise reel prim üretimi ortalama yıllık büyüme hızı yüzde 9-8 olarak gerçekleşmiştir. Yine de sektörde prim üretiminin yıllar itibariyle reel anlamda bir artış içinde olduğu açık bir biçimde göze çarpmaktadır. Bununla birlikte üretilen primlerin hizmetler sektörü GSMH'sı içindeki paylarına bakıldığında, 1990'lardan sonra ancak yüzde 1'lere gelindiği görülecektir. Bu durum da sektörün hala yeterli büyüklükte prim üretimi gerçekleştirmediğini göstermesi bakımından önemlidir.

1.3. Sigorta Tanımı, Sigorta Kavramları ve Temel Prensipleri

1.3.1. Sigortanın Tanımı

Sigorta; sigortacının bir prim karşılığında, diğer bir kimsenin parayla ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratabilecek muhtemel bir tehlikenin, riziko gerçekten meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat süreleri nedeniyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi üzerine aldığı bir anlaşmadır.¹¹

İnsanlar, uzun yıllardan beri rizikoların gerçekleşmesi sonucunda oluşan kayıpları gidermek için çareler aramışlardır. Ekonomik kaybın felakete uğrayanlar tarafından kullanılması genellikle mümkün olmadığından, bunun daha geniş bir kitleye yayılması gereği ortaya çıkmıştır. Bu suretle bir kişinin kaldıramayacağı maddi yük bir çok kişi arasında bölüşülecektir. İşte tehlikeye maruz bireylerin, türlü şekillerde bir araya gelmeleri ve ödeyecekleri belli miktarla tehlike sonucunu aralarında paylaşmaları, “sigorta” kavramını oluşturmaktadır. Sigorta öyle bir gruplaşmadır ki, burada aynı tür tehlikeye karşı karşıya kalan kimseler belli bir miktar parayı öder ve toplanan tutar sadece o tehlikeye bilfiil maruz kalanların zararını telafi için kullanılır. Sigortanın özünü; rizikoların dağıtılması, topluma yayılması ve böylece zararların minimize edilmesi oluşturmaktadır. Kişi açısından bir “risk yönetim türü” ve bir güvence organizasyonu olan sigortacılık sektörü, sağladığı fonlar sayesinde ekonomiler bakımından birer “mali kurum” olma hüviyetini de kazanmıştır.

1.3.2. Sigorta Kavramları

Riziko:

Bir kimsenin para ile ölçülebilir menfaatini tehdit eden tehlikedir. Rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek veya düşük olması, prim belirlemelerinde en önemli unsurdur. Rizikolar % 0 ile % 100 arasında bir değerle gerçekleşirler. % 0 riski sigortalı teminat altına almayacaktır; % 100 riski sigortacı teminat altına almayacaktır; riskin bu

---

¹¹ DUMAN Şebnem, *Sigorta Tekniği*, Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları, No:426, Eskişehir 1998, s.5.

değerler arasında bir yerlerde oluşacağı öngörülerek, primlendirme esasları belirlenmektedir.¹²

% 100 gerçekleşme durumu kaçınılmaz olmasına rağmen teminat verilen tek konu hayat sigortalarıdır.

Police:

Sigorta anlaşmasının yazılı şeklidir. Bu belgenin içeriğinde bulunması gereken bilgiler şunlardır: Sigortacı ile sigortalı / sigorta ettirenin ve varsa menfaattarın ismi, adresi, sigortanın konusu, verilen teminatlar, teminat başlangıç ve bitiş tarihleri, sigorta bedeli

Tecditname:

Yıllık poliçenin bitim tarihinde aynı şirket nezdinde yeni poliçesi yapıldığında, tecditname ismini alır.

Zeyilname:

Poliçe ve tecditler üzerinde herhangi bir değişiklik, ilave, iptal gibi durumlar olduğunda düzenlenen belgelerdir. Bu belgeler bazen primli, bazen de primsiz olabilir. Örneğin adres değişikliği zeyilnamesi primsizdir. Primli zeyilnameler ise bazen sigortalıdan prim alınmasına, bazen de prim iadesine yol açabilir. Örneğin poliçe konusu malın satışında düzenlenen iptal zeyilnamesi ile sigortalıya prim iadesi yapılır.

Rejistro:

Düzenlenen poliçe, tecditname ve zeyilnamelerin tümünün kaydedildiği kanuni defterlerdir. Her branş için ayrı ayrı ve birer istihsal, birer iptal olmak üzere 2 çeşit olup, noterce tasdik edilen bu defterlerin sayfaları çift nüshadır. Yıl bitimlerinde ara tasdikleri yapılarak kullanılmaya devam edilir.

Sigorta Bedeli:

Poliçede yazılı olan meblağ olup, hasar halinde sigortacının ödeyeceği en yüksek miktar budur.

---

¹²MEMİŞ Tekin, *Yangın Sigortasında Riziko*, Seçkin Yayıncılık, 2001, s.15.

Sigorta Değeri:

Teminat altına alınan nesnenin piyasa rayicidir.

İdeal olan, sigorta bedelinin sigorta değerine eşit olması, yani poliçenin piyasa rayiç değeri ile düzenlenmesidir. Böylece sigortalı, hasar halinde tazminatını eksiksiz alabilecektir.

Ancak bu eşitlik olmaması halinde tazminat ödemelerinde önemli problemler ortaya çıkacaktır.

Aşkın Sigorta:

Poliçede yazılı bedel, sigorta edilen malın değerinden daha fazla olduğunda Aşkın Sigorta söz konusu olup, malın tümü hasarlansa dahi ödenecek tazminat rayiç değerle sınırlı olacağından, sigortalı boş yere fazla prim ödemiş olduğunu anlayacaktır.

Muafiyet:

Sigortalının hasarın bir kısmına katılmasıdır. Hasar halinde sigortalıya belli bir meblağın ödenmemesi anlamına gelen bu uygulamada, primler de muafiyetsiz sigortaya oranla daha düşük belirlenir. Belirlenen muafiyet rakamına kadar olan hasarların ödenmediği, yalnız geçen meblağın ödendiği muafiyete tenzili muafiyet; belirlenen muafiyet rakamına kadar olan hasarların ödenmediği, geçen hasarların ise kesintisiz ödendiği muafiyet türüne ise entegral muafiyet denir.

1.3.3. Sigortanın Genel Prensipleri

1.3.3.1. Azami İyi Niyet Prensibi

Sigorta sözleşmesinde sigortalının beyanı esastır. Sigortalı / sigorta ettiren, teminat altına aldığı nesneye ilişkin tüm bilgileri doğru olarak vermek; aynı şekilde sözleşmeye aracılık eden kişi de neyi, ne şartlar altında aldığı konusunda doğru ve gerçek bilgileri sigortalıya bildirmek zorundadır.¹³

---

¹³ PEKİNER Kamuran, *Sigorta İşletmeciliği, Prensipleri, Hesap Bünyesi*, Formül Matbaası, İstanbul, 1981, s. 18.

1.3.3.2. Sigortalanabilir Menfaat Prensibi

Sigortalı olabilmek için, tarif edilen rizikonun gerçekleşmesi halinde ortaya çıkacak zararın, para ile ölçülebilir olması, sigortalının kendi varlığından bir eksilme veya borcunu arttırma gibi bir netice vermesi şartına bağlanmıştır. Kişi sahibi bulunduğu binayı sigorta edebilir. (Mal sahibi sıfatı ile sigorta). Bir bina bankaya teminat olarak gösterilerek (İpotek) kredi kullanılıyorsa, banka bu binanın sahibi olmamasına karşın, üzerinde ipotek hakkından doğan menfaati bulunmaktadır ve banka bu binayı sigorta edebilir. (Dain - i mürtehin sıfatı ile sigorta) ¹⁴

1.3.3.3. Tazminat Prensibi

Sigortalının, hasar olduğunda zararının karşılanması, sözleşme gereğidir. Bu zararın giderilmesi nakden ödeme şeklinde olabileceği gibi, onarımını üstlenme veya yerine yenisini verme şeklinde de olabilir. Nakden ödeme haricindeki seçenekler, sigortalının ve sigortacının mutabık kalması halinde olabilir.

1.3.3.4. Yakın Neden Prensibi

Bir hasarın tazmin edilebilmesi için, o hasarın poliçede alınmış ve genel / özel şartlarda belirtilen teminat kapsamına en yakın nedenden ileri gelmesi gerekir.

Örneğin; hırsızlık teminatı verilmiş bir yerde hırsızın kapıyı kırması ve hiçbir şey çalamadan kaçması halinde, kapının hasarı da bu poliçe ile ödenecektir. Çünkü hasarın yakın nedeni çalma durumu gerçekleşmemiş olmasına rağmen, hırsızlık olayıdır.

1.3.3.5 Rücu Prensibi

Sigortalının uğradığı zararda eğer üçüncü kişilerin kusuru varsa, sigorta şirketi sigortalısına zararı ödedikten sonra, kusurlu taraftan kusuru oranında bu hasarı talep (Rücu) eder. Böylelikle sigortalı hem sigorta şirketinden, hem de kendisine zarar veren kusurlu taraftan tazminat olarak, haksız kazanç sağlamamış olur. Burada sigorta şirketi sigortalısının talep edebileceği tazminatı almak üzere sigortalısının yerine geçerek, onun

---

¹⁴ NOMER, Cahit; YUNAK Hüseyin, a.g.e,s.25.

yetkilerini kendi devraldığından bu prensip "Halefiyet Prensibi" olarak da ifade edilmektedir.¹⁵

1.4. Sigorta Türleri

Sigorta öncelikle "Sosyal Sigortalar" ve "Özel Sigortalar" olarak 2 ana kısma ayrılır. Bu 2 bölüm arasında kesin ayırım çizgisi yoktur, uygulamada ülkeden ülkeye farklılık gösterebilir.

1.4.1. Sermaye Yapılarına Göre Sigorta Türleri

1.4.1.1. Sosyal Sigortalar

Genelde "kamu kuruluşları" tarafından yürütülen sosyal sigortalar esas olarak, kişilerin yaşlılık, hastalık, analık, iş kazaları, ölüm vb. hallerinde kendilerine veya mirasçılarına belli yardımlar sağlar. Bu sigortalar "mecburi" mahiyettedir. Ülkemizde sosyal sigorta hizmetleri; T.C. Emekli Sandığı, S.S.K., BAĞ-KUR gibi kamusal kurumlar tarafından yürütülmelidir. Özel Sigortalar ise "ihtiyari" sigortalardır. Ancak istisnai olarak "trafik mali mesuliyet sigortaları" özel bir sigorta türü olmakla beraber mecburi mahiyettedir. Yine İsviçre'de "yangın sigortaları" zorunludur.

Genelde sosyal sigortalar, zorunlu ve genel çıkarları kapsayıp, sadece belli gruplara açıktır. Yasal esasa dayanıp, prim oranı sigortalının gelirin ve mesleğine göre belirlenir. Özel Sigortalar ise; isteğe bağlı, özel çıkarları kapsayıp herkese açıktır. Sözleşme esasına dayanıp, prim oranı ünitenin tehlike derecesine göre belirlenir.

1.4.1.2.Özel Sigortalar

Özel Sigortalar "deniz sigortaları" ve "kara sigortaların diye 2 ana kolada toplanmaktadır. Deniz Sigortaları denizde oluşacak tehlikelere karşı gerek teknelerin kendilerine gerekse yüklerini teminata konu eder. Deniz sigortalarının dışında kalansa kara sigortalarının konusunu oluşturur.

---

¹⁵ BOZER Ali, *Sigorta Hukuku*, Banka ve Tic. Hukuku Arş. Ens. Yayınları, Ankara; 1981, s. 13.

1.4.2. Faaliyetlerine Göre Sigorta Türleri

Faaliyetlerine göre sigorta türleri genel olarak “Hayat Sigortaları” ve “Hayat Dışı Sigortalar” olarak ikiye ayrılır. Şimdi bunları kısaca inceleyelim.

1.4.2.1. Hayat Sigortaları

Bütün diğer sigorta türlerinde, sigorta güvencesi, tesadüfi bir tehlikeye karşı verilir. Oysa, hayat sigortasında –sürelî sigortalar dışında- sigortaya konu olan olay, yani ölüm yada belirli bir sürenin sona ermesi, kaçınılmaz niteliktedir. Öte yandan, ölüm halinde ödeme esasına dayanmayan poliçelerde de, gerçekleşme olasılığını matematik olarak hesaplamak mümkündür.

Diğer sigorta türlerinde sigortanın amacı poliçe sahibinin parasal zararını telafi iken, hayat sigortalarının geleneksel işlevi, öncelikle, poliçe sahibinin ölümü halinde geride kalanları güvence altına almak olmuştur. Şunu da belirtmek gerekir ki, “süre ve/veya ölüme bağlı” poliçeler ile “yıllık gelir esaslı” poliçelerde hayat sigortalarının ikinci bir işlevi olan “tasarruf” ön plana çıkmaktadır. Diğer bir çok sigorta türünün aksine, uzun süreli sözleşmelerdir. Sigortalının ölümüne kadar yada en azından uzunca bir süre yürürlükte kalmaları öngörülür. Yıllar ilerledikçe poliçe sahibi de yaşlandığından (risk artacağından) poliçeyi fesih yetkisi sadece sigortalıya tanınmıştır. Uzun yıllar boyunca tek bir sabit prim uygulanabilir. Sigortalıdan, poliçenin ilk yıllarında alınan fazla prim, riskin ilerleyen ağırlaşması nedeniyle ortaya çıkan primde artış gereksinimini dengelemesi esasına dayanır. Sigortalı belli bir süre sonra poliçeyi feshederek daha önce ödediği primler ile bunlara ilişkin kar payının bir bölümünü geri alabilir. “Prim Ödemesiz Poliçeler” : Sigortalı özellikle poliçe vadesinin bitimine az bir süre kala prim ödemesini devam ettirmese de, poliçe yürürlükte kalır ve başlangıçta öngörülen sürenin sonunda, sigortalıya alabileceğinden daha düşük bir toplu ödeme yapılır. Poliçe sahipleri tarafından ödenen primler zaman içinde Hayat Sigorta Fonlarını oluşturur. Sigorta şirketleri taleplerini karşılamak üzere hazır tutarlar. Ancak sigorta şirketleri, güvenlik unsurunu birinci derecede önde tutarak, bu fonların yatırıma yönlendirilmesini temel ilke olarak kabul etmişlerdir.

Sigortalı olayın gerçekleşmesi halinde sadece poliçedeki bedeli ödemeyi öngören poliçeler “Katılımsız” yada “ Kara Katılımsız poliçeler olarak bilinirler. Ancak, sigortalıların çoğu bir miktar daha fazla pirim ödeyerek “Kara Katımlı” poliçeleri almayı yeğlerler; ancak katılım sadece şirket kara geçmesi durumunda olacağından kar garantisi yoktur.

Sigorta şirketleri her yıl yada üç veya beş yılda bir sorumluluk ve yükümlülüklerini tespit ettirirler. Bu tespit sırasında, piyasadaki faiz oranları, genel ekonomik durum ve diğer bazı etkenler dikkate alınır. İşte bu saptama sonucunda hayat fonlarında bir fazlalık görülürse, bu fazlalık kar olarak poliçe sahiplerine belirli oranda dağıtılır. Kar payının sigortalıya nakit olarak ödenmesi çok nadir bir uygulamadır; genellikle bu pay sigorta bedeline eklenir ve ölüm halinde ya da poliçe süresi sona erdiğinde ödenir. Kar dağıtım sistemleri şirketlere göre değişiklik gösterir.

Bu sigortacılık dalının gelişmiş olduğu ülkelerde görülen hayat sigortası türleri başlıca dört grupta toplanabilir:

1.4.2.1.1.Sürelî Sigortalar (Term Assurance)

En eski hayat sigortası türüdür. Sigorta poliçesi belirli bir süre için düzenlenir ve ancak sigortalının o süre içinde ölmesi halinde sigortacının tazminat yükümlülüğü doğar. Örneğin; 20 yıl süreli bir poliçe satın alan 45 yaşındaki bir kişi için, sadece bu süre içinde ölmesi halinde bir ödeme yapılır. Söz konusu kişi 20 yılın sonunda hayatta ise sigortacının poliçe ile ilgili sorumluluğu sona erer. Bu poliçe tipinin kapsamı çok sınırlı olduğu için nispeten düşük bir primle satın alınabilir. Uzun süreli (konut kredisi vb) borçlarda, borçlunun yaşamını güvence altına almak için kullanılabilir.

1.4.2.1.2.Yaşam Boyu Sigortalar (Whole Life Assurance)

Bu poliçeler, sigortalının ölümü halinde ödeme yapılmasını öngören poliçelerdir. Prim, yaşam boyu ödenebileceği gibi, prim ödemesinin sigortalı belirli bir yaşa (60-65 gibi) gelince durdurulması, ancak poliçenin yürürlükte kalarak sigortalı öldüğünde tazminat ödenmesi olanağı da vardır. Özellikle bu ikinci uygulama, kişinin gelirinde emeklilikten sonra bir azalma ortaya çıkacağı için daha çekici bulunmaktadır. Yaşam Boyu Sigorta’da, Sürelî Sigorta’nın aksine, poliçe er ya da geç bir tazminat ödemesi

yapar. Burada sigortacı açısından önemli olan, ölüm yaşını isabetli bir biçimde öngörerek alınacak primi ona göre saptamaktır. Bu tür poliçeler, daha çok, veraset ve intikal vergilerinin karşılanabilmesi amacıyla kullanılmaktadır.

1.4.2.1.3.Süre ve/veya Ölüme Bağlı Sigortalar (Endowment Assurance)

Sigortalı bedelin, sigortalı kişinin belirli bir yaşa varması yâda bu arada ölümü halinde ödenmesini öngören poliçelerdir. Ölüm, ilgili kişinin öngörülen yaşa varmasından önce meydana gelirse, sigorta meblağı varislerine ödenir. Bu tip poliçeler, 10 yıldan 40 yıla kadar çeşitli süreler için düzenlenebilir. Bundan önce sözü edilen “sürelî” ve “yaşam boyu” hayat sigortalarında, yaşamı sigortalanan kişinin, tazminattan bizzat yararlanma olanağı yoktur. Oysa bu tip poliçelerde, sigortalı belirli bir süre sonunda hayatta kalmış ise, sigorta meblağını kendisi de elde edebilmektedir. Başka bir deyişle, “süre ve/veya ölüme bağlı” sigortalarda, hayat sigortası ve yatırım işlevleri bir araya getirilmiş bulunmaktadır.

Bu tür sigortalar, özellikle aile reisleri için çekici bir teminattır. Şöyle ki, tazminattan, aile reisinin genç yaşta ölümü halinde geride kalan bakmakla yükümlü olduğu kişiler, poliçede öngörülen süre sonunda hayatta olması halinde ise kendisi yararlanır. Bir diğer kullanım alanı da konut kredisi işlemleridir. Poliçe meblağı ve süresi, konut kredisi tutarı ve süresi esas alınarak belirlenen bu tip poliçelerin lehtarları konut kredisini veren kuruluştur. Krediyi alan, anaparaya ilişkin herhangi bir ödeme yapmamakta, sadece poliçenin primi ile konut kredisinin faizini ödemektedir. Anapara poliçenin vadesi geldiğinde, sigortacı tarafından kendi kurumuna ödenmektedir. Krediyi alan kişinin kredi süresi/poliçe vadesi sona ermeden ölmesi halinde ise, anapara sigortacı tarafından kredi kurumuna ödenecek ve hem kendinin geri dönmemesi tehlikesinin hem de geride kalanların güç duruma düşmelerinin önüne geçilmiş olacaktır.

1.4.2.2. Hayat Dışı (Elementer) Sigortalar

Hayat dışı sigortalar hayat branşı dışında, sigortalının varlığında çeşitli risklerin sebep olacağı hasarlar ile meydana gelecek kayıpları sigorta teminatı altına almaktır. Branşları;

1.4.2.2.1.Yangın Sigortası

Yangın sigortaları yangın neticesinde meydana gelen her çeşit hasarı karşılar. Ev, depo, fabrika gibi gayrimenkuller ile ev eşyası , demirbaş ,ticari mallar teminat altına alınır.

1.4.2.2.2.Kaza Sigortası

Sigortalının iradesi dışında kendisine veya mallarına gelecek zara ve ziyanın temini kaza sigortaları aracılığıyla yapılabilir. Kaza sigorta kişi ve mal sigorta olarak ikiye ayrılır.

1.4.2.2.3.Nakliyat Sigortası

Çeşitli yollarla taşınmakta olan malların sevk edilmeleri sırasında meydana gelebilecek hasarlar ile deniz araçları için söz konusu olabilecek zarar ve ziyanı temin eden sigorta türüdür.

1.4.2.2.4.Mühendislik Sigortası

Makine kırılması, inşaat, montaj ve elektronik cihaz sigortaları “mühendislik sigortası” kapsamında olup, her biri ayrı yapılabildiği gibi tek bir poliçe kapsamında da temin edilebilir.

1.4.2.2.5.Tarım Sigortası

Tarım sigortası , dolu ve hayvan hayat sigortası olmak üzere ikiye ayrılır. Dolu sigortası dolu tanelerinin vurması ile toprak ürünlerinde meydana gelebilecek hasarları sigorta teminatı altına alan bir sigorta çeşididir. Hayvan hayat sigortası, genellikle tarımda kullanılan hayvanlar, meslek hayvanları ve spor hayvanları için söz konusu olacak riskleri sigorta teminatı altına alır.

1.5. Reasürans Anlaşmaları

İlerde tanımlanacak olan “Reasürans” Türkçe’ye; “Mükerrer Sigorta” olarak çevrilmiş, mevzuatımızda bu şekilde kullanılmış ve 1927’de çıkan 1160 sayılı yasaya bu ad verilmiştir.

Uzman Hermart, reasüransın tanımını; “bir sigortacının, üstlendiği risklerin tamamı veya bir kısmı için belli bir prim karşılığında bir reasürörden teminat elde etmesidir” şeklinde yapar. Reasürans “tekrar sigorta” anlamına gelir. Sigortacı, reasürans işletmesiyle yaptığı sözleşmeyle, kendi yaptığı sigorta akidlerinin sonuçlarına karşı, reasürans işlemiyle korunur. Daha açık ifadeyle, sigortacı üstlendiği üstlendiği risklerin tamamı veya bir kısmını, prim karşılığı, başka bir sigortacıya devreder. Dünyada reasürans konusunda ilk mevzuat “deniz sigortaları”nda görülmüştür.

Reasürans işlemi 3 şekilde yapılır;¹⁶

Riskleri üstlenen bir sigorta şirketi, bu riskleri diğer bir sigortacıya devredebilir. Yani sigortacılar arasında karşılıklı iş verme şeklinde yapılabilir. Buna “restrosesyon” denir.

- Sigortacılar, riskleri ortaklaşa paylaşmak için bir “topluluk (pools)” oluşturabilirler ve sigortacıların üstlendikleri riskler, bu topluluğa tekrar sigorta ettirilir.
- Sigortacılar üstlendikleri riskleri sadece reasürans işiyle uğraşan reasürans şirketlerine devredilebilirler. Sigorta şirketi, üstlendiği risklerin bir kısmını devretmeyip elinde tutar ve önceden belirlenen bu saklama payı kısmına “konservasyon” denir. Konservasyonun saptanması sigortacıya aittir. Ama sigortacı sınırsız özgür değildir. Yasalar gereği konservasyon hadlerini gösteren tabloları “Ticaret Bakanlığı”na sunmaya, sonra da yapılacak değişiklikleri bildirmeye mecburdur. Sigortacının konservasyon tayininde kati ve objektif formüller yoktur. Ama deneyimle dayalı olarak uygulanan metodlar vardır. Bu metodların önemli olanları şöyledir; “sigortacının mali gücü (sermayesi, nakit hali, vb.)”, sigortalı risklerin sayısı ve alınan primler toplamı, risk gruplarının (ticari-sınai gibi) “hasar-prim” oranları ve bunlardan max. Sıpmalar, risklerin özellikleri vs.

---

¹⁶ BAYDAR Vedat, *Türkiye’de Reasürans İnhisarı*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1965, s.15.

1.5.1. Reasürans Prensipleri

1.5.1.1. Kader Birliği Prensipleri

Bu prensibin amacı, reasürans anlaşmasıyla ilgili “sedan” ve “reasürör” arasında bir ortaklık öngörülmesi, iyi veya kötü, sedanın (ilk sigortacının) başına ne gelirse bunun reasürör tarafından paylaşılması, trete ile ilgili bir konuda sedanın aldığı karar ve uygulamanın, kendisine danışılmamış da olsa otomatik olarak reasürörü de bağlaması gerektiğidir. Bu anlayış sasyon devrinde hata ve ihmalleri, hasarın ihtilaf bahsi bahsi yapılmasını veya “lütuf ödemeleri” ve sedanın uygun göreceği bilimum hasar anlaşmalarını kapsar.¹⁷

1.5.1.2. Hata ve İhmal, Reasürörün İnceleme Hakkı

Tretelerde bulunan “Hata ve İhmal Klozu” ile esas olarak sedanın hakkının korunması öngörülmüştür. Gerçekten küçük bir hata veya unutkanlık sonucu, reasüröre gerekli bilginin verilmemiş olmasıyla sigortacının reasürans güvencesinden yoksun kalması haklı görülmez. Tabiatıyla hata ve ihmallerin de hızla düzeltilmesi esastır. Aynı şartlarda reasürörün de bu hükümden yararlanması doğaldır.¹⁸

1.5.1.3. Anlaşmazlıkların Çözümü, Hakem Heyeti, Hakkaniyet İlkesi

Reasürans uygulamasıyla ilgili olarak taraflar arasında çıkacak ve karşılıklı diyaloglarla halledilemeyecek anlaşmazlıkların çözümü için tüm trete metinlerin “tahkim hükmü” konur. Buna göre, taraflar birer hakem atarlar. Uygulamada taraflar arasındaki anlaşmazlık çıkma ihtimali çok azdır.

1.5.2. Reasürans Türleri

Reasürans türleri, sigortacılar tarafından, hukuki ticari ve teknik nitelikleri itibariyle çeşitli şekillerde tasnif edilmişlerdir. Şimdi bunların en önemlilerini açıklayalım;

---

¹⁷ Namer Cahit, *Sigortanın Temel Prensipleri ve Reasürans*, İstanbul, 1977, s. 8.

¹⁸ ÇEKER, Mustafa, *Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku*, Adana, 2004, s.35.

1.5.2.1. İhtiyari (İsteğe Bağlı) Reasürans

İhtiyari reasürans, kullanılan en eski metottur. Bu metodun ana ilkesi; tarafların tamamen serbest seçim hakkına sahip olmasıdır. Sigorta işletmesi (sedan) riski, seçeceği herhangi bir reasürans işletmesine (reasürör) devredebilir. Ancak reasürör riski kabul edip etmemede serbesttir. ¹⁹Reasürans teklifi, reasürörden de gelebilir. İhtiyari reasüransın sakıncası ise vakit kaybına yol açması ve masraflı oluşudur.

1.5.2.2. Zorunlu (Trete) Anlaşmalı Reasürans

Her iş için ayrı ayrı reasürans anlaşması yapmanın yarattığı sakıncaları önlemek için, önceden yapılmış sözleşmelerle reasürans işlemlerini basitleştirmek yoluna gidilmiştir. Sigorta piyasasında bu anlaşmalarla “trete anlaşmaları” denir.

---

¹⁹ ERERDİ H.Cem, *Reasürans*, Erkent Ofset, İstanbul,1983, s.10.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN EKONOMİK İŞLEVİ, YAPISI , SEKTÖRDE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.1. Türk Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Etkinliği

2.1.1. Sigortanın Mikro İşlevleri

Sigortanın mikro işlevlerinin risk yönetimi ve girişimciler açısından olan işlevlerdir.

2.1.1.1. Güvence Sağlanması

Sigortanın ilk işlevi “güvence sağlanması”dır. Sigorta, istatistikî metotlarla risk sonuçlarının, geniş bir kitleye dağıtarak ve riski, muhatapları ekonomik güçlüğü uğratmadan taşınabilir hale getirerek sigortalıya güvence sağlar. Güvence altında olan sigortalı tesadüfî olumsuzlukların oyuncağı olmaktan korunur. Sigortanın kişilere sağladığı güvencenin, kitleye yayılımıyla, toplum da bundan yararlanır. Mevcut varlıklar emniyete alındığı gibi, sermayedarlar da çekinmeden yeni yatırımlar yapabilir.

2.1.1.2. Sermaye (Kapital) Birikimi

Sigortanın ikinci işlevi “sermaye birikimi”dir. Gerçekten, sigortalılardan küçük rakamlar olarak alınan primlerin toplanmasıyla büyük miktarda sermaye birikimi oluşur. Bu birikim “uzun süreli yaşam sigortalarında” büyük bir önem kazanır. Biriken sermaye, sigortalıların uğrayacakları zararların karşılığıdır. Bu nedenle oluşan sermaye birikimi sigortalının çıkarı nedeniyle, sınırlı olarak kullanılır. Sigortalar, sermaye birikimi açısından ülke ekonomilerine büyük katkılarda bulunur, yatırımlar artar.

2.1.1.3. Girişimcinin Risk Karşılığı Dondurduğu Sermaye Miktarı

Girişimci, oluşacak riskler karşısında zararını kendi kendine amorti etmek için, sermaye ayırmak zorunda kalırsa, yatırımlarını da kısmak zorunda kalacaktır. Bu tutar sigortalamadaki gibi, riski karşılayacak olanlar çok sayıda olmadığından, prim tutarıyla kıyaslanamayacak kadar büyük bir tutar olacaktır. Oysa sigorta, riski emniyetlendirdiğinden, prim tutarı dışında, sermayesini rahatlıkla yatırımlara çevirerek, yatırım hacmini arttırabilecektir.

2.1.1.4.Kredi Sağlaması

Sigortanın dördüncü işlevi “kredi sağlaması” dır. Bu kredi hem sigortalı hem de toplum açısından işler. Örneğin bir “gayrimenkul ipoteği” ni teminat göstererek borç isteyen kişi ancak, gayrimenkulünü sigortalayarak isteğine kavuşur.

2.1.1.5.Tesislerin Riziko Açısından İyileştirilmesi

Sigortanın bir işlevi de, “tesislerin risk açısından iyileştirilmesi” için sağladığı faydadır. Sigortacılar bilgi ve deneyimleri sonucu hasarların azaltılması için alınması gereken tedbirler için sigortalılara önerilerde bulunur. Riskin iyileştirilmesinde yapılan tavsiyelere uyulduğu veya fazla tehlike arz etmeyen tesisler için indirimli, düşük fiyat; buna karşılık yeterli görülmeyen, riskli tesisler için yüksek fiyat uygulanmaktadır.²⁰

2.1.2. Sigortanın Makro İşlevleri

Sigortanın bu işlevi, ekonomide bir sektör olarak yer almasından kaynaklanır.

2.1.2.1. Tasarruf Politikaları ve Kaynaklar İçinde Sigortacılığın Yeri, Katkısı

Bu noktada sigorta, kişilerin türlü nedenlerle kendi kendine tasarruf ayırtmadığı bölümlerinin, düzenli ve belli aralıklarla birikmesini sağlar. Çünkü sigorta işlemi sonunda ödenen primler “tasarruf” sayılır.

2.1.2.2. Sigorta Fonlarının Diğer Tasarruf Araçlarına Üstünlüğü

Sigorta kavramı devredilen risk karşısında olduğundan, kişi ve kurumlara “alternatif maliyet kolaylığı” sağlar. Bu tasarrufun toplanma maliyeti, sadece işletme masraflarıdır. Reasürans yoluyla milli gelirden oluşacak kaybı yok eder. Sigortanın en önemli üstünlüğü ise; gelir yaratıcı ve maliyet artırıcı etkisi olmadığından, enflasyona yol açmaz.²¹

---

²⁰ Namer, a.g.e., s.15

²¹ YOLAÇ Gökhan, *Sigorta Sektörünün Ekonomik Gücü ve Türkiye*, İstanbul, 1990, s. 50.

2.1.2.3. Sigortacılığın İstihdama Etkisi

Sigortacılıkta istihdam edilen personelin, toplam istihdamdaki payı düşük kalmakla beraber, istihdama dolaylı etkisinin büyük olduğu söylenebilir. Sigorta sektöründe oluşan fonlar, uzun vadeli ve sanayi yatırımlarına aktarılması ile yeni fabrika ve işyerleri kurulacak ve yeni iş alanları açılacaktır. Sigortanın sağladığı güvence ile cesurca yapılan yatırımlarda istihdama olumlu etki yapacağı kesindir.

2.1.2.4. Sigorta Sektörünün Vergi Gelirlerine Etkisi

Sigortacılık, sigorta işlemlerinden doğan gelirler sonucu vergilere de katkıda bulunur. Sigortacılığı gelişmiş ülkelerde vergiler, toplam vergiler içinde önemli bir paya sahiptir.

2.1.2.5. Ödemeler Dengesine Etkisi

Sigorta sektörü yaptığı işlemlerden ötürü, bir hizmet sektörü niteliğindedir ve gelir ve giderleri ödemeler bilânçosunun “görünmeyen kalemler” kısmında yer alır. Sigorta birçok ülkede “ihracatı teşvik” politikalarından biri olarak kullanılır. İhracat riskleri güvence altına alınır ve ülkenin küresel pazar rekabeti artar.

2.1.2.6. Kalkınma ve Refah Düzeyine Etkisi

Sigorta tasarrufları, iç ve dış tasarruflar açısından büyüklük ve yaygın olabilme özellikleri ile ülke gelirinin ve dolayısıyla refah düzeylerinin artmasını sağlar. Kişilerin karşılaşacakları aynı tür risklere karşı birleşmeleri ve tek başlarına taşımayacakları iktisadi çöküntüleri, çoğunlukla dağıtarak önlemeleri sigortaların temelini oluşturur. Sigorta, bu sosyal dayanışma işlemini organize eder.

2.2. Türk Sigorta Sektörünün Ekonomik Yapısı ve Fon Yaratma Kapasitesi

2.2.1. Sigorta Şirketlerinde Sermaye Yapısı

Türkiye’deki sigorta şirketlerinin sermaye yapısına bakıldığında bankalar ve holdinglerin kontrolü altında olduğu görülmektedir. Dünyada, sigorta şirketleri yarattıkları fonlar ile

bankaların sahibi durumunda iken ülkemizde banka veya holdinglere dayalı olmadan sigorta şirketlerin varlıklarını sürdürme şansı oldukça azdır.

Söz konusu bu durum ise etkin bir sigortacılık hizmetinin yapılmasını engellemekte, hacim itibariyle az da olsa sağlanan fonların, kurucu ortaklıklarından dolayı, banka ve holdinglere kaymasına neden olmaktadır.

Tablo 2.1: Sigorta Şirketleri Sermayesinin Pay Sahipleri Arasındaki Dağılımı

Pay Sahipleri %	
Bankalar	25,5
Holdingleler	27,1
Sigorta ve Reasürans Şirketleri	17,5
Ticaret Şirketleri	9,8
Kooperatifler, Yardımlaşma Sandıkları ve Vakıflar	8,4
Gerçek Kişiler ve Diğer	11,7
	TOPLAM 100,0

Kaynak: Sigorta Murakabe Kurulu raporundan yararlanılarak hazırlanmıştır.

2.2.2.Sigorta Şirketlerinin Prim Üretimi

Tablo 2.2. Sigorta Branşları İtibariyle Prim Üretimi

(Milyar TL)						
	1990	1995	2000	2001	2002	2003 (6 Aylık)
Yangın	486	11.142	261.949	449.050	676.549	462.820
Nakliyat	283	7.030	71.480	109.530	163.267	97.397
Kaza	1.016	31.586	828.092	1.026.479	1.489.223	963.007
Makina-Montaj	75	2.633	68.562	122.548	195.868	105.728
Tarım	23	606	6.566	8.655	15.424	12.270
Hukuksal Koruma	-	-	1.533	2.254	2.878	2.011
Sağlık	-	3.024	188.855	270.383	410.422	277.719
Ferdi Kaza	-	-	37.414	54.259	78.097	48.181
Kredi	-	-	83	354	444	944
Hayat Dışı Toplam	1.883	56.020	1.464.534	2.043.512	3.032.171	1.970.068
Hayat	452	8.168	326.205	461.350	686.350	468.508
Genel Toplam	2.335	64.188	1.790.739	2.504.862	3.718.520	2.438.576

(ABD \$)						
	1990*	1995*	2000*	2001*	2002*	2003** (6 Aylık)
Yangın	168.925.965	182.492.908	389.941.459	311.934.735	412.594.031	328.789.817
Nakliyat	98.366.354	115.138.697	106.405.527	76.085.163	99.568.530	69.191.353
Kaza	353.145.638	517.341.321	1.232.711.387	713.046.727	908.204.020	684.125.352
Makine-Montaj	26.068.822	43.128.820	102.061.909	85.128.605	119.450.280	75.109.740
Tarım	7.994.439	9.926.983	9.774.838	6.012.146	9.406.341	8.716.674
Hukuksal Koruma	-	-	2.282.306	1.565.491	1.755.151	1.428.625
Sağlık	-	49.526.190	281.132.658	187.822.544	250.296.235	197.293.071
Ferdi Kaza	-	-	55.694.648	37.690.896	47.627.527	34.228.042
Kredi	-	-	123.853	245.872	270.774	670.623
Hayat Dışı Toplam	654.501.217	917.554.919	2.180.128.583	1.419.531.819	1.849.172.890	1.399.553.297
Hayat	157.108.099	133.775.936	485.594.392	320.478.583	418.571.180	332.830.603
Genel Toplam	811.609.315	1.051.330.855	2.665.722.975	1.740.010.402	2.267.744.070	1.732.383.900

*: 31.12 Tarihindeki T.C Merkez Bankası kurlarıdır. **: 30.06 Tarihindeki T.C Merkez Bankası Kurlarıdır

Kaynak: http://209.85.135.104/search?q=cache:RdoCKebOpYsJ:www.tbb.org.tr/turkce/duyurul+ar/iktisat_kongresi

Direk prim üretimlerinde yıllar itibariyle artış gözlemlenmektedir. Yıllardan yıla değişen bu değerlerde ülkemizin sosyo ekonomik gelişmelerin ve sigorta şirketlerinin daha dinamik ve bilinçli çabalarının etkisi büyüktür.

2.2.3. Direk Prim Üretiminin GSMH İçindeki Payı

Bir ülkede sigortacılık kesiminin ekonomideki yeri, prim üretimi/GSMH oranı ile ölçülürken; kişi başına düşen ortalama prim hacmi de sigorta yoğunluğunu, başka bir deyişle sigorta hizmetlerinin yaygınlık derecesini ve dolayısıyla halkın sigortaya ilişkin tutumunu belirlemektedir.

Direk prim üretiminde yıllar itibariyle artış gözlemlenirken bu primlerin GSMH içindeki payı henüz düşük bir düzeydedir. Diğer yandan, sigortacılık sektörümüz kaza, yangın, nakliyat gibi likidite ihtiyacı yüksek olan sigorta dallarına dayanmakta, uzun vadeli fonların oluşturulmasına kaynak oluşturan hayat sigortası prim üretimi, toplam direkt prim üretimi içindeki payını giderek arttırmakla beraber, henüz önemli tutarlara ulaşamamıştır.

Tablo 2.3: Direkt Prim Üretimi ve Hayat Sigortası Prim Üretiminin GSMH İçindeki Payı (Milyar TL)

Yıllar	Direkt Prim Üretimi (1)	Hayat Sigortası Prim Üretimi (2)	GSMH (3) (*)	(1) / (3) %	(2) / (3) %
1990	2.211	452	397.178	0,56	0,11
1991	4.034	848	634.393	0,64	0,13
1992	8.172	1.571	1.103.605	0,74	0,14
1993	16.850	2.478	1.997.323	0,84	0,12
1994	31.767	3.863	3.887.903	0,82	0,10
1995	63.105	8.182	7.854.887	0,80	0,10
1996	126.902	18.804	14.978.067	0,85	0,13
1997	282.923	44.747	29.393.262	0,96	0,15
1998	547.271	91.938	53.518.332	1,02	0,17
1999	972.614	174.893	78.282.967	1,24	0,22
2000	1.774.984	326.197	125.596.129	1,41	0,26
2001	2.503.844	459.389	179.480.078	1,40	0,26

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)

Sigorta Murakabe Kurulu Faaliyet Raporları

(*): Alıcı Fiyatlarıyla (Cari Fiyatlarla)

2.2.4.Türk Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi

Risk kavramı bir iktisadi kaybın oluşmasına ilişkin belirsizlik ya da istenilmeyen bir olayın meydana gelme belirsizliği olarak tanımlanabilir. Yani iktisadi anlamı ile risk, ölçülebilir bir belirsizliği ifade eder. Riskin kaynakları doğal, toplumsal ve iktisadi olgular olarak sıralanabilir. Sigortayı, tüm özellikleriyle ve gelişen işlevleriyle ortaya koyan güncel tanımda, sigortanın gerçekleşen risklerden doğan zararları karşılama işlevi yanında, sosyo-ekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen, yatırıma aktarılan fonları ile ekonomiye kaynak yaratan, gelir düzeyini yükselten işlevleri de vurgulanmaktadır ²². Diğer bir deyişle sigortacılık, yalnız riskleri güvence altına almak ve bunların gerçekleşmesi halinde zararı karşılamak fonksiyonlarından ibaret bir endüstri olmayıp, bunların yanı sıra prim ve öz sermaye birikimlerinden oluşan fon gücünü yatırım alanlarına aktararak ekonomik yapı ve kalkınmaya hayati önemde katkılarda bulunan bir sektördür.

Sigortacılığın en etkin fonksiyonu, fon yaratmak ve yaratılan fonları çeşitli yatırım araçlarıyla ekonomiye kazandırmaktır. Sigorta sektörünün yönettiği fonlar, sigortalının gönüllü tasarruflarıyla yaratılmakta, toplanan primler mali kesime aktarılarak rasyonel alanlarda yatırımlara yönlendirilmektedir. Gelişmiş ülkelerin en büyük kurumsal yatırımcıları arasında yer alan sigorta şirketlerinin fonları, teminat hesaplarında ve hayat fonlarında birikmektedir

Sigorta kesiminin fon yaratma işlevi dar olarak tanımlandığında, sermaye piyasasına tahsis edilen tutarlar olarak yorumlanmaktadır. Fon yaratma işlevi, en geniş anlamda yani tasarruflara katkı olarak tanımlandığında primler, kurumsal tasarruf niteliğinde sayılmaktadır. Sigorta kesimi, gönüllü tasarruflar yoluyla fon yaratır. Fon yaratma ile ekonomik işlev tam anlamıyla gerçekleşmiş değildir. Yaratılan fonların yatırıma kanalize edilmesi gerekir.

Özellikle gelişmiş ülkeler, sigortanın fon yaratma işlevinden en üst düzeyde yararlanmaktadır. Gelişmekte olan ekonomilerde, sermaye birikimine duyulan ihtiyaç

---

²²TARGAN Ünal, „Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi Ve Fon Yaratma Kapasitesi, İstanbul Ticaret Odası Yayın No:199404, İstanbul 1994, s.30.

ve zorunluluk, gelişmiş ekonomilere oranla daha fazla kendini hissettirmektedir. Sigorta faaliyetleri çeşitli halk kitlelerine ulaşabilme ve uluslararası alanda yayılabilme özelliğine sahip olduğundan sektör, gerek ülke içi ve gerekse ülke dışı kişi ve kuruluşlara ait fonların bir kısmını rezervlerinde toplama olanağına sahiptir. Bu birikimler birçok ülkede çok önemli boyutlara ulaşmış, inşaat, tarım, sanayi hatta savunma sektörlerinin kalkınmasında yararlanılan fonlar içinde uzun yıllar birinci sırayı korumuştur²³

Sigorta şirketlerinde fon oluşum düzeyinde işletme ölçeği önemli rol oynamaktadır. Büyük sigorta şirketleri güçlü sermaye yapıları ve yaygın organizasyon olanakları sayesinde büyük fonlar toplamaktadırlar. Büyük fonların tek merkezden yönetimi de sigorta şirketine ayrıca avantajlar sağlamaktadır. Bu yüzden, Avrupa finans piyasalarında, orta boy sigorta şirketleri arasındaki birleşme yada satın alma hareketleri son yıllarda hızlanmıştır. Bu da şirketlerin mali yapısını olumlu etkilemektedir.

Sigorta şirketleri büyük tutarlara varan fonları portföy yönetimi ışığında dağıtarak, yatırımcıların refahını maksimum kılmaya çalışırlar. Bu da sigortalıların durumuna göre portföyün getiri ve vadesinin belirlenmesi (portföy planlaması), portföye alınacak menkul kıymetlerin seçiminde yatırım analizlerinden yararlanılması (seçim, analiz) zaman içinde portföyün performansının değerlendirilmesi (portföy değerlendirmesi) çeşitli zaman aralıklarında portföyün gözden geçirilerek gerekli değişikliklerin yapılması (portföy revizyonu) gibi bilimsel çalışmalara dayalı portföy yönetiminin uygulanmasını gerekli kılar. Oysa küçük birikimcilerin ellerindeki fonların bu tür bilimsel yatırım tekniklerinden yararlanmayı olanaklı kılacak büyüklükte olmaması ve yatırımcıların finansal piyasanın yapısı ve işleyişi ile yatırım araçlarının getirisini değerlendirmede gerekli uzmanlık bilgisine sahip olmamaları etkili bir portföy yönetimine olanak vermemektedir.

Büyük tutarlardaki sigorta fonlarının sermaye piyasasında değerlendirilmesi durumunda sermaye piyasasında her şeyden önce kısa süreli fiyat dalgalanmaları azalır. Ayrıca sigorta şirketleri büyük tutarlarda fon toplayabilmeleri nedeniyle diğer büyük

---

²³TARGAN Ünal,a.g.e.,s.35.

yatırımcıların arz ya da taleplerini karşılayabilme yeteneğine sahip oldukları için piyasada bir istikrar unsuru işlevini görürler ²⁴Sigorta şirketlerinin yükümlülüklerinin önemli bir kısmı uzun vadeli olduğundan, bu şirketlerin ellerinde biriken tasarrufları sermaye piyasasında değerlendirmeleri doğaldır .Özellikle hayat dalında faaliyette bulunan sigorta şirketleri gelişmiş sermaye piyasalarının önemli kurumsal yatırımcıdır.

Sigorta şirketlerinin diğer işletmelerden farklılığı, belirli yatırım amaçları için kaynak sağlamayı amaçlamayıp, biriken fonları ek gelir elde etme düşüncesiyle yatırım alanlarına aktararak kaynak teşkil etmesidir. Sigorta şirketleri açısından bu faktörler göz önünde tutulduğunda en uygun yatırım araçları kaliteli, riski az tahviller ile ipotek karşılığı uzun vadeli krediler teşkil etmektedir. Sigorta şirketlerinin hisse senetlerine yaptıkları yatırımları ise, daha ziyade yükümlülüklerini karşıladıktan sonra uzun vadeli gelirlerini arttırma amacına yönelik bulunmaktadır.

2.2.5. 1990 Sonrası Yaşanan Ekonomik Krizlerin Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Fonksiyonu Üzerine Etkileri

Gelişmiş ülkelerde sigorta sektörü, sermaye piyasasının vazgeçilmez sektörleri arasında yer almaktadır. Bu ülkelerde, sigortanın en önemli fonksiyonlarından birisi ekonomik kalkınma için gerekli olan fonları yaratmasıdır. Hayat sigorta şirketleri, ekonominin ihtiyaç duyduğu uzun vadeli fonları, hayat dışı sigorta şirketleri de, kısa ve orta vadeli fonları yaratmaktadır. Özellikle hayat sigorta dalının gelişmesi ve hayat prim portföyünün artışının sağlanması ve yatırıma yöneltilen portföyün ve gelirlerin korunması için enflasyonla ciddi bir mücadele gereksinimi vardır.

Sigortacılığın fon yaratma işlevinin gerçekleşmesini sağlayan en önemli etken hayat sigortacılığıdır. Hayat sigortacılığının sağladığı uzun vadeli fonlar gelişmiş ekonomilerin en büyük finansman kaynağı olmuştur. Ülkemizde toplam sigorta primleri içinde hayat sigorta primlerinin payı çok düşüktür. Bu oranlar yıllar itibariyle şöyledir:

---

²⁴ Berk, N., "Sigortacılıkta Fon Yönetimi", İMKB, İstanbul, 2001, s.20.

1994 yılından 2002 yılına dek oransal olarak bir artma görülse de yeterli değildir. 1999 yılında yaşanan ekonomik kriz hayat dışı sigortalar ile sağlık ve hayat sigortaları üzerinde farklı etkiler yaratmıştır. Bu etki nakliyat, kaza, mühendislik, ziraat, hukuksal koruma gibi hayat dışı sigorta dallarında prim üretim oranındaki düşüşle kendini göstermiştir. Hayat dalında ise ekonomik kriz sonucu yeni poliçe üretilmesi zorlaşmış ancak eski yıllarda üretilen poliçelerin dönüşüm primleri nedeniyle hayat sigorta primleri %88,1 artışla 94.199 milyar liradan 177.221 milyar liraya yükselmiştir.²⁵ Günümüzde hayat sigortacılığında egemen olan düşünce, hayat sigortasının hem bir tasarruf aracı hem de geleceğin güvence altına alınmasını sağlayan bir araç olarak görülmesidir. Oysa sigortacılığın gelişmiş bulunduğu ülkelerde hayat sigortası toplam primler içinde en üst sırayı almakta, sigortacılığın sadece bu dalında yaratılan fonlar, devlet bütçesi olanaklarına yaklaşmaktadır. Ülkemizde enflasyon oranının yüksek olması, korunma amaçlı olan ve kısa vadeli hayat poliçelerinin tercih edilmesine neden olmuş, tasarruf amaçlı uzun vadeli hayat poliçeleri tercih edilmemiştir.

Sigorta sektöründe büyümenin, göstergesi olarak genellikle sektörde üretilen primlerin miktarı gösterilmektedir. 1994 ve 2001 yıllarında yurt içi direkt prim üretimi reel olarak negatif değerlere sahiptir. Söz konusu yıllarda var olan krizler direkt olarak prim üretimini etkilemekte ve sektörde bir daralma yaratmaktadır. 1996–1998 yıllarında gözlemlenen artış sürecinde, 1999 yılında yaşanan deprem nedeniyle hızlı bir düşüş meydana gelmiştir. 2000 yılında dikkati çeken yüksek artış oranı ise 2001 krizi ile negatif değerlere ulaşmış ve sektör 2002 yılında tekrar toparlanma sürecine girmiştir.

Sigorta sektörünün mali tabloları, halka açık ticari ve sınaî şirketlerin tablolarından farklılık göstermektedir. Sektörün doğasındaki özgünlükten kaynaklanan bu fark, en somut ifadesini sigorta şirketlerinin sermaye piyasasında görmeye alışık olduğumuz diğer şirketlerdekine benzer bir gelir tablosuna sahip olmamasında bulmaktadır. Bu sektöre ait hesap planında “*Teknik Gelirler*”, “*Teknik Giderler*”, “*Mali*

---

²⁵ LEVENT Belgin Bayır, “*Hedefteki Dört Branş*”, Capital Dergisi, 1 Haziran 2001.s.5.

Gelirler” ve *“Mali Giderler”*”den oluşan sonuçları yer alan sigorta şirketlerinin dönem kar-zararı, teknik gelir-gider farkı ile mali gelir-gider farkının toplamına eşit olmaktadır.

Sigortacılık sektöründe karlılık teknik ve mali kar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şirketlerin sigortacılıkla ilgili faaliyetleri sonucunda elde ettikleri kar, *Teknik Karı* oluşturmaktadır. Teknik karlılığın yüksekliği, büyük ölçüde tarifelerin yüksek oluşuna bağlıdır. Sigorta sektöründe arzu edilen, yüksek değil, makul ve istikrarlı bir teknik karlılığın sağlanmasıdır.

Sigorta şirketleri yıllık prim istihallerinin bir bölümünü yatırıma yöneltmektedirler. Bu yatırımlar sonucunda sigorta şirketlerinin kontrolü altında hisse senetleri, tahviller, gayri menkuller, hayat poliçeleri üzerine ve ipotek karşılığı ikrazatlardan oluşan kayda değer bir portföy oluşturulabilir. Bu yatırımların geliri *Mali Kar* olarak ifade edilmektedir. Mali sektörde yer alan sigortacılıkta mali karlılığın yüksek olması, sağlıklı bir yapının varlığına işaret etmektedir. Sigorta şirketlerinin fonları yatırım alanlarına aktarılırken likidite, rantabilite ve güven unsurları göz önüne alınmaktadır.

En önemli fonksiyonlarından biri fon yaratmak ve yaratılan bu fonları çeşitli yatırım araçları kanalıyla ekonomiye kazandırmak olan sigorta ve reasürans şirketlerinin toplam yatırım portföylerindeki en yüksek pay yüzde 64,84 ile hazine bonusu ve devlet tahviline ait olup, bunu yüzde 12,09 ile vadeli mevduat, yüzde 9,07 ile gayrimenkuller, yüzde 8,15 ile iştirakler izlemektedir²⁶

Sigorta şirketleri topladıkları primleri verimli alanlara yatırarak, bir gelir elde etmek zorundadırlar. Bu hem toplanan primlerin enflasyon karşısında değer kaybını önlemek için hem olası tazminatlara karşılık verebilmek hem de sigorta kuruluşlarının kar elde edebilmesi için gerekli koşuldur. Sigorta şirketleri ekonomik koşullara bağlı olarak bir portföy oluşturarak karlılıklarını en yüksek düzeye çıkarmaya çalışırlar. Ülkemizde son yıllarda kamu kesiminin büyük oranda açık vermesi ve fon ihtiyacı içerisinde olması devleti yüksek maliyetle fon toplamaya itmiştir. Bu durum yatırım

---

²⁶ Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Yıllık Faaliyet Raporu, 2002,s. 21

araçları içerisinde devlet kâğıtlarının en risksiz olduğu kadar en karlı bir yatırım aracı olmasını da beraberinde getirmiştir.

Gelişmiş finansal piyasalarda önemli kurumsal yatırımcılardan birisi olan sigorta şirketleri, Türkiye’de gerek yatırımlarında kamu kâğıtlarına ağırlık veren muhafazakâr bir çizgi izlemelerinden ötürü, gerek ise İMKB’nin volatilitisini yüksek bulduklarından dolayı, hisse senetlerine yatırım yapma konusunda çekingen davranmaktadırlar. Yaşanan ekonomik kriz dönemlerinden sonra talepte görülen düşmenin olumsuz etkilerinin giderilmesinde, portföy gelirleri ile sağlanan yüksek mali karlılığın önemli bir etkisi olabilmektedir. Kriz dönemlerinde yatırım portföylerini faize dayalı enstrümanlarda başarılı bir şekilde değerlendirebilen sigorta şirketleri, kayda değer bir reel getiri elde etmişlerdir.

Kamu kesiminde sağlıklı bir dengenin sağlanamadığı 1990’lar boyunca devletin iç borçları hızla menkul kıymetlendirilmeye başlanmış hazine bonosu ve tahvil ihraçlarıyla finansal sektörde pazarlanmıştır. Bu tür spekülasyon sermaye birikimi bankacılık kesiminde çok hızlı ve sağlıksız bir şişkinlik yaratmıştır. 1990-1999 arasında bankacılık kesiminin toplam aktiflerinin sabit fiyatlarla artış hızı yılda ortalama %13.4 iken ulusal gelir yılda ortalama sadece %3.1 reel artış göstermiştir. Bu tür finansal derinleşmenin temelinde de finans kesiminde gerçekleşen yüksek reel faiz oranları etkili olmuştur

1994 yılında bütçe finansmanında yüksek reel faizle birlikte artan iç borçlanma sonucunda iç borç yükü sürekli artmıştır. Borçların para basılarak finanse edilmesiyle faiz oranları düşürülmeye çalışılmıştır. Böylece dış borç ödemelerinde düşük faizli yabancı fonlar kullanılmaya başlanmıştır. 1991 yılından itibaren de altı aylık ve bir yıllık kamu menkul değerlerinin faiz oranları hızla yükselerek %70-80’lere ulaşmıştır.²⁷

1980’li yılların sonlarından itibaren dış borçlanmanın hazine tarafından değil, ağırlıklı olarak bankalar aracılığıyla yapılmasının tercih edilmesi bu alandaki faiz yükünü artırmış ve disiplin yitirilmiştir. Hazinesin borç alınan dış kaynaklarının

---

²⁷ PARASIZ İlker, *Enflasyon, Kriz, Ayarlamalar, Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Makro Ekonomisi Sorunları*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Mart 2001, s.384.

karşısına sorumlu olarak bankaları çıkarması ve dış kaynaklardan borçlandıkları dövizler karşılığında onlara iç borç kağıdı satması, yükselen faizler nedeniyle bankaların dışarıdan hesapsızca borçlanmaya gitmelerine neden olmuştur Türk Bankacılık sektörü, uygulanan kur politikası nedeniyle yurt dışından döviz borçlanmasına girmiş, bu döviz MB'na satarak elde ettiği TL'yi devlet tahvili ve hazine bonosuna yatırmış, böylece devleti yüksek faizle borçlandıran bir sistem seçilmiştir Bu durum, banka bilançolarında dövizde açık pozisyon yaratılmasına neden olmuştur Bu işlem yöntemiyle klasik bankacılık işlevini yerine getirmeden yüksek kazançlara yönelik bankaların kısa vadeli kazançların çekiciliğiyle pozisyonlarını olması gereken standartların üzerinde tutmaları onları krizlerle birlikte öz sermayelerini yitirecek noktaya getirmiştir Bu programın sürdürülebilirliğine karşı Kasım 2000'de yıl sonu açık pozisyonlarını kapatmaya çalışan bankaların yaratmış olduğu ek döviz talebi TL talebini artırmış ve sonuçta faizler üzerinde yukarı doğru bir baskı oluşmuştur. Para programında öngörülen net iç varlıklar hedefini aşmamaya çalışan MB faizlerde yükselişe fazla müdahale edememiş, Hazine bonosuna yüksek oranda yatırım yapmış olan bankaların bankalar arası para piyasasında borç bulmaları zorlaşmış, piyasada likidite darlığı baş göstermiştir

Likidite sıkışıklığının faizleri daha da arttırması üzerine Hazine bonosuna yatırım yapan yatırımcılar ilerde bu bonoları satamayacaklarını düşündüklerinden piyasadan ayrılmaya başlamışlardır Bankacılık sektörü ile ortaklık yapılarının olması nedeniyle aynı durum sigorta şirketlerinin portföylerinde de görülebilmektedir. İncelenen süre içerisinde sadece 2000 yılında hem hazine bonusu hem de devlet tahvili mevcutlarında, bir önceki yıla göre azalma söz konusudur. Aynı yıl portföyde dikkati çeken kalemler yatırım fonları ve hisse senetleridir.

2001 yılında yaşanan kriz, finansal sektörün önemli bir parçası olan sigorta sektörünü de olumsuz etkilemiş ve 2000 yılında hayat dışı dallarda yaşanan üretim artışı 2001 yılında yerini düşüşe bırakmıştır. 2001 yılında TEFE %61,6 iken, sektörde alınan primlerde ortalama %40 artış yaşanması, gerçekte %22' lik bir küçülmeyi işaret etmektedir.

Kasım 2000’de yaşanan spekülâtif atak MB’nın net iç varlık hedefini bir tarafa bırakarak piyasaya ek likidite sürmesi, çok yüksek faizler, IMF’nin vaat ettiği 7.5 milyar dolarlık ek rezerv olanağı ve döviz piyasasında yapılan önemli satışlar ile atlatılabılmıştır. ²⁸Bunların sonucunda mali piyasalardaki dalgalanmalar kısmen giderilmiş, MB’nın döviz rezervleri kısmen artmış ve faiz oranları gerilemiştir. Ancak finansal kesimin riskleri ve ekonomilerin duyarlı hale gelmesi bu ortamda daha da artmıştır.

Sigorta şirketlerinin 1993-2003 dönemine ait kar kompozisyonu incelendiğinde cari ekonomik koşulların teknik kârlılığın bilanço karı içindeki oranını hızla azalttığı ve şirketlerin mali karlılıklarını kullanarak işlevlerini sürdürdükleri görülmektedir. Bu dönemde mali karlılık enflasyonun faiz oranlarına yaptığı baskılar sonucu artmıştır. Sigorta sektöründe arzu edilen, yüksek değil, makul ve istikrarlı bir teknik karlılığın sağlanmasıdır. 1980’li yılların sonuna kadar tarifeli sistem içerisinde artış göstererek %40'lara ulaşan teknik karın toplam prime oranı, serbest tarife sistemine geçilmesiyle birlikte 1991 yılından sonra düşmeye başlamıştır. Mali kar ise 1993 yılına kadar eksi değerde kalmış, bu yıldan sonra artıya geçmiş ve 1996 yılında mali kar teknik karı geçmiştir. Bu durum 1997 yılında da devam etmiştir.

Teknik karlılığın bilânço karı içindeki payı 1998 yılından itibaren artış trendine girmiş, ancak istenilen seviyeye gelememiştir. Gerek deprem, gerekse serbest rekabetin hasar-prim oranlarında yarattığı artış, bu artışın konservasyon ve reasürans neticelerine olan ciddi etkileri teknik karlılık artışını önemli derecede etkileyen unsurlar olmuştur. Gerek hayat dışı gerekse hayat branşında sektörel karlılıkta, esas faaliyet gelirlerinden sağlanan karlılık diğer gelirlerin özellikle faiz gelirlerinin gerisinde kalmıştır.

Toplam karlılıkta teknik kar payının gittikçe azalmasına karşın, esasını faiz gelirlerinin oluşturduğu mali karların payı artmış, bunun sonucunda sektör karlılığını korumuştur. Teknik kardaki bu dalgalanma sektörde yaşanan fiyat rekabetine bağlanmaktadır.

---

²⁸ TUNCA Zafer-KARABULUT Gökhan, *Küreselleşme, Kriz ve Türkiye*,2001,s.936.

1998 yılından itibaren genel giderler ile karşılıkların artmasına bağlı olarak mali giderler artmış, mali kar azalmıştır. 1999 yılından itibaren ise, sektördeki tüm şirketler kıdem tazminatı karşılıkları ile vergi karşılıklarını mali tablolarına yansıtılmışlardır. Vergi karşılıkları ise gerek devlet iç borçlanma senetlerindeki vergi yükü, gerekse 1980 yılından devreden ertelenmiş vergi karşılığının etkisi ve deprem hasar karşılığı ile kıdem tazminat karşılığının üzerindeki vergisel yükün etkisi ile ticari bilanço karı olması halinde bile bir çok şirketin mali tablolarında dönem zararı görülmesine neden olmuştur.

Ayrıca enflasyonu düşürme programının etkilerine bağlı olarak sigorta sektöründe 2000 yılında mali gelirlerin önceki yıllara göre önemli ölçüde azalması, genel giderlere dikkat edilmesini gerektirmektedir. Şirketlerin faaliyet gelirlerine olan gereksinimlerinin eski yıllara oranla daha çok ön plana çıkması beklenmektedir Diğer taraftan mali bünyeleri ve likiditeleri zayıf olan şirketlerin nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tarife uygulamalarında, maliyet ve kar ilişkisi yapmadan, hasar/prim oranlarını ve teknik karlılık durumlarının dikkate alınmadan tarife fiyat uygulamalarına geçmeleri, iyi durumdaki diğer sigorta şirketlerini de bu yola yöneltmiştir .

2.2.6.Sigorta Sektöründe Etkinlik

Sigortanın tasarrufu teşvik fonksiyonu ve biriken fonların etkin yatırımlara yönlendirilmesi ülke kalkınması için önemli bir rolü vardır. Gelişmiş ülkelerde sigorta ve reasürans şirketlerinde biriken fonların etkin yatırım alanlarına kanalize edilmesi sonucu, sigorta işlemlerinde teknik zarar olsa bile yatırım gelirleriyle büyük karlar elde edilebilmektedir. Hayat ve hayat dışı branşlarda faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin finansal başarı değerlendirmesinde kullanılan teknik kar ve mali kar düzeyi yüksek olan şirketin etkin olamayabileceği tespit edilmiştir.²⁹

Fon oluşturmalarında en önemli etkenlerden biri mali yatırımların etkin sahalarda yapılıp yapılmadığıdır. Mali yatırımların sonuçları teknik ve mali karlılık üzerinde görülmektedir. Sigorta şirketleri, mali yatırımlardan elde ettikleri karlarla gelişmekte ve ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Bu açıdan yaptığımız bu çalışma

---

²⁹ ÖNAL Yıldırım Beyazıt “*Sigortacılık Ders Notları*”, Ç.Ü.I.I.B.F. İşletme Bölümü, Adana,2001,s.6.

büyük bir katkı sağlayacaktır. Özkaynakları yetersiz, teknik karlılığı düşük bir sigorta şirketi ekonomiye elbette fayda sunamaz. Etkin faaliyette bulunan şirket hem kendine hem de ekonominin gelişmesine katkı sağlar. Türk sigorta sektöründe hayat dışı branşlarda faaliyet gösteren 41 sigorta şirketlerinden 11'i etkin 30'u etkin değildir.³⁰

Türk Sigorta Sektörünün en önemli sorunu etkinlik konusu olduğu düşüncesinden hareketle; etkinliği artırıcı yönde dikkat edilmesi gereken hayat ve hayat dışı branşlarda faaliyetin aynı sektörde faaliyet gösteren diğer şirketlerden daha etkin olmasını sağlayıcı önlemlerin alınmasının büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

Sorunun en önemli kısmının sektörde faaliyette bulunan sektörlerin etkin çalışmaması sorunu olduğu anlaşılmıştır.Etkinlik düzeyi artırıldığında Türk Sigorta Sektörü Türk Mali Sistemi içerisindeki payını artırma fırsatı yakalayacaktır.

2.2.7.Sigorta Şirketlerinin Yatırımları

Sigorta şirketlerinin toplam yatırım tutarı, 2006 yılında 8 milyar ytl'ye ulaşmıştır. Sigorta şirketlerinin yatırım portföyünün yapısı incelendiğinde kaynakların ağırlıklı olarak menkul kıymetlere plase edildiği anlaşılmaktadır. Toplam aktifler içinde menkul değerler cüzdanının payı %56,9'a ulaşmıştır.

---

³⁰ AKDOĞAN Melek “*Veri Zarflama Analizi Tekniği ile Sigorta Şirketlerinin Etkinlik Ölçümü*” H.Ü.S.B.E Yayınlanmamış YLT, Ocak, Ankara,2001,s.58.

Tablo 2.4. Sigorta Şirketlerinin Yatırımları

(Milyar TL)

	1995	2000	2001	2002	2003 (6 Aylık)
A. Menkul Değerler	39.621	1.318.826	2.052.482	2.795.320	3.418.147
Hazine Bonosu	26.889	187.966	561.963	1.173.726	911.786
Devlet Tahvili	7.310	870.073	1.067.294	1.405.882	2.270.516
Yatırım Fonu	810	70.568	126.158	52.493	54.484
Hisse senetleri	2.103	143.737	185.535	15.097	15.235
Diğer	2.509	46.482	111.532	148.122	166.126
B. Gayrimenkullar	6.457	122.031	220.863	335.648	392.017
C. Vadeli Banka Mevduatı	4.272	325.390	440.510	450.996	365.277
D. İştirakler	1.607	122.304	195.293	322.899	374.547
E. İkrarlar	156	5.297	19.618	26.048	53.863
Genel Toplam	52.113	1.893.848	2.928.766	3.930.911	4.603.851

(ABD \$)

	1995*	2000*	2001*	2002*	2003** (6 Aylık)
A. Menkul Değerler	696.669.714	1.963.225.235	1.425.763.441	1.704.728.479	2.428.270.014
Hazine Bonosu	472.798.565	279.809.159	390.369.465	715.797.883	647.737.679
Devlet Tahvili	128.534.252	1.295.204.424	741.399.324	857.378.434	1.612.986.779
Yatırım Fonu	14.242.509	105.048.641	87.636.074	32.012.904	38.705.727
Hisse senetleri	36.977.775	213.969.171	128.882.504	9.206.919	10.823.026
Diğer	44.116.613	69.193.840	77.476.074	90.332.338	118.016.804
B. Gayrimenkullar	113.535.659	181.657.276	153.423.217	204.695.242	278.490.985
C. Vadeli Banka Mevduatı	75.116.050	484.380.449	306.001.735	275.040.326	259.494.745
D. İştirakler	28.256.436	182.063.668	135.660.931	196.920.253	266.080.203
E. İkrarlar	2.743.002	7.885.198	13.627.709	15.885.397	38.264.565
Genel Toplam	916.320.861	2.819.212.076	2.034.477.034	2.397.269.697	3.270.600.513

*: 31.12 Tarihindeki T.C Merkez Bankası kurlarıdır.

**: 30.06 Tarihindeki T.C Merkez Bankası Kurlarıdır

Kaynak:http://209.85.129.104/search?q=cache:RdoCKebOpYsJ:www.tbb.org.tr/turkce/duyurular/iktisat_kongresi

2.2.8 Türk Sigorta Sektörü'nde Yabancıların Payı

Yabancı sermayenin Türk şirketlerine ilgisi öncelikle finans sektöründe kendini göstermiş, finans grupları ve bankalar yabancıların öncelikli hedef şirketleri arasına girmiştir. Sigorta sektöründeki mevcut potansiyel Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik görüşmelerinin başlaması, yabancı sigorta şirketlerinin sektöre olan ilgisini artırmıştır.

Yabancı şirketlerin Türk sigorta sektörüne ilgi göstermesinin nedenlerini anlayabilmek için öncelikle sigortacılık sektörü hakkında genel bir bilgi vermek gerekmektedir.

Tablo 2.5.Türk Sigorta Sektörü Hakkında Genel Bilgiler

1-Toplam şirket sayısı	45
Sigorta	44
-Hayat dışı	24
-Hayat/emeklilik	10
-Hayat (life)	9
-Emeklilik	1
Reasürans	1
2-Sermaye yapılarına göre şirketler	
Yerli	33
Türkiye'de kurulu yabancı (doğrudan payı %50'den fazla)	12
3-Sigortacılık göstergeleri (30.06.2006)	
Prim üretimi	4.840.761.582
Kişi başına prim	65,71942738
Prim / gsyih (%)	2,02
Toplam aktifler	15.668.009.680
Toplam özkaynaklar	4.567.527.248
Toplam kar	166.312.198

Kaynak: http://www.hazine.gov.tr/stat/sigortacilik_ist.htm

Yabancı sermayenin Türk sigorta sektörünü tercih etmesinin nedenlerinin başında sektörün büyüme hızı gelmektedir.2006 haziran sonu itibariyle sigorta

sektörünün aktif büyüklüğü 15 milyar 668 milyon ytl'ye,prim üretimi ise 4 milyar 840 milyon ytl ye yükselmiştir.

Türk Sigorta Sektörü'ne yabancıların ilgi göstermesinin nedenlerinden biri de aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere,2006 yılı verilerine göre, Türkiye'de toplanan toplam prim miktarının gayri safi yurt içi hâsıla'ya oranının yüzde 1,38 seviyesinde olmasıdır. Bu oran İngiltere'de 12,8,İsviçre'de yüzde 12,38,Jaonya'da 10,66 ABD'de 9,62 Almanya'da 6,97, İsrail'de 6,31, Çek cumhuriyeti'nde yüzde 4,18 ve Yunanistan'da yüzde 2,11seviyesindedir. Bunun anlamı Türkiye, sigorta şirketleri açısından ele alınabilecek bakir bir pazardır.

Tablo 2.6. Prim Üretiminin GSYİH ' ya Oranı (%)

Ülke adı	Toplam
İngiltere (Great Britain)	12,8
İsviçre (switzerland)	12,38
Jaonya (Japan)	10,66
İrlanda (Ireland)	8,71
Avustralya (Australia)	8,1
Hollanda (Netherlands)	10,1
Kıbrıs r.k. (Cyprus)	4,48
ABD (USA)	9,62
Fransa (France)	9,01
Belçika (Belgium)	9,42
Almanya (Germany)	6,97
Kanada (Canada)	6,87
Danimarka (Denmark)	8,06
Portekiz (Portugal)	7,41
İsrail (Israel)	6,31
İtalya (Italy)	7,45
Çek Cumhuriyeti (Czech rep.)	4,18
Hırvatistan (Croatia)	3,14
Yugoslavya (Yugoslavia)	3
Polonya (Poland)	2,99
Slovakya (Slovakia)	3,5
Macaristan (Hungary)	2,96
Yunanistan (Greece)	2,11
Bulgaristan (bulgaria)	1,94
Türkiye (Turkey)	1,38

Sri lanka (Sri lanka)	1,37
Peru (Peru)	1,43
Nijerya (Nigeria)	0,94
Umman (Oman)	1,28
Guatemala (Guatemala)	1,09
Romanya (Romania)	1,4
Libya (Libya)	0,5

Kaynak: Swiss Re Sigma No:2/2005

Ülkemizdeki mevcut potansiyeli fark eden yabancı şirketler pazara direk olarak girerek veya ortaklık kurma yollarıyla sektörde hızla rol almaktadırlar.

Özellikle 2006'da artan satın almalarla yabancı ortaklı şirketlerin sigorta sektöründeki payı yüzde 60'a yükselmiştir. Beklenti, bu oranın 2007'de yüzde 75-80 seviyesine ulaşacağı yönündedir. Sigorta sektörünün başlıca sorunları arasında yer alan sermaye yetersizliği, yabancı sermaye girişiyle çözümlenebileceği imajını vermektedir. Bunun yanı sıra, hem gelişen ekonomik ihtiyaçlar,hem yasal düzenlemeler nedeniyle yeni ürünler ve hizmetler ortaya çıkacak ve bu konularda dünya birikiminin ülkemize gelmesi de sektör açısından büyük bir avantaj yaratacaktır.AB ile uyum sürecinde şuanda yaşanan fiyat rekabetinin yabancı sermaye girişiyle hizmet odaklı hale geleceği de sektöre olumlu katkılarından biri olacaktır.

Bu olumlu tablonun yanı sıra sektörde yabancı payının bu orana ulaşması bazı tedirginlikleri de beraberinde getirmektedir.2000 ve 2001 krizlerinde yaşandığı gibi 2006'nın Mayıs ve Haziran aylarında yaşanan piyasa dalgalanmaları, yabancıların piyasadan çıkışının kırılğan bir ekonomide ne kadar derin etkiler yarattığını ortaya koymuştur.Yabancı sermayenin sigortacılık sektöründeki payı yaklaşık yüzde 60, bankacılıkta yaklaşık yüzde 54, finans sektörünün genelinde de yüzde 50'yi geçmişse yabancıların ani çıkışı durumunda sadece bankacılık sektörü değil finans sektörünün geneli bundan derin şekilde etkilenecek ve muhtemel bir kriz daha da derinleşebilecektir.

2.3.Türk Sigorta Sektörünün Sektörün Sorunları ve Çözüm Önerileri

Sektörün yaşadığı sorunların büyük bir kısmı halen devam etmektedir. Sektör sorunları kronikleşmiş bir halde senelerden beri, çözümsüz kalmış; bu durum rekabet gücünü, haksız rekabete dönüştürmüş ve istenilen randımanla çalışmayı önlemiştir.

Yaşayan sorunlara yenilerinin eklenmesi yanında ekonomik ve siyasi ortamın belirsizliği ve yaşanan ekonomik krizler de çözüm olasılıklarını zorlaştırmaktadır.

Sektör sorunları kısaca ana hatları ile aşağıda belirtilmiştir.

2.3.1 Mevzuat Sorunları

2.3.1.1.Sigortacılık Düzenleme ve Denetim Kanunu

1994 yılından bu yana yürürlükte bulunan ve aynı yıl 3991 sayılı Kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi sonucunda yasal dayanağını yitiren 539 sayılı THK'nin önemli hükümleri Anayasa Mahkemesi tarafından çeşitli tarihlerde iptal edilmiş, ayrıca Acenteler Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Bunun sonucunda sigorta sektöründe düzenleme ve denetim açısından büyük bir yasal boşluk doğmuştur.

Bu nedenle Birlik, Avrupa Birliği'nin sigortacılığa ilişkin direktiflerini ve bu Birliğe dahil ülkelerin mevzuatını dikkate alarak "Sigortacılık Düzenleme ve Denetim Kanunu Taslağı" hazırlamış, Birliğe üye sigorta şirketlerinin de görüşünü alarak son şekli verilen Taslak, ilgili Devlet Bakanına ve Hazine Müsteşarlığı'na sunulmuştur. Taslakta, özellikle bağımsız bir Sigortacılık Düzenleme ve Denetim Kurumu üzerinde durulmuş, Kurumun ve buna bağlı Denetim Kurulunun her türlü etkilerden arındırılmış olarak mali denetime yönelik çalışması amaçlanmıştır. Kanunun biran önce sektörle birlikte çalışarak düzenlenmesi ve yasanın çıkarılması sektörün en önemli ve acil sorunudur.

2.3.1.2.Sigorta Sözleşme Kanunu

Sigorta sözleşmelerinin yasal dayanağı 1956 yılında yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanunu'nun güncelliğini yitirmiş hükümleridir. Ayrıca Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri özel nitelik taşıyan sigorta sözleşmelerinin düzenlenmesi, işleyişi ve sonuçlandırılması açısından yeterli olamamaktadır.

Tüm Avrupa Birliğinde olduğu gibi bu yasal boşluğun, sigorta sözleşmelerine ilişkin temel ve güncel kural ve koşulları içeren Sigorta Sözleşme Kanunu ile düzenlenmesi zorunlu görülmektedir. Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği bu bağlamda Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin yasaları paralelinde bir taslak hazırlama

çalışmalarına başlamıştır. Bu yasanın Sigorta Düzenleme ve Denetleme Kanunu ile eş zamanlı olarak yürürlüğe girmesi gerekli görülmektedir.

2.3.1.3. Türk Ticaret Kanununun 1295 ve 1297'inci Maddeleri

Anayasa Mahkemesinin 11.3.1996 tarihli, 1997/35 sayılı kararıyla iptal edilen TTK'nun 1295 ve 1297'nci maddelerinin ikinci fıkralarından doğan hukuki boşluk halen devam etmektedir. Bu nedenle, Birlik tarafından hazırlanan Sigortacılık Düzenleme ve Denetim Kanunu Taslağına konulan bir hükümlerle bu boşluğun kapatılması amaçlanmıştır.

T.Ticaret Kanununun sigortacılığa ilişkin hükümlerindeki yetersizlikler dikkate alınarak

Genel Şartların düzenlenmesinde esas olacak Sigorta Sözleşme Kanunu'nun hazırlanması zaruri görülmekte ve Adalet Bakanlığınca yürütülen T.Ticaret Kanununun tadili çalışmalarının bir an önce sonuçlanması beklenilmektedir.

2.3.1.4. Acenteler Yönetmeliği

Anayasa Mahkemesinin 24.10.1995 tarihli kararıyla, 7397 sayılı Kanunun 9uncu maddesinin son fıkrası hükmünün iptal etmesi nedeniyle, dayanaksız kalan ve uygulamadan kalkan Acenteler Yönetmeliğinin doğurduğu boşluk halen devam etmektedir. Bir an önce çıkarılacak kanun ve ona uygun bir yönetmelik sorunu çözecektir.

2.3.2. Vergi Sorunları

2.3.2.1. Deprem Hasar Karşılıkları

539 Sayılı KHK, yangın ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatları karşılığında alınan deprem sigortası primlerinin 15 yıl süre ile karşılık olarak tutulmasını öngörmektedir. Ancak ayrılan karşılıkların, vergilerden arındırılması olanağı yasal hükümlerle bugüne kadar sağlanamamıştır. Vergi tekniğine, adaletine ve Türkiye'nin deprem coğrafyasına uymayan bu uygulamanın bir an önce yasayla düzeltilmesi gerekli görülmektedir.

2.3.2.2. Hayat Sigortaları ve Vergilendirilmesi

Hayat sigortaları sigortacılığın fon yaratma kapasitesinin en belirgin olarak ortaya çıktığı sigorta branşı olmaktadır. Bu bakımdan hayat sigortalarının çok önemli olduğu gerçeğinden hareketle devletin bu alanda etkisi, hayat dışı sigortalara göre çok daha fazladır.

Demografik ve sosyal gelişmeler yüksek kar ve düşük risk taşıyan hayat sigortası işinin bütün dünyada gelişeceğini göstermektedir³¹Ülkemizdeki duruma baktığımızda ise, yaşanan olumlu gelişmelere rağmen hayat sigortası primleri istenilen düzeye ulaşmamakta ve fon yaratma işlevini yerine getirememektedir. Hayat sigortasının geliştirilmesi için alınması gereken önlemleri kısaca özetlersek:

Sigorta ettirilenin hayat sigortası kapsamı ve içeriği hakkında net bilgilere ihtiyacı vardır.Bunun için poliçelerin bu amaçlara uygun bir şekilde düzenlenmiş olması ayrıca satış elemanlarının da iyi eğitilmiş olması gerekmektedir³² Hayat sigortaları primleri tahsil edilir edilmez sigortalı adına yatırıma sevk edilmelidir. Primlerin uzun süre şirketler tarafından kullanılmasının haklı yanı yoktur.

AB normlarına uygun olarak hayat ve hayat dışı branşlarla birlikte faaliyette bulunan bir şirketin iflası halinde önce hayat sigortalarının ödenmesi zorunluluğu getirilmelidir.

Gerek sigortalılar gerekse sigortacılar açısından vergi yükümlülükleri açısından vergi yükümlülükleri gelişmiş ülkelerdeki gibi teşvik edici düzenlemelere tabi tutulmalıdır.

Stopaj kesintisi için matrah olarak ödemenin tamamının öngörülmesi (her ne kadar on yıldan sonra ayrılmalarda ödenene yüzde 10 gibi çok düşük bir muafiyet uygulanıyor olsa da)Devletçe teşvik edilmesi gereken uzun vadeli bir yatırım olan hayat sigortasında, sigortalının vergilendirilmiş kazancından ödediği hayat sigortası primlerinin sigortadan ayrılırken bir kez daha vergilendirilmesi anlamına gelmektedir.

---

³¹KARACAN Ali İhsan, *Sigortacılık ve Sigorta Şirketleri*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 1994, s.229.

³²TAŞDELEN Servet, *Türkiye’de Hayat Sigortaları*, İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını, İstanbul,1993.s.84.

2.3.2.3. Satış Elemanlarının Vergilendirilmesi

Hayat sigortası poliçesi pazarlayanların gelir vergisi karşısındaki durumunun açıklığa kavuşturulması ve milli piyango satıcılarının paralelinde bir statüye kavuşturulmaları, bu sigortaların ve pazarlamasının teşviki ve ayrıca devlete vergi kazandırabilmesi açısından gerekli görülmektedir.

2.3.2.4. Karşılıklar

Sigorta şirketlerinin mali bünyelerinin güçlü tutulabilmesinin önemli şartlarından birisi de AB normlarına uygun karşılıkların ayrılabilmesidir. Ancak bunu sağlamak üzere, bu tür karşılıkların Kurumlar Vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilmesinin sağlanması gerekmektedir.

2.3.2.5. Yangın Sigorta Vergisi Kapsamının Değiştirilmesi

Yangın Sigorta Vergisi Belediyelere verilmek üzere, prim üzerinden hesaplanıp, müşteriden tahsil edilmektedir. Sadece yangın sigortası yaptıran sigortalılardan alınan bu vergi kaldırılmalı ve yerine gayrimenkulların emlak vergisine esas değeri üzerinden belli bir oranda“İtfaiye Hizmeti Vergisi“ adı altına bir vergi alınmalıdır. Böylece hem tüm gayri menkul sahiplerinin itfaiye hizmeti giderlerine katılımı sağlanacak hem de sadece yangın sigorta poliçesi satın alanlar cezalandırılmamış olacaktır.

2.3.3. Diğer Sorunlar

2.3.3.1. Denetim

Sigorta sektörünün içinde bulunduğu yasal boşlukların yanı sıra, etkinliği ve güncelliği olmayan yöntem ve yaklaşımlarla denetlenmeye çalışılması, karşılaşılan bir diğer önemli sorundur. Düzenleme ve denetim otoriteleri, bu işlevlerini yerine getirmeye çalışırken işler belli bir standart çerçevesinde yürütülememektedir. Birlik ile işbirliği yapılarak Denetim esaslarının yeniden belirlenmesi; denetim gecikmelerini azaltabilecek ve şirketler arasında farklı denetim yapılmasını önleyecektir.

Avrupa Birliğinde sigorta girişimlerinin denetimi mali denetim üzerinde yoğunlaşmakta, bu bağlamda sigorta şirketlerinin teknik karşılıklarının, yükümlülük

karşılama yeterliliklerinin, garanti fonlarının Avrupa Birliği genelinde yürürlükte bulunan kural ve uygulamalara uygunluğunun denetimini içermektedir.

Öte yandan denetim ve düzenleme otoritelerinde personel hareketliliğinin yüksekliği denetim ve düzenleme görev ve işlevlerinin sürekliliğini engellemektedir.

2.3.3.2. Sigorta Şirketlerinin Organizasyon Yapıları ve Yönetimi

Ülkemizde sigorta şirketleri faaliyetlerini,genelde büyük sermaye gruplarının çatısı altında ve bu sermaye gruplarının bankacılık faaliyetlerinin arkasına dayanmak suretiyle sürdürmektedir. Böyle bir durumda sigorta şirketlerinin yönetimleri,sigortacılığın objektif kuralları ve gerekleri doğrultusunda davranmak ve karar almakta zorlanmaktadır.Bu durumun doğal bir etkisi olarak ta sigorta şirketlerinin fon yönetimi konusunda etkinlikleri olumsuz yönde etkilenmekte ve zaman zaman rasyonel kararlar alınmasına engel teşkil etmektedir.

Şirket yönetimleri konusunda diğer önemli bir husus ise hasar ödemelerinde gereksiz ve sonu gelmez formalitelerin ve güçlüklerin yaratılıyor olmasıdır.³³ Sigortalıyı neredeyse sigorta yaptırdığına pişman eden bu tavırların sigorta sektörümüzün gelişme hızını olumsuz etkilediği bir gerçektir ve bunu özellikle sigortacıların kendileri bile dile getirmektedir.

2.3.3.3. Sigorta Şirket Kurulması ve El Değişiklikleri

Sigorta düzenleme ve denetiminden sorumlu otoriteler ile B.D.D.K, sigorta şirketi kurulması veya şirket sermayesinin el değişikliği aşamalarıyla ilgili izin yetkilerini kullanırken, kurucuların veya yeni sermayedarların değerlendirilmesinde yeterli özeni göstermeden şirket kurulmasına veya el değişikliklerine izin verebilmektedir. Sektörü yakından izleyen ve bu konuda bilgi birikimi olan Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinden herhangi bir görüş sorulmamaktadır. Hissedarlarının mali sorunları nedeniyle yönetimleri BDDK'ya devredilen sigorta şirketlerinin el değişikliklerinde de aynı durum söz konusu olup yapılan hatalar

---

³³DİKMEN Orhan,*Türk Sigortacılığında Liberalleşme*,İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını,İstanbul,1994, s.13.

yinelenmektedir. Güvene dayalı olarak çalışması gereken sigorta şirketlerinin bir çoğu, kendileri güvenilmez olan sermayedarların eline geçmektedir. AB'de ise kuruluş veya el değiştirme aşamalarında bir sigorta girişimine doğrudan doğruya veya dolaylı iştirak eden gerçek veya tüzel kişi ortakların kimlikleri ve ortaklık payları yetkili otoritelerce ciddi şekilde incelenmekte, bu incelemelerden sonra bir sigorta şirketini özenle ve basiretle yönetmek için yeterli nitelikleri taşımayanlara bu izinler verilmemektedir.

2.3.3.4. Trafik Garanti Sigortası Hesabı

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 108inci maddesiyle Birlik nezdinde oluşan Trafik Garanti Fonu'nun adı 2002 yılından itibaren Trafik Garanti Sigortası Hesabı olarak değişmiştir. Hesaba ilişkin işlemler ve uygulama 1998 yılından itibaren Birlik tarafından yürütülmektedir. Trafik Garanti Sigortası Hesabının tüzel kişiliğinin olup olmadığı, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre yapılacak takibatın kim tarafından yapılacağı, Hesabın mali kaynaklarında yetersizlik halinde ödemelerin nasıl karşılanacağı konusunda mevzuat açık değildir. Sigorta şirketlerinin iflası ve tasfiyesi halinde de devreye giren ve bu halde maddi tazminatı da ödeme durumunda kalan Trafik Garanti Sigortası Hesabının, son zamanlarda mali durumları bozulan ve iflasları istenilen şirketler karşısında alacağı sorumluluk, Hesaba büyük yükler getirecek gibi görünmektedir. Bu durum, yukarıda değindiğimiz sorunların, Birliği mali yükümlülük altında bırakmayacak şekilde çözülmesini ve bunu teminen mevzuatta yeni düzenlemeler yapılmasını gerektirmektedir. Kötü yönetilen ve mevzuata uymayan yöneticilerin sebep olduğu zararların iyi niyetle sigorta yaptıran sigortalıların ödediği paralarla karşılanması hakkaniyete uygun düşmemektedir. Bu nedenle bir an önce mevzuatın değiştirilip hiç olmazsa maddi hasarların kapsamdan çıkarılması hakkaniyet açısından daha doğru olacaktır. Bu Hesaba bütçeden herhangi bir pay aktarılmayıp sadece trafik sigortası yaptıranların ödediği paylar girmektedir.

2.3.3.5. Sigorta Eksperlik Kursu

Uzun bir zamandan beri sektörün eksper ihtiyacını karşılamak amacı ile Hazine Müsteşarlığı ile yapılan görüşmeler sonucu Eksperlik kurslarının açılması kararlaştırılmış ve Yönetmeliğin verdiği olanak çerçevesinde Kursun açılması yoluna gidilmiştir. Ancak eksper adaylarının sınav ile belirleniyor olması, sektörde deneyimi

olan, kendilerinden yararlanılabilecek pek çok sigortacının eksper olmasını zorlaştırmakta, hiç sigorta bilgisi olmayan, okuldan yeni mezun olmuş, genelde işsizlere iş bulma müessesesi gibi algılanmaya neden olmaktadır.

2.3.3.6. Sigorta Eğitimi ve Araştırma Geliştirme(AR-GE) Yatırımlarının Yetersizliği

Türk Sigorta Şirketlerimizin teknolojik yeniliklere ve bilimsel analiz metotlarına halen tam olarak ayak uydurabildiklerini söyleyemeyiz.Sigortacılar hem enflasyonist etkileri bertaraf edebilmek,hem de risk yönetimini sağlıklı olarak yapabilmek için bilimsel metotlarla çalışmak zorundadır. Sigortacılık alanında çeşitli riziko yönetim sistemleri geliştirip karar verme aşamasında ARGE departmanları devreye girmesine rağmen ülkemizde bu bölümün faaliyette olmaması nedeniyle genellikle sigortacının sübjektif tercihlerine bağlı kalınmaktadır.

Sigortacılığımızda ARGE faaliyetlerinin eksikliği özellikle hayat sigortası şirketleri açısından çok önemli olmaktadır.Çünkü hayat sigortasında tahmin yöntemlerinin ve aktüer hesaplamaların büyük önemi vardır.Bu alandaki eksiklikleri sigorta şirketlerimizin daha sağlıklı bir yapıya kavuşmasında engel teşkil etmektedir.

AR-GE dendiğinde yeni sigorta ürünlerinin de pazara sunulması gerektiğini unutmamak gerekir.yeni ürün demek faaliyet alanı ne olursa olsun yeni müşteri demektir.Dolayısıyla sigorta sektörümüzün temel sorunlarından biri olan talep yetersizliğini aşmada, ürün çeşitliliği yaratmak bir çözüm önerisi olabilir.Örneğin,Batıda çok sayıda risk sigortaya konu olmaktadır,sağlık hizmetleri konusunda bunca sorunu olan ülkemizde bu alandaki sigortaların 1990 dan sonra uygulamaya başladığını düşünürsek bu konudaki eksikliğini anlamak daha kolay olacaktır.

Bu metotları geliştirecek ve eksiklikleri giderecek olan tabii ki insandır.Bu durumda insana yapılan yatırımın önemini anlamamız ve sigortacılık alanında çalışanların eğitimine yada eğitim kalitesini arttırmaya yönelik çalışmalara yer verilmesi gerekmektedir. Sigortacılarımız AB'ne uyum çalışmalarının ivme kazandığı bu

dönemde Batılı meslektaşları ile rekabet edebilir bilgi ve tecrübe ile donatılmış olmak zorundadır.

2.3.3.7. Zorunlu Sigortalar

Ülkemizde uygulanan zorunlu sigortaların çeşitliliği oldukça azdır. Ülkemizin ihtiyaçları doğrultusunda bu sigorta türlerinin arttırılmasının sektör gelişimine katkısının yanı sıra sosyal ve ekonomik kayıpların giderilmesi bakımından da önem taşıdığı kanısındayım. Ancak bu yapılırken zorunlu sigortaların şartları,tarifeleri ve aracı komisyonları çok iyi değerlendirilerek hem etkin hem de katlanılabilir maliyet yapısında olmaları ayrıca sigorta şirketlerine bir nevi angarya olmaları önlenmelidir.

Zorunlu sigortaların tüm dünyada en belirgin özelliği üçüncü kişileri güvence altına almalarıdır. Bu bakımdan Batı Ülkelerinde örneğin bir doktorun hastalarına verebileceği zararları bir sigorta poliçesi ile teminat altına almadan mesleğe başlaması mümkün değildir³⁴

Ülkemizde ilk etapta üçüncü şahıslara zarar verme ihtimalinin olduğu meslek dallarında zorunlu sigortalar uygulanmalıdır. Örneğin,doktorlar,hastaneler,gıda maddesi üreticileri,ilaç üreticileri,kozmetik üreticileri v.b. bu kapsama dahil edilebilirler.

2.4.Türk Sigorta Sektöründe Pazarlama

Türk sigortacılık Sektörü üzerine yapılan tartışmalarda vurgulanan en temel sorun, sektörün bir türlü istenilen potansiyeline ulaşamamasıdır. Bu sorun, pek çok değişkeni olan karmaşık bir fonksiyon olmakla beraber pazarlama kavramının tüm bu değişkenler içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olduğu ifade edilebilir. Çünkü yüksek düzeyde rekabetin yaşandığı günümüz iş hayatında pazarlama artık üretimin dahi önüne geçmiş ve ona yön veren bir etken haline gelmiştir.

Üretici ve tüketici ilişkilerinin son derece yakın bir seviyede olduğu sigortacılık sektöründe, mevcut sorunların aşılmasında ya da en azından anlaşılmasında pazarlama kavramının detaylarıyla incelenmesi uygun bir yaklaşım olabilir.

---

³⁴ Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği,1992 *Özel İhtisas Kurulu Raporu*,s.49.

Ürün (product), Fiyat (price), Tutundurma (promotion) ve Dağıtım (placement) olarak dört ana kısımda incelenen Pazarlama Karması'nın (4P) sektör tabanlı analizi, sigorta dünyasındaki pazarlama sorunlarına ışık tutabilecektir.

2.4.1. Ürün

Sigorta şirketleri, ürünlerini oluştururken değişken olan müşteri taleplerini göz önünde bulundurmalarıdır. Toplumun değişik kesimlerinin sigortaya olan ihtiyacı farklı boyutlarda yer almaktadır. Bireylerin, kamu kuruluşlarının, büyük şirketlerin, KOBİ'lerin kısacası hayatın ve iş dünyasının farklı bileşenlerinin değişik sigorta ihtiyaçlarını tatmin edebilmek için sigorta ürünlerinin farklılaştırmasında önemli adımlar atılabilir. Piyasaya sürülen sigorta ürünleri nitelik ve nicelik açısından ne kadar fazla olursa, sektörün ekonomi içerisindeki derinliğinin artması da o oranda kolay olabilecektir. Ayrıca mevcut ürünlerin de müşterinin sürekli değişen ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Bilgi çağını yaşadığımız bu dönemde ihtiyacımız olan ürünlerin günden güne değiştiğini dikkate alırsak, sigortacılığın statik bir yapıda kalması rasyonel görünmemektedir.

Daha önce de üzerinde durduğumuz gibi ürünlerin oluşturulması ve geliştirilmesi için sigorta şirketlerinin bünyelerinde etkin ve verimli çalışacak ARGE departmanlarının kurulması yâda mevcut ise de bunları geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılması esastır. Bu departmanlar, sektöre ait istatistik verileri, tüketici tercihlerini ve dünya uygulamalarını düzenli bir şekilde takip ederek müşterinin sigorta konusundaki ihtiyaçlarını karşılayacak ürün çeşitliliğini sağlayabilir. Ürün çeşitliliğinin artırılması hiç kuşkusuz tüketim talebini olumlu yönde etkileyecek ve belirli bir derinlik kazanmasını da sağlayabilecektir. Bu süreç esnasında, pazarlama uzmanları ile ürünlerin teknik altyapısını hazırlayan aktörlerin üst düzey bir koordinasyon içerisinde hareket etmeleri ürünler üzerinde pozitif bir katkı sağlayabilir. Ürün geliştirme konsepti, sadece yerel pazarla sınırlı bırakılmayıp hamle yapılabilecek uluslararası pazarlar da incelenebilir. Özellikle de sosyal, politik ve ekonomik bağlantıların güçlü olduğu Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin sigorta sektörleri bilimsel bir bakış açısıyla irdelenerek, yapılacak olası sigorta yatırımlarının getireceği artılar derinlemesine incelenebilir.

Sigorta ürünleriyle ilgili basit, ama göz ardı edilen önemli bir husus da poliçelerin görünüşü ve içeriğidir. Poliçe üzerinde hasar prosedürü ile ilgili ikaz ve bilgilerin sigortalıya net olarak verilmesinin yanı sıra, poliçeler görünüm olarak da daha yüksek standartlarda olabilir. Bir sigorta tüketicisi açısından, hasar durumuna kadar, somut anlamda elde bulunan tek objenin poliçe olduğu düşünülürse şirketlerin poliçe dizaynına ve kalitesine çok daha fazla önem göstermeleri gerektiği sonucuna varılabilir.

2.4.2. Fiyat

Fiyat-dışı faktörler modern pazarlamacılık anlayışında giderek önem kazansa da fiyat, hala pazarlama karması içerisindeki rolünü korumaktadır. Ülkemiz sigorta şirketleri, gereken seviyede istatistikî verilere sahip olunamaması, doğru risk analizlerinin yapılmaması, riskli müşterilerin farklılaştırılmaması ve maliyet kavramı dikkate alınmayarak sadece yüksek sayıda poliçe satarak kar elde etme düşüncesi gibi nedenlerden dolayı fiyatlandırma sürecinde ciddi sorunlar yaşanabilmektedir. Serbest tarife sistemine geçilmesinden sonra fiyatlarda teknik hesaplamalara ve uzun vadeli pazarlama stratejilerine dayanmayan indirimler yaşanmış ve bu yüksek rekabet ortamı, şirketlerin mali bünyesini her geçen gün daha da çok tehdit eder hale gelmiştir. Sigorta ürünlerinin fiyatlandırma çalışmaları, daha çok poliçe satmak ya da sektörden her ne pahasına olursa olsun pay almak gibi kısa vadeli düşüncelerle yönlendirilmemelidir. Ayrıca, hayat sigortaları branşı için ülkemize ait nüfus ve sigortacılık verilerini içeren bir mortalite tablosunun olmaması sonucu ürünler, gerçek fiyatlarını yansıtamayabilmektedir. Ülkemiz istatistiklerine uygun bir mortalite tablosu mutlak suretle hazırlanmalı ve sürekli olarak güncellenmelidir. Fiyatlandırma, dinamik bir süreçtir. Sigorta şirketleri, sektörde nasıl bir pozisyona gelmek istediklerini, maliyetlerini, hedef müşteri kitlesi ile rakiplerini göz önüne almalı ve tüm bu verilerin sürekli değişim içerisinde olduğunu düşünerek analitik bir fiyatlandırma çalışmasını dinamik kılmalıdır.

Rekabet kavramı, hiç kuşkusuz ki, günümüz dünya sistematiğinin en kaçınılmaz unsurlarından bir tanesidir. Ancak, Türk sigortacılık sektöründe yaşanan rekabetin büyük oranda fiyata dayalı bir seyir izlemesi rekabet sınırlarını aşarak doğrudan sektöre zarar veren bir hale gelmiştir. 1990 öncesinde, sabit tarife sisteminin güvence şemsiyesi

altında faaliyetlerini sürdüren sigorta şirketleri, zorunlu sigortalar ile bir yıldan uzun vadeli sağlık ve hayat sigortaları dışında kalan tarifelerin serbestçe belirlenmesiyle birlikte fiyat bazlı güçlü bir rekabet ortamına girmişlerdir.

Sektöre adım atan yeni şirketlerin pazar paylarını artırmak için saldırgan bir pazarlama yönetimini tercih etmeleri, buna karşılık mevcut şirketlerin de portföylerini korumak adına bu mücadeleye aynı üslupla yanıt vermeleri sonucunda sigorta fiyatları, çoğu branşta, olması gereken değerlerin altına inmiştir. Bu sürecin doğal bir sonucu olarak da özellikle bazı branşlarda (kasko, sağlık gibi) teknik karlılık iyice düşmüş ve bunun yanı sıra riskli grupların portföy içerisindeki ağırlığı da önemli boyutlarda artmıştır. Ayrıca serbest tarife sistemine geçilmesi ile birlikte fiyatlarda yaşanan düşüş, ne yazık ki talepte aynı oranda bir artış getirememiştir. Fiyatlarda yaşanan bu düşüşe paralel olarak sektörün büyük bir sigorta talebi ile karşılaşacağı düşünülmüşse de sonuçlar bu doğrultuda olmamıştır. Özet olarak, sigorta sektörü büyümüş; ancak bu artış, fiyatlardaki düşüş ile aynı oranda olamamıştır.

Bu noktada, sadece fiyata dayalı rekabet mantığının sektörü hak ettiği noktaya taşıyamayacağı ortadadır. Sigorta şirketleri, hizmet rekabetine odaklanarak, fiyat farklılaştırmasının yanı sıra ürün farklılaştırması (product differentiation) ile hem sektörü zenginleştirebilir, hem de rekabeti farklı boyutlara taşıyabilirler.

2.4.3. Tutundurma

En yalın haliyle, satışı artırıcı çabalar olarak tanımlanabilecek tutundurma, bir işletmenin başarılı olması için kaçınılmaz bir faaliyet konumundadır. Genel olarak, tutundurma çalışmaları inandırıcı ve ikna edici pazarlama karması araçlarını kapsar. Modern iş hayatında pazarlama, ürün geliştirmek, bunu uygun bir şekilde fiyatlandırmak ve hedef tüketicilere ulaştırmaktan daha fazlasını ifade etmektedir.³⁵Bir şirketin pazarlama iletişim programı olarak ifade edilebilecek olan Tutundurma Karması,dört temel unsura dayanmaktadır:

- Reklam

---

³⁵ Mucuk, *Modern İşletmecilik Bilgileri*, s, 289.

- Kişisel satış
- Satış geliştirme
- Halkla ilişkiler

2.4.4. Reklam

Güven unsuru üzerine kurulu olan sigortacılık sektörünün, çok daha geniş kitlelere hitap edebilmesi için en önemli araçların başında reklam çalışmaları gelmektedir. Sigortacılık alanında faaliyet gösteren şirketlerin reklam harcamaları, ne yazık ki, mali piyasanın başrol oyuncusu bankacılığın oldukça gerisinde seyretmektedir. Bilindiği üzere, yanıltıcı olabilecek reklamların önüne geçilebilmesi amacıyla Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği'nin 34. Maddesi ile yayımlanacak reklamların Hazine Müsteşarlığı'na gönderilmesi yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak, söz konusu denetimin Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği tarafından yapılması ya da tanıtım faaliyetleri öncesinde izin alma sürecinin tamamen kaldırılarak bunun yerine, yanıltıcı faaliyetlerde bulunan şirketlere ağır cezaların verilmesi gibi oto kontrol mekanizmalarının oluşturulması düşünülebilir. Türkiye ekonomisi içerisinde son derece önemli bir konuma gelme potansiyeli olan bir sektörde reklam çalışmaları iki ayrı açıdan ele alınmalıdır; şirketlerin reklam bütçelerini büyütmesi ve daha makro bazlı olarak, sadece sigorta kavramı üzerine yoğunlaşmış ortak reklam çalışmaları yapılması. Şirketler bazında reklam bütçelerinin artırılması ile firmaların sundukları teminatlar daha geniş kitlelere duyurulabilecektir. Böylelikle şirketlerin sigorta sektöründen aldığı pay, makul rekabet sınırları içerisinde artırılmaya çalışılacaktır. Diğer açıdan ise, genel olarak sigortacılık sektörünün ekonomi içerisindeki payını artırmak üzere, sigorta bilincini genişletecek sektörel reklam faaliyetleri desteklenmelidir. Makarna üreticisi şirketlerin önceki yıllarda gerçekleştirdiği ve tek tek firma reklamının değil de ürün olarak makarnanın öneminin vurgulandığı sektör reklamı, her ne kadar hizmet sektöründen olmasa da, güzel bir örnektir. Özet olarak, hem şirketlerin sigorta sektöründen aldıkları payı, hem de sigortanın ekonomi içerisindeki dilimini artırmak için reklam çalışmalarına ağırlık verilebilir. Finans sektörünün lokomotif konumunda olan bankacılık sektörünün günümüzde gerek yazılı, gerekse de görsel medya reklamlarında ön sıralarda yer aldığı

tartışılmaz bir gerçektir. Sigortacılığın arzulanan atılımı yapabilmesi için reklam bütçelerinin, bankacılık seviyesine ulaşacak düzeyde olmasa da, artırılması önemli bir adım olabilir. Sektörde yer alan bir firma, 2 yıl boyunca reklam çalışmalarına ciddi anlamda yatırım yapmaktan kaçındıktan sonra başlattığı kampanya ile 2002 yılı satış hedeflerinin 1/3'üne ilk 1,5 ay gibi çok kısa bir sürede erişebilmiştir. Bu örnek, 2 açıdan son derece önemlidir. İlk olarak, bir sigorta şirketinin 2 yıl gibi uzun bir süre reklamlara önem vermemek gibi bir stratejiyi izleyebildiğini göstermektedir. Diğer bir açıdan ise, reklamlara kaynak ayrılması durumunda poliçe satışlarının gözle görülür bir şekilde arttığına işaret etmektedir.

Potansiyel alıcı ile yüz yüze görüşmeyi kapsayan "Kişisel Satış", sigorta gibi elle tutulamayan bir ürünün pazarlanmasında önemli bir unsurdur. Reklamın tersine sadece tek taraflı olmayıp, müşteri ile karşılıklı iletişimi içeren interaktif bir süreçtir. Ancak bu sürecin tüketici açısından rahatsız edici olmaması için kişisel satışı uygulayacak personelin gerek bu konuda, gerekse sektörün geneli hakkında doyurucu bilgilere sahip, nitelikli işgücü vasıflarına uygun olması gerekmektedir. Eğer nitelik ve nicelik olarak bu kalite seviyesine uymayan kişisel satış elemanları kullanılırsa, sektörün zaten oldukça hassas durumda olan imajı bozulabilir. Bu alanda çalışacak satış personeli, özenli işe alım süreçlerinin ardından seçilmeli ve dinamik bir kurumiçi eğitim anlayışı ile bilgi donanımları sistematik olarak güncellenmelidir. Ancak, yüksek maliyeti kişisel satışın önemli bir dezavantajdır. Bu yüksek maliyeti karşılamak adına getirilecek satış kotası gibi klasik uygulamalar, personel üzerinde baskı yaratacak ve "her ne pahasına olursa olsun, satış yapmak" fikrini satış elemanlarının bilinçaltına yerleştirebilecektir.

Reklam çalışmaları bir ürünü satın almak için gerekli nedenleri sunarken, satış geliştirme ise bir ürünü şimdi almak için gerekli nedenleri sunar. Pek çok farklı faaliyet, satış geliştirme olarak nitelendirilebilir. Hitap edilen kesime göre satış geliştirme 3 temel boyutta incelenebilir. Tüketicilere yönelik (consumer promotion) olanında kupon, eşantyon ürün, fiyat indirimi, yarışma gibi unsurlarla tüketicinin ürünü o an almasını sağlayacak bir dürtü yaratılmaya çalışılır. Araçlara yönelik (trade promotion) satış geliştirme yöntemleri ise mevzuat ile yasaklanmıştır. Satışgücüne yönelik (salesforce promotion) olanında ise diğerlerinden farklı olarak organizasyon içerisindeki satış

elemanlarının motivasyonlarının artırılması amaçlanmaktadır. Bonuslar, ödüller, tatiller gibi formatlarda sunulacak bu tarz satış geliştirme yöntemleri ile satış gücünün daha verimli bir platformda çalışması desteklenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN AVRUBA BİRLİĞİNE ENTEGRASYONU

3.1. Avrupa Birliği ve Türkiye

Avrupa’da ilk ekonomik birleşme hareketi 1932 yılındaki Benelux ülkelerinin meydana getirdiği gümrük birliğidir. Bugünkü Avrupa Birliği’nin (AB) temelleri ise 1951 yılındaki “Avrupa Kömür Çelik Topluluğu’nun kurulmasından sonra 1957 yılında imzalanan Avrupa Ekonomik Topluluğudur.

1957’de AET’yi kuran antlaşma Roma Antlaşmasıdır.(Treat of Rome / Trait’e de Rome).³⁶ Bu antlaşmayla topluluk, üye ülkeler arasında “Ortak Pazar” ın kurulmasını, üye ülkeler arasında politikaların yakınlaştırılması vasıtasıyla topluluk içerisinde ekonomik etkinliğin sağlanmasını, hayat seviyelerinin yükseltilmesini ve yakın işbirliği sağlanmasını gerçekleştirmekle yükümlüdür. 6 ülkenin başlattığı bu ekonomik bütünleşme hareketi günümüzde 15 ülkeyi kapsayan ve Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası meydana getirmeyi hedef alan Avrupa Birliği olarak dünyadaki yerini almıştır. Aralık 1991’de ‘Maastrich Zirvesi’nde topluluğun ismi ‘Avrupa Birliği’ olarak değiştirilmiştir.³⁷

3.1.1. Avrupa Birliğinde Sigorta Hukuku ve Mevcut Sigorta Mevzuatı

Sigortacılık hukuku kavramı altında genel olarak özel sigorta sözleşmesi hukuku ile sigorta piyasasının düzenlenmesi ve sigorta ettirenin korunmasına yönelik kamu müdahale hukuku birlikte anlaşılmalıdır.

AB’nde sigortacılık düzenlemelerine bakıldığında, bugüne kadar çok sayıda yönerge ve tüzüğü yürürlüğe konmuştur. Yönergelerin biri reasürans, biri koasürans, dördü genel olarak hayat dışı sigortalar, üçü hayat sigortaları, biri sigorta aracıları, dördü motorlu taşıt sigortaları, üçü diğer sigorta türleri, üçü ise hesaplar ve sigorta komitesi ile ilgilidir. Tüzük ise rekabetin düzenlenmesi ile ilgilidir.

---

³⁶ <http://www.foreigntrade.gov.tr/ab/AB%20Sayfasi/tarhsel.htm>

³⁷ http://www.mustafatasar.gen.tr/yayinlar/dusunce_g/turkiye_ab_iliskileri.htm

Bunun dışında AB'nin sigortacılık mevzuatı olarak sayılabilecek bir de İsviçre-AB Sigortacılık Antlaşması ile bunun uygulama tüzüğünün mevcut olduğu görülmektedir. AB Birlik bölgesinden yerleşme ve hizmet sunma, rekabetin korunması, belirli tür sigortalarda mevzuatın yakınlaştırılması konularında gelişmiştir.

Avrupa Birliği'nde Mevcut Sigorta Mevzuatı

Reasürans ve Retrosesyon Alanında Yerleşme ve Hizmet Sunma Serbestisi:

AB mevzuatında 25 Şubat 1964 tarihli yönerge ile bir üye ülkede kurulu reasürans şirketinin ya da karma şirketlerin diğer ülkelerde reasürans veya retrosesyon işlemi yapmasında hiçbir engel yoktur.³⁸

Yabancı Ülkelerde Sigorta Yaptırabilme: AB'nde bir ülkede yerleşik kişilerin diğer üye ülkelerden hizmet alması, bir üye ülkede faaliyet gösteren şirketin de ilgili resmi makamlara haber vermek şartıyla diğer üye ülkelerde hizmet sunması serbesttir.

Diğer Ülkelerde Hizmet Sunma: AB'ye üye ülkelerden birinde kurulu bir sigorta şirketi, ilgili resmi kurumları haberdar etmek suretiyle, ruhsatlı bulunduğu branşlarda diğer üye ülkelerde de sigortacılık hizmeti verebilmektedir (Tek Lisans İlkesi). AB üyesi ülkelerden birinde sigortacılık ruhsatı olan şirketler, diğer üye ülkelerde acenteleri vasıtasıyla da faaliyette bulunabilirler.

Kuruluş İzni: AB üyesi ülkelerde sigortacılık faaliyetinde bulunabilme izne tabidir. Bir üye ülkede faaliyet gösteren sigorta şirketleri, diğer üye ülkelerde şube veya umumi vekili vasıtasıyla sigorta sözleşmesi düzenleyebilir. AB üyeleri, kendi Pazar ihtiyaçlarını gerekçe göstererek, sigortacılık izni vermekten kaçınmazlar, bir başvuruyu reddettikleri takdirde bunu gerekçeli olarak başvuru sahibine bildirmek zorundadırlar.

Sigorta Branşları: 24 Temmuz 1973 tarihli yönergeye göre hayat dışı direkt sigorta faaliyetleri 18 branş ve 7 grup halinde toplanmıştır.³⁹

---

³⁸ TAŞDELEN Servet, a.g.e., s.85.

³⁹ OKSAY Suna, "Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Taillex İşbirliği ile Düzenlenen Avrupa Birliği Sigorta Mevzuatı ve Uygulamaları Semineri", 23-24 Haziran 2005, İstanbul, s.25.

Tarifeler: AB kurallarına göre, üye ülkelerin tarifeleri ile tarifelerin düzenlenmesine ilişkin hesap yöntemleri hakkında ulusal mevzuat 1 Temmuz 1994'ten itibaren kaldırılmıştır.

Sorumluluk Sigortaları ve Zorunlu Sigortalar: Sorumluluk Sigortaları ve zorunlu sigortalar AB'nde gelişmiş ve yaygınlaşmıştır. Üye ülkeler Karayolları Motorlu Araçlar Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası) dışında kalan alanlarda kendi zorunlu sigortalarını tespitinde serbest bırakılmıştır.⁴⁰

Genel Şartlar: AB sigorta genel şartlarının düzenlenmesi ve onaylanması ile ilgili olarak tam bir serbestiye geçmiştir. Her şirket kendi genel şartlarını çıkarabilmektedir.

Teminat Blokajı: AB'nde sigortalıyı koruma amacıyla bir teminat sistemi yoktur. Bunun yerine sigorta şirketlerinin, taahhütlerine karşılık asgari bir garanti fonuna sahip olmaları istenir.

Sigorta Türleri: AB turistik yardım, kredi ve kefalet gibi birçok sigortalara ilişkin yönergeler çıkarmış, bunlar için branşlar teşkil etmiş ve belirli eşgüdüm düzenlemeleri öngörmüştür.

3.1.2. Türkiye'de Sigorta Hukuku ve Mevcut Sigorta Mevzuatı

Şirketlerin rekabet ortamında mücadele edebilmesi öncelikle hukuki engellerin ortadan kaldırılmasıyla ve özellikle küreselleşme süreci ile hız kazanan serbest ekonomiye uygun yasaların uygulamaya konularak önemli boşlukların doldurulmasına bağlıdır. Hukuki mevzuatın iş dünyası tarafından algılanması ve söz konusu mevzuata uyum sağlanması şirketler için vazgeçilmez bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Artık günümüz dünyasında rekabetin vazgeçilmez esas şartı hukuk alanında üstünlük ile mümkündür. Anti dumping kuralları, menşei ülke kuralları, standardizasyon, sanayi ve mülkiyet hakları, tüketicinin ve rekabetin korunması vb. hususlarda gelişerek devam

---

⁴⁰ TAŞDELEN Servet, "Avrupa Birliğinde Sigorta Denetim Hukuku, ve Türk Sigorta Denetim Hukuku Bakımından Bir Değerlendirme", Haziran 1996, Ankara , s.83.

eden ve kendisini devamlı yenileyen bir dizi hukuki mevzuat, Türkiye’de mevcut kanun ve yönetmeliklerinde değişmelerine sebebiyet vererek yeni bir hukuki anlayış yaratmaktadır.

Bir lke içindeki farklılıklar çeşitli biçimlerde ortaya çıkarabilir. Diğer yandan sigortacılık ile yakın ilişki içinde olan sektörlerle (bankacılık, emeklilik sistemi gibi) farklılıklar ortaya çıkabilir. Bu açıdan bakıldığında üçgenin diğer iki ayağının istikrar ve etkinliğe dayandığı görülmektedir. Çünkü sigorta faaliyetleri kamu çıkarını ilgilendiren türden faaliyetlerdir ve bu tür özellikleri nedeniyle karakterize edildiklerinden, istikrara gerçek anlamda ihtiyaç vardır. Bu istikrar kendiliğinden sağlanamaz. İstikrar fiyat savaşları, yıkıcı rekabet ve kısa vadeli çıkarlar ile yıkılabilir. İstikrarı sağlamanın temel yöntemlerinden birisi yasal düzenleme yapmak olmasına rağmen, bu etkinlikte ciddi bir gerilemeye yol açabilir.

Türkiye’de Mevcut Sigorta Mevzuatı

Ülkemiz sigorta sektöründe mevcut sıkıntıların başında mevzuat boşluğu gelmektedir. Şu anda uygulanmakta olan 539 sayılı KHK ile değişik 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu, KHK’nin dayandığı Yetki Kanunu’nun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olmasından dolayı dayanaktan yoksun kalmıştır. Bu nedenle bu kanuna dayanılarak çıkarılan Yönetmelikler de, açılan her dava ile birlikte iptal edilmekte ve sonuçta hiçbir müeyyidesi kalmamış bir mevzuat düzenlemesi içinde sigortacılık faaliyetleri yürütülmektedir.

Öte yandan rekabet ile ilgili olan 4054 Sayılı “Rekabetin Korunması Hakkında Kanun”a bakıldığında sektörle ilgili doğrudan herhangi bir hükme rastlanılmamakta; ancak mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlama (M.1) amacını güden hükümlerine rastlanılmaktadır. Aynı şekilde bu kanunun kapsamını da piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını ve rekabeti önemli ölçüde azaltacak birleşme ve devralma niteliğindeki her türlü hukuki işlem ve davranışlar, rekabetin korunmasına yönelik tedbir, tespit, düzenleme ve denetlemeye ilişkin işlemler (M.2) oluşturmaktadır.

Yasal düzenlemenin boyutunu ülkenin sosyo-ekonomik yapısı, toplumsal beklentiler, genel hukuk sistemi, yapısal gelişmenin tarihsel boyutu gibi etkenler etkilemektedir.

Reasürans ve retroesyon alanında yerleşme ve hizmet sunma serbestisi: Türkiye’de kurulu sigorta şirketleri ile yabancı ülkelerde kurulmuş şirketlerin Türkiye’deki şubelerinin reasürans işleri, 1160 Sayılı Mükerrer Sigorta İhisi Hakkındaki Kanun gereğince ve 15.9.1991 tarihli ve 91/2276 Sayılı Kararname ile “Sigortacılıkta Yurt İçi Saklama Payı ve Reasürans Kapasitesini Artırma Sistemi”ne tabidir. Kararname gereği sigorta şirketleri reasürans işlerinin bir kısmını 2002 yılına kadar Hükümet adına işletilmek üzere Milli Reasürans T.A.Ş.’ne devretmek zorundadırlar. Yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye’deki şubeleri de devir yükümlülüğüne tabidir. Devir, esas itibariyle reasürans primlerinin Türkiye’de kalmasını amaçlamakta, devir zorunluluğu giderek azalmakta, saklama payı %75’i bulan sigorta şirketleri önemli ölçüde bu zorunluluktan kurtulmaktadır.

Yabancı ülkelerde sigorta yaptırabilme: Mevzuatımıza göre tüketici sigortalarını Türkiye’de faaliyette bulunan şirketlere ve Türkiye’de yaptırması esastır (7397 S.K., 539 S.K.H.K. ile değişik 29.M.). Bunun istisnaları mevcuttur. Tüketici bu sigortaları yurtdışına yaptırabilirse de yabancı şirketler bu konuda izin almadan sınır ötesinden de olsa Türkiye’de faaliyet gösteremezler.

Diğer ülkelerde hizmet sunma: Türkiye’de şirket kurmak suretiyle sigortacılık yapmak izne tabidir. Yabancı sigorta şirketleri de ancak izin alarak şube açmak kaydıyla sigortacılık yapabilirler.

Yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye’de izin almaksızın şube açamayacakları, ancak izin almak suretiyle faaliyet gösterebilecekleri ve Türkiye’de acentelik tesis ederek faaliyette bulunamayacakları kanunla düzenlenmiştir (7397 S.K., 539 S.K.H.K. ile değişik 2/1, 4. M.).

Sigorta branşları: Mevzuatımıza göre sigorta branşlarının Bakanlar Kurulunca belirlenebilmesi, bu konuda hızlı düzenleme yapabilme şansını vermektedir. Son

yıllarda rekabet şartından kaynaklanarak piyasada ayakta kalabilmek amacıyla yeni ürünlerin sigortalanmasına sık sık rastlanılmaktadır.

Tarifeler: Daha önce de detaylı olarak ele alındığı üzere Türkiye’de 1990’dan itibaren büyük ölçüde tarifeler kaldırılmış ve rekabete ilk adım atılmıştır.

Genel Şartlar: Ülkemizde genel şartlar yasa gereği Hazine Müsteşarlığı’nca onaylanmaktadır (539 Sayılı K.H.K., M.28).

Teminat blokajı: Türkiye’de sigorta şirketleri Hazine Müsteşarlığı’na teminat göstermek zorundadır. Teminatlar doğrudan sigortalıyı korumayı amaçlayan bir özellik gösterirler (539 Sayılı K.H.K., M. 14/1).

Teknik karşılıklar ve yatırımların sınırlandırılması: Mevzuatımızda şirketlerin yatırım portföylerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca primlerin vadelenirilmesi ve acentelerle olan ilişkiler sınırlandırılarak teknik karşılıkların veya şirket varlıklarının prim alacakları şeklinde tutulması da dolaylı olarak sınırlandırılmıştır. Diğer bir sınırlandırma da teminat olarak yatırılan kıymetlere getirilen sınırlamadır.

3.1.3. AB ve Türk Sigortacılık Mevzuatı Arasındaki Temel Farklar Reasürans ve Retrosesyon Alanında Yerleşme ve Hizmet Sunma Serbestisi

Avrupa Birliği’ne üye devletlerin diğer devletlerde reasürans ve restorasyon işlemi yapmasında herhangi bir engel olmamasına rağmen sigortacılıkta yurt içi saklama payı ve reasürans kapasitesini artırma sistemi gereğince ülkemizde sigorta şirketleri reasürans şirketlerinden bir kısmını Milli Reasürans T.A.Ş.’ne devretmek zorundadır ve yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye’deki şubeleri de devir yükümlülüğüne tabidir.

AB üyesi ülkeler ile Türkiye’deki şirketlerin payları karşılaştırıldığında Türkiye’deki şirketlerin performansının daha gerilerde bir seyir izlediği görülmektedir. Aradaki bu farkın kapanmasına yönelik, şirketlerin mali yapılarının güçlenmesine çalışıldığı bu dönemde de kararname uygulamasının sürmesinde yarar vardır.

Yabancı Ülkelerde Sigorta Yaptırabilme

Avrupa Birliği'nde kişilerin diğer üye devletlerden hizmet alması, bir üye devlette faaliyet gösteren şirketin de ilgili resmi makamlara haber vermek şartıyla diğer üye devlette hizmet sunması serbesttir. Oysa ülkemizde kişiler bazı istisnalara rağmen, Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlerden ve Türkiye'de hizmet alması zorunludur.

Diğer Ülkelerde Hizmet Sunma

Türkiye'de yabancı sigorta şirketleri ancak izin almak koşuluyla şube açabilirler ve ancak acente tesis ederek değil, şube açmak suretiyle faaliyet gösterebilirler. AB üyesi ülkelerde ise tek lisans ilkesi gereğince bir üye ülkede verilen ruhsat diğer ülkelerde de geçerliliğini koruyacağından, ruhsatlı bulunduğu branşlarda diğer üye ülkelerde de sigortacılık hizmeti verebilmektedirler.

Kuruluş İzni

Avrupa Birliği üyesi devletlerde de sigortacılık faaliyetinde bulunabilmesi izne tabidir. Bir üye ülkede faaliyet gösteren sigorta şirketleri diğer üye devletlerde şubesi veya genel vekili vasıtasıyla sigorta sözleşmesi akdedebilirler. Yabancı ülkelerde kurulu bir sigorta şirketinin Türkiye'de şube açması izne tabidir. Genel vekil vasıtasıyla faaliyet ise yasaklanmıştır.

Avrupa Birliği üyeleri, kendi Pazar ihtiyaçlarını gerekçe göstererek sigortacılık izni vermekten kaçınamazlar, bir başvuruyu reddettikleri taktirde bunu gerekçeli olarak başvuru sahibine bildirmek zorunda olmalarına rağmen Türkiye'de ise izin şarta bağlı tutulmamıştır. Diğer bir deyişle sigortacılık yapmak için izin başvuruları her gerekçe ile reddedilebilir.

Diğer bir farklılık ise asgari ödenmiş sermaye konulması konusundadır. Türkiye'de şirket kuruluşunda 350000 ytl asgari sermaye uygulaması mevcutken AB'de böyle bir zorunluluk yoktur. Yalnızca şirketlerden faaliyet gösterdikleri branşlar itibariyle asgari miktar belirlenen garanti fonu tesis etmeleri istenmektedir. Bu duruma göre Avrupa Birliği'ndeki başlangıç teminatı, Türkiye'deki ödenmiş sermayeden azdır ve şirketin yükümlülükleri arttığı taktirde yükselmektedir. Türkiye'de garanti fonu uygulamasına geçilemediği için bu farklılık devam etmektedir. Sigorta sektörünün

içinde bulunduğu geçiş dönemi dolayısıyla farklılığın bir süre daha devam etmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Avrupa Birliği'nde sigorta şirketlerinin kuruluşunda temel belge işletme planı ve fizibiliteye ilişkin bilgileri içeren belgelerdir. Türkiye'de bu konuya giderek daha fazla önem verilmekle birlikte işletme planı ile ilgili hususların mevzuatta ve uygulamada yeterince önem kazandığı henüz söylenemez.

Sigorta Branşları

Avrupa Birliği'nde hayat dışı direkt sigortacılık faaliyetleri 18 branş ve 10 grup halinde toplanmıştır.

Türkiye'de hayat dışı dallarda 8 branş vardır; Yangın, kaza, nakliyat, hastalık, dolu, hayvan ölümü, makine montaj ve hukuksal koruma. Bu dalların hangi tür sigortaları kapsadığı konusunda ise hiçbir düzenleme mevcut olmayıp teamüller geçerlidir.

Sigorta Türleri

Avrupa Birliği, turistik yardım, kredi ve kefalet gibi sigortalara ilişkin yönergeler çıkarmış, bunlar için branşlar teşkil etmiş ve belirli eşgüdüm düzenlemeleri öngörmüştür. Türkiye'de ise bu gibi konuların ne branşı ne genel şartı nede başka bir genel şarta bağlı uygulaması vardır. Ancak, bu farklılık mevzuat farklılığından daha çok uygulama farklılığındandır. Bu gibi konular Türkiye'de daha yeni ihtiyaç olarak kendini hissettirmektedir.

Yükümlülük Karşılama Yeterliliği

Yükümlülük karşılama yeterliliğine ilişkin Avrupa Birliği ve Türk mevzuatı kaynağı Avrupa Birliği mevzuatı olması dolayısıyla benzerlikler göstermektedir. Aradaki farklara baktığımızda ise, hayat dışı branşlarda Avrupa Birliği mevzuatında, ödenmiş sermayenin toplam sermayenin yüzde yetmiş beşi ve daha fazlasına ulaşması halinde, ödenmemiş sermayenin yarısı da öz kaynak hesabında dikkate alınmaktadır. Türkiye'de bu yolda bir hüküm yoktur.

Avrupa Birliği mevzuatında, hasar esasına göre yükümlölük karşılama yeterliliğinin hesaplanmasında son üç yıllık hasarların ortalaması alınmaktadır. Türkiye’de ise, fiyat artışları nedeniyle geçmiş yıl hasarları ortalamayı etkilemediğinden bir yıllık hasarlar dikkate alınmaktadır.

Sorumluluk Sigortaları ve Zorunlu Sigortalar

Sorumluluk Sigortaları ve Zorunlu Sigortalar Avrupa Birliği ‘de gelişmiş ve yaygın bir durumdadır. Üye devletler, karayolları motorlu araçlar zorunlu mali sorumluluk sigortası (trafik sigortası) dışında kalan alanlarda kendi zorunlu sigortalarını tespitte serbest bırakılmıştır.

Trafik sigortası bakımından işletmenin sigorta yaptırmadığı veya bilinmediği durumlarda meydana gelen ölüm veya yaralanmaların gerektirdiği teminat Avrupa Birliği ölkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de düzenlenmiştir. Kara yolları Trafik garanti Fonu Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müd. Bünyesinde bu işlevi yürütmektedir. Türkiye’de önemli sayıda araç sigorta ettirilmeksizin trafikte dolaşmaktadır. Enflasyon nedeni ile prim ve teminatlar sık arttırıldığı halde ek sözleşme ile yaptırılmadığından pek çok aracın teminatı birbirine göre farklılık arz edilmektedir. Araçların sigorta yaptırıp yaptırmadığını otomatik kontrol eden bir sistemimiz yoktur. Uluslar arası turizm geliştiği de dikkate alınarak, Türkiye’nin ,Avrupa Birliği ‘ye girmese dahi Trafik sigortalarını rasyonel, iyi işleyen ,iyi denetleyen ve böylece uygar bir topluma yakışan bir düzeye getirmesi sorumluluğu vardır

3.1.4. Avrupa Birliğinde Sigortacılık Faaliyetinde Bulunma şartları

3.1.4.1. Ruhsat Alınması

Sigortacılık faaliyetinde bulunabilme, sigorta işletmesinin merkezinin bulunduğu ölkede yetkili makamlarından ruhsatname alınmasına bağlıdır. Ruhsat, işletmenin ana merkezinin bulunduğu ölkeden alınır. Bu nedenle, hizmet serbestisi içinde, merkezden alınan ruhsat, sigorta işletmesinin Avrupa Birliğine dahil ölkelerde şube şeklinde çalışması halinde de geçerlidir. Ayrıca, şubenin bulunduğu ölkede ruhsat almaya gerek yoktur. Ruhsat her branş için ayrı ayrı alınır. Ruhsat talebi, kurulacak sigorta işletmesinin detaylı bir faaliyet programı ve solvabilite marjının tesisine ilişkin

belgelerle tamamlanır. Ruhsat talebinin kabulü için aşağıdaki şartlara uyulması gereklidir.

Ruhsat verilmeden önce, ruhsat vermeye yetkili makamlar, şirket sermayesinde veya oy hakkında, en az yüzde on veya daha fazlaya sahip olan hissedarları veya ortakların durumunu ve kimliğini araştırırlar. Hissedarların veya ortakların durumu yetkili makamları tatmin etmeyecek olursa, bu makamlar ruhsatname talebini reddedebilirler. Buna karşılık, ekonomik ihtiyaçlar nedeniyle ruhsat talebi reddedilemez. Ayrıca sigorta poliçesi şartları, kullanılacak teknik esaslar ve halka dönük belgelerin önceden onaylanmasını istenmez.

3.1.4.2. Ruhsatın geri alınması

Verilen ruhsat aşağıdaki hallerde geri alınabilir.

- Ruhsatın verilmesinden itibaren 12 ay içinde kullanılmaması,
- En az altı aydan beri sigortacılık faaliyetinde bulunulmamış olması,
- Devletçe öngörülen hallerde ruhsatın hükümsüzlüğü,
- Ruhsatın verilmesi şartlarına uyulmaması,
- İyileştirme planları ile mali planlarda öngörülen sürelerde bu planların gereğinin yapılmamış olması,
- Mevzuat ile belirlenen yükümlülükler ciddi bir şekilde uyulmaması.

Ruhsatın geri alınması veya hükümsüzlüğü halinde yetkili makamlar, sigorta işletmesinin sigortacılık faaliyetinde bulunmaması için diğer ülkelerin yetkili makamlarını haberdar ederler ve bunun için sigortalıların menfaatlerini koruyucu tedbirleri alırlar; özellikle sigorta işletmesinin aktifleri üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlanlar. Ruhsat ile ilgili bütün kararların gerekçeli olması ve sigorta işletmesine bildirilmesine gereklidir.

3.1.4.3. Hissedar olma

Bir sigorta işletmesinin doğrudan doğruya veya dolaylı bir şekilde en az yüzde on hissesine sahip olmak isteyenler işletmenin merkezinin bulunduğu yetkili makamlara bunu bildirmek zorundadırlar. Aynı zorunluluk, şirket sermayesinin yüzde 20, yüzde 33 veya yüzde 50 sine ulaşan veya bu nispetleri aşan hisse katılımları için de söz

konusudur. Yetkili makamlar, bu katılımdan veya artırımdan memnun olmadıkları takdirde, kendilerine yapılan bildirimden itibaren üç ay içinde bu katılım projesini reddedebilirler.

Yukarıda belirtilen yüzdeler ve bununla ilgili yükümlülük, hisselerde azalma halinde de uygulanır ve yetkili makamlara bildirilir. Sigorta şirketleri, sermayelerinde bu katılım basamaklarına göre olan değişimleri ve aşamaları aynı şekilde bildirmekle yükümlüdürler. Ayrıca yılda en az bir defa şirket sermayesinin en az yüzde 10 hissesine sahip olanların kimliğini bu makamlara bildirmek zorundadırlar. Yetkili makamlar, bu hissedarların tutumunun şirket yönetiminin sağlıklı ve tedbirli olmasını engellemesi riski karşısında, gerekli tedbirleri alabilirler. Yetkili makamların kabul etmemesine rağmen, sermayeye iştirak edilmesi halinde, oy hakkının kullanılması askıya alınabilir veya bu oylar yok veya geçersiz sayılabilir.

3.1.4.4. Mali Durumun Takibi

Sigorta şirketi mali durumunun gözetimi; şirket şube şeklinde çalışsa dahi, şirket ana merkezinin bulunduğu ülke yetkili makamlarına aittir. Şirketin şube şeklinde faaliyet gösterdiği üye ülke yetkili makamı mali durum ile ilgili endişesinin gerekli bilgilerle, o şirketin ana merkezinin bulunduğu ülke yetkili makamlarına bildirir. Şirket merkezinin yetkili makamı özellikle, ödeme gücü ve teknik karşılıklar üzerinde durur. Bu yetkili makam sigorta işletmesinden İyi bir idari ve mali organizasyonlaşma ile İşletmede iç denetim sağlanmasını ister. Sigorta işletmesi şubesinin bulunduğu ülke yetkili makamları, işletmenin bu mali gözetimine iştirak edebilirler.

Şirket merkezinin bulunduğu ülke yetkili makamı, işletmenin Avrupa Birliği içindeki tüm faaliyetinin kontrolü için belirli sürelerde gerekli bilgi ve belgelerin kendisine gönderilmesini isteyebilir.

Yetkili makamlar bu belgeleri yapacakları denetimlerde baz olarak kullanmakla beraber işletme üzerinde de denetim yapabilirler, şirket faaliyetinin mevzuata uygun olması, çalışma planına uyulması için gerekli tedbirleri alabilirler ve bu tedbirlerin uygulanmasını takip ederler.

3.1.4.5. Portföy Devri

Avrupa Birliğine dahil ülke sigorta işletmesinin portföyünün tamamen veya kısmen devredilebilmesi için, devri yapacak işletmenin bulunduğu yetkili makamın izni ve portföyü kabul eden sigorta işletmesinin bulunduğu ülke yetkili makamının da devir gerçekleştiğinde portföyü kabul eden işletme tarafından gerekli ödeme gücü yeterliliğinin sağlanacağını onaylaması gerekir. Bir şube portföyünün devredilebilmesi için, şubenin bulunduğu ülke yetkili makamının görüşünün alınması gerekir. Üye ülkeler, bu konudaki görüşlerini üç ay içinde verirler. Bu süre içinde cevap verilmemesi halinde, karşılıklı anlaşmanın olduğu kabul edilir. Portföy devri, sigorta sözleşmelerinde yükümlülüğü taşıyan işletmenin bulunduğu ülkede kamuya duyurulur. Sigorta ettirenler veya sigortalılar veya devredilen sigorta sözleşmelerinden dolayı hak sahibi olanlar veya yükümlülükleri doğanlar bu devre itiraz edebilirler. Doktrinde, sigorta işletmelerinin birleşmesi halinde de denetim organlarının, teknik yükümlülükleri temsil eden aktiflerin sağlandığını ve ödeme gücü yeterliliğine ilişkin asgari karşılıkların temin edildiği aramaları, bu suretle, sigortalıların veya lehdarların menfaatlerinin, şirket hissedarlarının yararına zarara uğramamasını sağlamaları gerektiği belirtilmektedir.

3.2. Avrupa Birliği'nde Pazar ve Hizmet Pazarlaması

3.2.1. Hizmet Pazarlaması Kararları

Hizmetlerin Yaratılması ve Sunumu; işletmeler, pazarlama stratejilerini geliştirirken birçok faktörü dikkate almak durumundadırlar. Hizmet işletmeleri de, sunacakları ürünlerine yapısına ve onların yaratılmasında kullanılacak işlevsel prosedürlere bağlı olarak alternatif seçimlerle karşılaşır.

Hizmetin planlanma, yaratılma ve sunulması, şirket düzeyinde, amaçları ve kaynakları ortaya koyarak başlar. Pazar ve rekabet analizleriyle pazarlama fırsatları ortaya konur. Pazar bölümlenmesi yapılarak, hedef alınacak Pazar bölümlerine sunulacak her bir hizmet için konumlandırma stratejisi geliştirilir. İşletme, belirlenen konumlandırma stratejisini desteklemek için, ihtiyaç duyduğu fiziksel olanakla, ekipman, bilgi ve iletişim teknolojisi ve insan kaynaklarını kendi olanaklarıyla mı yoksa dış kaynak yaratarak mı tedarik edeceğine karar vermelidir. Bundan sonra "hizmet

pazarlaması” kavramı gelmektedir. Bu aşamada müşteriye sunulan faydalar çeşitlenir ve bununla ilgili olarak maliyetler belirlenir. Müşteriye sunulacak öz-hizmet ve onun tamamlayıcı hizmetlerinin ne olacağı, bunların nerede ve ne zaman bulunabileceği ele alınır. Ayrıca müşteri açısından para, zaman, zihinsel ve fiziksel çabayı kapsayan maliyetler ortaya konur. Bu aşamada hizmet faaliyetleri kavramı beraber değerlendirilir. Hizmet faaliyetleri coğrafi alana göre, mevki sayısına ve iletişim olanaklarına göre değerlendirilir. Ayrıca bu faaliyetlerin süre, gün, mevsim gibi zaman çizelgesi, hizmetin sürekli olup olmadığı, dış kaynak yaratma ihtiyacının olup olmadığı ve ön ve arka plana hangi görevlerin tahsis edileceği belirlenir.

Hizmet pazarlaması kavramı ve hizmet faaliyetleri kavramı, hizmet sunum sürecini oluşturur. Hizmet sunum sürecinde gerekli değerlemeler yapıldıktan sonra , performans değerlemesi yapılır. Müşteri memnuniyeti, hizmet performansının onların beklentilerini ne kadar karşıladığına bağlı olarak değişecektir.

3.2.1.1. Öz Tamamlayıcı Hizmetler Ve Fiyatlama Kararları

Her hizmet için müşterinin harcadığı para, zaman ve çabasına karşılık hizmet işletmesinden elde etmek istediği beklentileri vardır. Hizmet işletmeleri bu beklentileri ne kadar iyi yerine getirirse, pazarda o denli rekabet gücü kazanacaktır. Gelişmiş bir sektörde, öz-hizmeti geliştirme fırsatları olmasına rağmen, işletmeler, rekabet avantajı elde etmek için, öz-hizmeti çevreleyen tamamlayıcı hizmetlerin performansını artırma üzerinde yoğunlaşır. Burada asıl olan, işletmelerin öz-hizmet işlevini iyi bir şekilde yerine getirmeleridir. Aksi halde, pazardaki mevcudiyetinin tehlikeye girme olasılığı yüksektir.

Hizmete ne kadar fiyat yükleneceği konusu, fiyatlama stratejisi oluştururken kritik önem taşır. Bu konuda öncelikle maliyetlerin ne seviyede olduğu tespit edilmelidir. Ayrıca, farklı fiyat düzeylerine ilişkin tüketici hassasiyetini ve rakiplerin benzer hizmetlere yükledikleri fiyatları dikkate almalıdır. Fiyatlama kararları alınırken yapılacak indirimlerin miktarı da belirlenmelidir. Burada karar verilmesi gereken bir diğer husus, fiyatlamının tam rakam biçiminde mi yoksa olduğundan daha azmış gibi bir etki yaratan “psikolojik fiyat” şeklinde mi olacaktır.

Fiyatlama esaslarının ne olduğunun belirlenmesi gerekir. Bunun için hizmet biriminin yapısı dikkate alınır. Örneğin sigorta işletmesi, fiyatı sigorta bedelini esas alarak tespit etmektedir. Ancak bu fiyatı öz-hizmet ve tamamlayıcı hizmetlerden oluşan hizmet paketi de etkileyecektir.

Fiyatlama ile ilgili bir diğer konu, ödemeleri kimin kabul edeceğidir. Örneğin sigorta acentelerinin sigorta primini tahsil edip etmemesi gibi. Ödemenin ne zaman yapılması gerektiği belirlenerek müşteriye bilgilendirmek gerekir.

3.2.1.2. Tutundurma Kararları

Hizmet işletmesi, rekabet avantajı elde etmek ve satış gelirini artırmak, hizmetini tanıtmak ve müşterileri cezbetmek amacıyla tutundurma araçlarını kullanır. Hizmet tutundurma araçları mamul pazarlamasında olduğu gibi reklam, duyurum, kişisel satış, satış tutundurma vb. gibi unsurlardır. Tutundurma ve iletişim, pazarda işletmenin ve onun ürününün konumlanmasında önemli bir role sahiptir. İşletme ve onun ürünü hakkında bilgi vermek, müşteriye ihtiyacını karşılayacak en iyi çözümün ürünleri olduğunu ikna etmek ve müşteriye satın almaya teşvik etmek amacıyla kullanılır.

3.3. Rekabetçi Pazarlama Stratejileri

İşletmeler pazarlama stratejilerini geliştirirken birçok faktörü dikkate almak durumundadırlar. Rakipler de bu faktörlerden birisidir. Ancak işletmenin pazardaki konumuna göre, pazarlama stratejilerinin geliştirilmesinde göz önünde bulunduracağı rakipler farklılık gösterecektir. Örneğin, pazarda lider konumunda olan bir işletmenin rakipleri karşısındaki stratejileriyle, izleyici konumundaki bir işletmenin stratejileri aynı olmayacaktır. Bu açıdan bakıldığında işletmelerin pazarda dört konumundan bahsetmek mümkündür:

- Pazarda lider konumunda olan işletmeler (market leader)
- Meydan okuyucu konumunda olan işletmeler (challenger)
- İzleyici konumunda olan işletmeler (follower)
- Köşe tutucu konumunda olan işletmeler (niche)

3.3.1. Avrupa Birliği Sigorta Yönergeleri İle Pazarda Ulaşılan Durum

AB sigortacılık iç pazarının düzenlenmesi ile ilgili uygulamaya konulan yönergelerin üye ülkeler hukukunda meydana getirdiği eşgüdüm sayesinde 1 Temmuz 1994'ten itibaren bir sigortacı, AB ülkelerinin egemenlik alanlarından oluşan bir coğrafyada yerleşme ve hizmet sunma özgürlüğü çerçevesinde sigortacı olarak yetkilidir. Bu sigortacı aynı zamanda tamamen yerleşik olduğu üye ülkenin sigortacılık denetimine tabidir.

AB yönergelerinin tam olarak bir iç sigorta pazarı yaratıp yaratmadığı konusuna gelince; sigorta girişimlerinin yerleşik oldukları ülkelerin sınırları ötesinde gelişmesinin hala hukuki ve fiili engellerle karşı karşıya olduğunu söylemek mümkündür. AB organlarının yıllardır süren çalışmaları, yeknesak (tek düzen) “Avrupa Poliçesi” hazırlamak, geliştirmek ve AB düzeyinde pazarlamak için yeterli değildir. Özel sigorta sözleşmeleri mevzuatının boyutları ve karmaşıklığı bunun kolay olmadığını göstermektedir.

Sigorta kapsamındaki rizikonun, rizikonun bulunduğu ülkenin sözleşme hukukuna tabi olması, hukuki çerçevelerin, dolayısıyla poliçelerin birbirinden farklı şekilde düzenlenmesi ve farklı kalması gerçeğini ortaya koymaktadır. Hayat dışı sigortalarda büyük rizikolarla ilgili esnek düzenleme ve genel şartların onaya tabi tutulmaması, tek düzen bir sözleşme hukuku doğmasına yol açmamaktadır. Ayrıca üye ülkeler, sigorta ürünlerinin satışını, genel çıkarlara uygun olmadığı gerekçesiyle engelleme hakkına sahiptir. Bu konudaki uyuşmazlıkların AB yargı sisteminde çözümlenmesi gerekmektedir. Bu da pazarın bütünleşmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum uygulamada yerli sigortacının yabancıya nazaran daha avantajlı olması nedeniyle, sigortacıyı AB iç pazarı içinde işletmesini sınır ötesinde genişletmekten alıkoymaktadır.

Bu yüzden gelişmeler AB iç pazarının bütünlüğü çerçevesinde içsel ekonomiler yaratabilmek için birleşmeler ve şirket satın almaları yönünde olmaktadır. Böylece sigortacılık AB düzeyinde daha geniş bir pazarı hedef alarak yeniden şekillenirken, sigorta ürünleri ulusal kalmaya devam etmektedir.

3.3.2.Şirket Birleşmeleri

Konsolidasyon (şirket birleşmesi) dünya piyasası için yeni değildir. Ancak son yıllarda “küreselleşmenin bir sonucu olarak reasürans/sigorta şirketlerinde birleşmeler yoluyla büyüme (sermaye yoğunlaşması) gözlenmektedir. Avrupa’da tek Pazar yaratma düşüncesi Avrupa şirketleşmesini de değişik biçimde etkilemiştir. Özellikle Amerikan ve Japon rekabetini dikkate alan büyük şirketler, büyüme yollarını arayarak birleşme yoluna gitmektedir. Birleşme sonucunda şirketlerin risk anlayışları değişmekte, dolayısıyla sigorta gereksinimleri de değişik biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu birleşme (mergers), satın alma/ele geçirme, stratejik işbirliği/ortaklıklar şeklinde olabilmektedir. Küreselleşen dünya ekonomide risk boyutlarının büyümesi, katastrofik hasarların artması, ister istemez şirketleri, varlıklarını artırarak sermayelerini yükseltmek ve bütünleşmeye gitmek zorunda bırakmıştır.

Dünya reasürans piyasasının önde gelen grupları, satın aldıkları şirketleri birleştirip faaliyet stratejilerini rafineleştirirken, diğer şirketler piyasa boşlukları bulma, yenilerini yaratma ya da var olanı geliştirme konusunda korkunç bir şekilde mücadeleye girişmişlerdir.

Global reasürörlerin rekabet alanı daha ivedi adımlarla değişmeye ve dolayısıyla iş yürütme yöntemlerini etkilemeye başlamıştır. Yas ve yönetmeliklerin kalkması (deregulation) şimdiden Alman ve İsviçre piyasaları üzerinde çok büyük etkiler yaratmıştır. Bunun nedeni geçmişin katı tarife sistemlerindeki gevşemeyle beraber ilk sigorta aşamasında daha fazla rekabet ortamının doğmuş olmasıdır.

Sigorta sektöründeki şirketler halen yeni pazarda başarılı olabilmek için doğru karar alabilmenin zorunluluğunu yaşamaktadırlar. Şirketlerin değişik şirketlerle birleşmeleri, finansal hizmet kuruluşları olarak Avrupa çapında büyümelerini sağlamaktır. Böylece “2000 Yılların Pazarı”nı oluşturacakları şüphesizdir. Ancak şirket satın alma ya da birleşme suretiyle büyümeye çalışan müteşebbis gruplar, Avrupa Pazarında uygun rekabet ortamı yakalayabilirlerse başarılı olacaklardır.

Büyük sigorta şirketleri banka şubeleriyle yeni bir satış yolu kazanmakta, tek merkezden yönetilen kaliteli büyük bir işgücüne sahip olarak “inhouse banking=dahili

bankacılık” denilen bilgi işlem ağından yararlanmaktadır. Banka ve sigorta sektöründeki birleşmeler umulmadık boyutlara varsa da bunlar arasındaki finansal yakınlık konusunda tereddütler mevcuttur. Ancak AB ülkelerinin tümündeki sigorta şirketleri için Avrupa boyutlarına ulaşmak son derece cazip olmaktadır.

Aşağıda Dünya Finans Sektöründe sigorta ile ilgili en büyük beş birleşme verilmiştir. Görüldüğü gibi en büyük birleşme bir sigorta şirketine aittir.

Netice itibarıyla 1995 yılından bu yana, reasürans piyasaları ile sigorta piyasası arasındaki etkileşimden doğan düşük fiyat politikalarına rağmen reasürans kapasitesindeki artış, büyük reasürans şirketlerinin küçük şirketleri bünyelerine aldıkları görülmektedir. Artan rekabete ve fiyat düşürülmelerine rağmen, şirketler düşük marjlarla bile olsa karlılıklarını sürdürmüşlerdir. Öte yandan, muhtemel gelirlerini sağlamak ve piyasaya ayak uydurabilmek amacıyla da yeni ürünlere ve yeni piyasalara yönelmişlerdir. Özellikle son yıllarda “finansal reasürans” adıyla anılan (teknik karlılığı mali karlılıkla beslemeyi amaçlayan) “alternatif risk transferi” ürünleri, reasürans şirketleri için önem kazanmış bulunmaktadır.

Güçlü sigorta şirketleri yüksek saklama paylarıyla, hem kendi piyasalarında süren rekabet ortamında söz sahibi olmakta, hem de reasürans ihtiyaçlarını bölüşmesiz anlaşmalarla karşılama yoluna gitmektedirler.

Sonuçta Avrupa’da 2000’li yıllarda sigortacılık sektörü yoğun rekabet ortamında ve kontrolü zor şartlar altında, ancak yeni ve cazip ürünler sunabilen, yeterli öz kaynağa sahip, tüm finans ve müşteri hizmetlerine önem verebilen, ölçülü ve bilinçli büyümeyi hedefleyen şirketlerin pazarı olacaktır.

3.3.3. Tek Sigorta Pazarı

AB içerisindeki ülkelerin birbirleriyle serbest ticaret yapmasını engelleyen fiziksel, teknik ve mali engellerin kaldırılmasının sonuçlarını sigortacılığı dikkate alarak incelediğimizde, hizmet sektöründe fiziksel engellerin çok önemli bir engel olmadığını, fakat mali ve teknik problemlerin kaldırılmasının önemli olduğunu görürüz. AB Tek Sigorta Pazarı’nın oluşturulması için yapılan mevzuat çalışmaları mali ve teknik engellerin kaldırılmasına yöneliktir.

1979 yılında AB Resmi Gazetesi'nde yayınlanan "Sigorta Sözleşmesi Hukuk Taslağı Direktifi" ile somutlaşan "AB Tek Sigorta Pazarı" oluşturma çabaları, bahsi geçen direktifin yasalaşmadan gündemden çıkarılmasıyla bir süre beklemede kalmıştır. 1984 yılında AB'ne üye olan devletlerde (kara) nakil vasıtalarının sigortalanması zorunlu kılınmıştır. 1990 yılındaki bir direktifle kanuni ikametgahı AB içinde olan trafik sigortası düzenleyen şirketlere diğer ülkelerdeki motorlu araçlar için sigorta poliçesi düzenleme serbestisi sağlanmıştır.

AB organlarının hazırlamakta olduğu mevzuat "direktif" olarak yasalaşmaktadır. Dolayısıyla AB Hukuku ile oluşturulmasına çalışılan "AB Tek Sigorta Pazarı'nın Üye Ülkelerde biçim ve uygulama açılarından farklılıklar görülebilir. Bu direktifleri birinci, ikinci ve üçüncü grup direktifler olarak inceleyeceğiz. Bu incelemeyi yapmadan önce sigorta sektöründeki rekabeti düzenleyen bir direktifin ve müşterek sigortalama konularında da yasaların olduğunu hatırlatmakta yarar vardır.

3.4. Avrupa Birliği'nde Rekabet

AB ülkelerinin günümüzde sahip olduğu siyasi ve ekonomik gücü artık küçümsenemez bir boyuttadır. Ortak para birimine de geçmeleri ortak Avrupa ekonomisinin büyümesini ve dünyanın en büyük ekonomisi haline gelmelerini sağlama yolundadır.

Eylül 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile, Topluluk; ortak bir pazarın ekonomik ve parasal bir birliğin kurulması ve ortak politikaların ve faaliyetlerin yürürlüğe konulması yoluyla Topluluğun bütünü içinde ekonomik faaliyetlerin uyumlu ve dengeli kalkınmanın çevreye saygılı, sürekli ve enflasyonist olmayan bir büyümenin, ekonomik performansların yüksek derecede bütünlüğünün, yüksek seviyeli bir istihdam ve sosyal korumanın, yaşam seviyesinin ve kalitesinin yükseltilmesinin, üye devletler arasında ekonomik ve sosyal bütünlükle dayanışmanın iyileştirilmesi amacına sahiptir. Bu hedeflere ulaşmak için şu hususların yerine getirilmesi uygun görülmektedir:

Malların giriş ve çıkışlarında üye devletler arasındaki gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları ile diğer önlemlerin kaldırılması, üye devletler arasında malların, kişilerin,

hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımındaki engellerin kaldırılarak ortak bir iç Pazar ve ortak bir ticaret politikası, İç Pazar dahilinde rekabetin bozulmamasını sağlayacak bir rejim, Topluluk sanayisi rekabetinin güçlendirilmesi,Ortak pazarın işleyişinin gerektirdiği ölçüde ulusal mevzuat yakınlaştırması, Bir Avrupa Sosyal Fonunu içeren sosyal alanda bir politika,Ekonomik ve sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi,Teknoloji araştırma ve geliştirmenin iyileştirilmesi,Trans-Avrupa ulaşım ağlarının kurulmasının ve geliştirilmesinin teşviki,Yüksek seviyeli sağlık korumasının gerçekleştirilmesine ve nitelikli eğitim ve öğretim ile üye devlet kültürlerinin yaygınlaşmasına katkı,Ticaretin artırılması, ekonomik ve sosyal kalkınma çabalarının bir arada sürdürülmesi için deniz aşırı ülkelerde ve topraklarda ortaklık,Tüketicinin korunmasının güçlendirilmesine katkı.

3.4.1. Avrupa Topluluğunda Rekabet Politikası

AB'nde rekabet politikası Paris ve Roma Antlaşmalarında ayrı ayrı düzenlenmiştir. Paris Antlaşmasında rekabet politikası Roma Antlaşmasına göre daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Roma Antlaşmasında rekabeti önleyici antlaşmalar ve kararlar şayet üye ülkeler arasındaki ticareti olumsuz yönde etkiliyorsa yasaklanmıştır. Roma Antlaşmasının rekabet hukuku ile ilgili hükümleri (tarım sektörü kısmen hariç) özellikle sigortacılık ve bankacılık gibi hizmet sektörleri başta olmak üzere ekonominin bütün dalları için geçerli olduğundan, burada daha çok Roma Antlaşması çerçevesinde rekabet politikası ele alınacaktır.

Avrupa Topluluğunda rekabet politikası, üye ülkelerin ortaklaşa izleyecekleri politikalar arasında yer almaktadır. AB içinde bütün ülkelerde rekabetin tam olarak sağlanabilmesi, ancak ülkeler için geçerli olacak kuralların belirlenmesiyle mümkündür. Bu amaçla Roma Antlaşmasında, Topluluk içinde rekabetin sağlanmasına yönelik kurallar ortaya konmuştur. Bunun gelişmesi, ancak hukuk kuralları tarafından teminat altına alınmış serbest rekabetin gerçekleşmesiyle mümkündür. Roma Antlaşması ile kurulan ekonomik sistemin temeli; rekabetin, devlet yardımları, farklı vergiler, kamu işletmelerine sağlanan ayrıcalıklar ve değişik ekonomi hukuku kuralları ile

bozulmamasına bağlıdır.⁴¹Haksız rekabet yapan şirketlere karşı rekabetin sağlanması hususu da her üye devletin kendi iç hukukuna bağlıdır.Oysa rekabet politikası, ekonomik rekabetin sınırlandırılmasına karşı ortak yararların korunmasını gerektirir. Çünkü rekabet, kalite, fiyat, ödeme koşulları ve sürümünün artırılması açısından, mal ve hizmetlerle ilgili olarak rakipler arası bir yarışır. Neticede ekonomide tüketiciye iyi imkanlar sağlanır, teknik ve ekonomik gelişme teşvik edilir, maliyet ve fiyat artışları önlenir ve gelirin çeşitli sektörler arasında eşit oranda dağılımı sağlanır. Bu sebeple AB’nde ekonomik rekabet şartlarının piyasanın güçlü işletmelerince bozulmaması için özellikle kartellere karşı ayrıntılı bir düzenleme yapılmıştır. AB’nde bir kartelin yasaklanabilmesi için, o kartelin faaliyeti sonucunda ticaretin zarar görmesi gerekir. Diğer taraftan Roma Antlaşması’nda, rekabeti bozucu devlet teşvik ve yardımları (sübvansiyonlar) ilke olarak (istisnaları olmakla birlikte) yasaklanmıştır. Aynı şekilde şirketlerin damping yapması da yasaklanmıştır.⁴²

İşletmeler arası birleşmelere gelince, kartelin aksine işletmelerin ekonomik işbirliği yapmaları teşvik edilmiştir. Birleşmelerin nedeni ile ortaya çıkan yeni şirketlerin güçlerinin artacağı, Ab dışındaki firmalar ile rekabet şanslarının çoğalacağı, çalışma şartlarının yükseleceği düşüncesi nedeniyle işleyen, rekabeti bozmayan ve verimliliğin artırılmasına yarayan işletmeler arası birleşmeler, rekabet hukuku açısından sakıncalı görülmemiştir. Bununla birlikte ortak girişimlerin pazarı ele geçirmemeleri, piyasaya girişe engel olmamaları gibi şartları da yerine getirmeleri gerekir.

3.4.2. Serbest Tarifeye Geçişin Rekabete Etkisi

Bugüne kadar sigortacılıkta rekabet, yeni ürünler geliştirerek hizmet yarışında bulunmak, riskleri karşılamada kolaylık ve hız kazanmak gibi sektöre güven, saygınlık ve dinamizm kazandıracak tedbirler şeklinde olmak yerine, daha çok yasal mevzuatın müsaade ettiği sınırları zorlayan, hatta bazen aşan, ödeme ve taksitlendirme kolaylıkları, bazı dolaylı komisyonlar ve risturnlar gibi kısır kalmaya mahkûm uygulamalar şeklinde yürütülmüştür.

---

⁴¹ GÜNGÖR E.G,*Türk Hukuku ve Avrupa Birliği Hukukuna Göre Sigorta Sektöründe Rekabetin Korunması*,Reasürör,2000,Sayı 35,s.20.

⁴² AKAN Mustafa, “*Serbest Tarifeye Geçişin Sigorta Sektörüne Etkileri*”, Reasürör Dergisi, Sayı14.,s.5.

Serbest tarife sistemine geçişle, fiyatın tespitinde, rekabet, sağlanan teminatlar, riziko maliyeti göz önüne alınmaya başlanmış, müşteriye sağlanacak tahsilat ve taksitlendirme kolaylıkları ile fiyatın rekabet gücü artırılmaya çalışılmıştır. Bir yandan fiyatlar düşmüş, tahsilat vadeleri uzamış ve prim artışı hızlanmıştır. Diğer yandan tahsilat sorunu nedeniyle hasarlar zamanında ödenemez olmuş ve birçok şirket likidite sıkıntısına girmiştir.

Serbest tarifenin sektör üzerindeki etkileri 1990 yılında şu şekilde beklenmekte idi:

Teknik karlar düşecek, dolayısıyla teknik kar esasına göre çalışan Türk sigorta şirketlerinin mali bünyesi sarsılacaktır. Ancak bu düşme riski, şirketlerin daha isabetli maliyet hesapları ve daha dikkatli risk analizi yapmalarına teşvik edebilir. Çünkü bu konuda yapılan hatalı tahminler ve hesaplar önemli derecede tehlike yaratabilir. Şirketlerin mevcut ve potansiyel fon değerlendirme anlayış ve davranışları değişecek, fonlarını daha rasyonel, rantabl bir şekilde değerlendireceklerdir. Bazı şirketler ortak tarifeler uygulayacaklardır.Şirketler öz sermaye artırımına gidecekler, bazı sigorta şirketleri birleşecek, bazıları halka açılacak,bazıları da yabancı ortak bulmaya çalışacaklardır.Piyasaya yeni sigorta neveleri ve kombinezonları çıkacak, şirketler yeni ürünlerle sektöre yaratıcı bir dinamizm kazandırmak zorunda kalacaklardır.Yabancı reasürörlerden alınan komisyonlarda düşmeler olacaktır.Bazı şirketler belli sigorta branşlarında uzmanlaşmaya gideceklerdir.

Serbest Tarife Sistemi, müşteri ve risk bazında risk ölçüm tekniklerinin geliştirilmesi ve sektörel bazda derlenmiş çeşitli istatistiki verilerin ışığında gerçek bir fiyatlandırma sistemi geliştirilmesi sonucunda yeni teminatlar geliştirmek, ürün çeşitlemesine gidilmek, sigortalılara daha geniş kapsamlı hizmetler verilmek suretiyle Türk sigortacılığının geliştirilmesi şeklinde değil de, rekabetin yalnızca fiyatta olması gerektiği şeklinde algılanmıştır. Bu yanlış durum, bilimsel risk ekspertizi imkanına ve gerçek riziko değerini sağlıklı olarak tespiti yarayacak güvenilir istatistiki verilere sahip olmayan şirketleri teknikten uzaklaşma pahasına gerçek olmayan fiyatlarla iş yapmaya

yönelmiştir.⁴³ Satışta müşterilere en ucuz ve en uygun fiyatın verilmesi kuraldır. Ancak bazı şirketler sigortalılarına, gerçek risk primlerinden tahmine dayanan indirimler yaparak Pazar paylarını artırma yolunu seçmişlerdir. Sadece fiyatı düşürerek o anda işi almak kısa vadeli ve sağlıklı olmayan bir tutumdur. Serbest rekabete açılmak, fiyat kırarak sigortalı sayısını artırmakla değil, sigorta bilincini tabana yayarak, ülkemizde oldukça yüksek olan potansiyel sigortalıları değerlendirerek olmalıdır. Aksi halde serbest rekabet sadece anlamsız fiyat düşürmeyle olmaz. Bu doğrultuda serbest rekabetin sektöre belli bir dinamizm getireceği kaçınılmazdır. Fiyat rekabeti tamamen şirketin kendi içindeki hesaplamalarını ve politikalarını ilgilendirmelidir. Örneğin sigorta şirketi karlı olduğu branşlarda fiyatı düşürüp, zararlı olduğu branşlarda fiyatı artırabilir. Ancak bunu da ticari kurallar çerçevesinde yapmalıdır. Nitekim 1990 yılından itibaren prim artışı açısından yaklaşık her yıl TL bazında %100'den aşağı artış olmamıştır. Ancak şirketler giderek düşen bir teknik kar elde etmişlerdir. Esasında şirketlerin faaliyet karı elde etmeleri ve bu faaliyet karları ile genel giderlerini karşılamaları gerekirken, serbest rekabet ortamı şirketlerin sıkıntılına sebep olmuştur.

Bu durum, sigorta bedellerinin enflasyon oranında artarak sigorta şirketlerinin teminat verdikleri risk limitlerini yükseltirken, primlerin daha önceki yıllarda alınan poliçe primlerinin altında kalmasına yol açmıştır.

Yine aynı şekilde Serbest Tarife sistemine geçilmesi neticesinde; özellikle karlı branşlar olan Yangın ve Nakliyat sigortalarında yaşanan yoğun rekabetin sonucu olarak fiyatların düşmesi nedeniyle prim gelirleri enflasyon nispetinin altına düşmüştür.

3.5. Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Sigorta Şirketlerinin Muhasebe ile İlgili Düzenlemeleri

3.5.1. Türkiye'de Muhasebeyle İlgili Düzenlemelerin Gelişmesi

Ülkemizde muhasebenin yazılı bir kurala bağlanması 1850 tarihli "Kanunname-i Ticaret" ile gerçekleşmiştir. Fransız Ticaret Kanunu'nun bir çevirisi olan bu kanun, tüccarların tutmak zorunda oldukları defterler hakkında hükümler getirmiştir.

---

⁴³ KARACAN Ali İhsan,"Türkiye'de Sigortacılık Sektöründe Liberalleşme Niteliği,İçeriği,Faydası ve Mahsurları"Seminer Notları,İktisadi Kalkınma Vakfı,1994-99,İstanbul,1994.

Cumhuriyet döneminde 1926 yılında yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanunu ve 1950 yılında yürürlüğe giren Gelir Vergisi ve Vergi Usul Kanunları, vergi ve muhasebe tekniği konusunda, bugünkü uygulamanın esaslarını getirmişlerdir. 1938 yılında yürürlüğe giren 3460 sayılı kanun, İktisadi Devlet Teşekküllerinin uyması gereken muhasebe kurallarını düzenlemiştir⁴⁴

1972 yılından itibaren Kamu İktisadi Teşebbüslerinde Tekdüzen Muhasebe Sistemi (7/2767 Sayılı Kararname) uygulamaya konulmuş, 1.1.1994 tarihinden itibaren de bütün özel ve kamu müesseselerinin uymak zorunda olduğu muhasebe kurallarının yer aldığı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği yürürlüğe girmiştir. 1.1.1997 tarihi itibarıyla Türkiye Muhasebe Denetim Standartları Kurulu tarafından yürürlüğe konulan 11 adet muhasebe standardı ile de yeni bir dönem açılmıştır.

Bu düzenlemenin dışında Sermaye Piyasası Kanunu ve bunun hükümleri halka açılma ve halka açık şirket olma bakımından önem kazanmaktadır. Sermaye Piyasası, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1981 yılına kadar tam bir hukuki boşluk içinde kalmıştır. Sermaye piyasası ve menkul kıymetler konusunun esas kaynağı olan Sermaye Piyasası Kanunu'nun amacı, tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak, halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak olmuştur.⁴⁵

MSUGT'nin giriş bölümünde;213 sayılı Vergi Usul Kanununun 175. ve mükerrer 257. maddelerinin Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na verdiği yetkiye dayanılarak, muhasebenin temel kavramları, muhasebe politikalarının açıklanması,mali tablo ilkeleri,mali tabloların düzenlenmesi ve sunulması,tekdüzen hesap çerçevesi, hesap planı ve işleyişi konularında düzenlemeler yapıldığı ve bu düzenlemelerin Tebliğin ekini oluşturduğu belirtilmektedir.

Yapılan düzenlemenin kapsamına bilanço esasına göre defter tutan gerçek ve tüzel kişiler girmektedir. Ancak bilanço esasına göre defter tutmakla beraber faaliyet

---

⁴⁴ .AKÇA Zekai, “Avrupa Topluluğu 4.ve 7. Yönergeleri'nin Türk Muhasebe Hukuku ile Uyum”, T.C. İstanbul Üniversitesi Muhasebe Enstitüsü, Yönetiminde Muhasebe ve Finansman Kontrol Programı, İstanbul,1991.s.45.

⁴⁵ AKÇA Zekai,a.g.e.,s.55.

konuları itibarıyla farklı muhasebe tekniği kullanmak durumunda bulunan; banka ve sigorta şirketleri, özel finans kurumları, finansal kiralama şirketleri (faktoring vb. alanlarda faaliyet gösterenler dahil) menkul kıymet yatırım fonları, aracı kurumlar ve yatırım ortaklıkları, belirlenen “muhasebenin temel kavramlarına”, “muhasebe politikalarının açıklanmasına” ve mali tablolar ilkelerine” uymaları kaydıyla bu Tebliğin diğer mecburiyetlerini yerine getirmekle yükümlü olmadıkları belirtilmektedir.

3.5.2. Avrupa Topluluğunda Muhasebeyle İlgili Düzenlemelerin Gelişmesi

Ortak bir Pazar içerisinde, bir devletin ulusal mevzuatına göre kurulan şirketlerin faaliyetlerini diğer devletlere yayması halinde, mali tabloların düzenlenmesi, yayımlanması, bilançolarda yer alan kalemlerin değerlendirilmesi konusunda uyulacak hukukun farklılığı, pazarın bütünleşmesi bakımından önemli engeller yaratır. Bu durum, yasalar yönünden bütün şirketlere eşit işlem yapılmasını önleyebileceği gibi yeterli rekabet koşulları oluşmasını da engellemektedir. Bu ve benzeri nedenlerle; Avrupa Topluluğu Konseyi, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kuruluş anlaşmasına ve özellikle 54. maddenin 3/g bendine, Komisyonun önerisine, Avrupa Parlamentosu ile Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşüne dayanarak 25 Temmuz 1978 tarihinde 78/660/AET sayılı “dördüncü direktifi” kabul etmiştir. Dördüncü direktifte; üye devletlerin mevzuatındaki belirli tipteki ortaklıkların yıllık mali tablolarının ve faaliyet raporlarının, kapsam ve içeriğine ilişkin ek olarak hazırlanan açıklayıcı notlarda(dipnot) yer alması gereken bilgiler ile bu tablolar içerisinde yer alan hesapların değerlendirme ölçü ve kurallarının belirlenmesine, yıllık hesapların yetkili uzmanlar tarafından denetlenmesine, yayımlanmasına ve denetçilerin vasıflarına ilişkin hükümler yer almıştır⁴⁶Bu direktif ile; üye devletler düzeyinde muhasebe hukukunun uyumlaştırılması, muhasebe ilke ve kurallarını standartlaştırılması, işletme ilgililerine gerçek ve güvenilir bilgiler verilmesi ve üye ülkelerce kamuya açıklanacak yıllık mali tablo ve raporların karşılaştırılması amaçlanmıştır.

---

⁴⁶ .SAĞLAM Necdet,”Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloları Hazırlanması ve Avrupa Birliğine Uyum” Eskişehir,1996,s.8

Direktifin 1. maddesinin 2. paragrafında, üye ülkeler tarafından yeni uyum düzenlemeleri yapılıncaya kadar, direktif hükümlerinin bankalara ve diğer finansal kurumlara veya sigorta şirketlerine uygulanmayacağı öngörülmektedir. Yine ilerleyen bölümlerde bilanço ve gelir tablosunun düzenlenmesi ile ilgili genel hükümler belirtilmektedir.

Topluluk üyesi ülkelerde kurulmuş olup merkezlerinin bulunduğu ülkelerin dışında faaliyet gösteren girişimlerin hesap ve kayıt düzenlerinin yeknesaklaştırılması özel bir önem taşır. Aksi halde denetim makamlarının işbirliğinde önemli güçlükler çıkacağı gibi, sigorta girişimlerinin kamuya açıklanan tablolarının karşılaştırılması ve bunlardan sonuçlar çıkarılması olanaksız olur. Direktiflerin farklı ülkelerde aynı şekilde uygulanması da güçleşir. Topluluk, sigorta ve reasürans şirketlerinin hesapları ile eşgüdümü 78/660/AET sayılı direktife bırakmamıştır. Zira, üye devletlerin ulusal mevzuatına göre farklı hukuksal yapıdaki sigorta girişimleri birbiri ile rekabet etmektedir. Sigorta girişimleri sigorta işlemlerinin yanı sıra reasürans işlemleri ile aynı zamanda reasürans şirketleri ile de rekabet etmektedir. İşin teknik özelliği nedeniyle sigortacılıkta hesapların eşgüdümünde, 78/660/AET sayılı yıllık hesapların eşgüdümü hakkındaki direktif yeterli olmamaktadır. Bu nedenle de gerek hayat branşında, gerekse hayat dışı branşlarda faaliyet gösteren tüm sigortacılık teşebbüsleri ile reasürans şirketlerini kapsayacak geniş çerçeveli bir eşgüdüm düşünülmüştür.⁴⁷

Eşgüdümün ivediliği, giderek daha fazla sigorta teşebbüsünün sınır ötesi faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Dördüncü direktifin, bankalara ve diğer finansal kurumlara veya sigorta şirketlerine uygulanmayacağına öngörülmesine rağmen, Topluluk'ta sigorta teşebbüslerinin taşıdığı büyük önem nedeniyle bu eşgüdümün 78/660/AET sayılı direktifin (dördüncü direktif) uygulanmasının sonraki bir tarihe ertelenmesine tahammül edilemediği; bu nedenle, "sigorta teşebbüslerinin yıllık ve konsolide bilançoları" üzerine 19 Aralık 1991 tarihli 91/674/AET sayılı Konsey direktifinin hazırlandığı, bu direktifin giriş bölümünde vurgulanmaktadır. Direktifteki esasların üye devletlerce 1 Ocak 1994'e kadar ulusal mevzuata dahil edilmesi

---

⁴⁷ SAĞLAM Necdet,a.g.m.,s.8.

öngörölmüş ve ilk olarak 1 Ocak 1995'te veya 1995 yılı içerisinde uygulanmaya başlanabilecekleri belirtilmiştir.

Özellikleri dolayısıyla sigorta teşebbüsleri için yıllık ve konsolide bilançolar hakkında ayrı bir direktif çıkarılması, 78/660/AET ve 83/349/AET sayılı direktiflerden tamamen bağımsız bir normlar demeti yaratılması anlamına gelmektedir. Zira, Topluluk ekonomisinin önemli bir parçası olan sigorta teşebbüslerinin, bütün teşebbüsler için geçerli kurallar dışında bırakılması, ne amaca uygun olur ne de şirketler hukukunun eşgüdümünün temel düşünceleri ile uyudur. Söz konusu nedenlerle, sigorta teşebbüsleriyle ilgili direktiflerin, ekonominin bu dalıyla ilgili özellikler nedeniyle, yalnızca 78/660/AET sayılı direktifin düzenlediği kapsamdan farklılaşmalar olarak kabul etmek gerekir.

Muhasebe gibi uygulamalı bir disiplinde eşgüdümü sağlamak üzere sık sık ortaya çıkabilecek sorunların incelenmesi ve değerlendirilmesi için bir komitenin varlığına ihtiyaç duyulmuştur. Yeni bir komite teşkil etmektense, 78/660/AET sayılı direktifin 52. maddesi ile kurulan genel nitelikli komitenin, sigorta teşebbüsleri ile ilgili sorunları çözecek şekilde yapılanmak suretiyle görevlendirilmesi tercih edilmiştir. Ayrıca, zaman içinde birçok sorunun çıkabileceği göz önüne alınarak direktifin beş yıl süre ile uygulandıktan sonra gözden geçirilerek yenilenmesi öngörülmüştür.

3.6. Avrupa Birliği'nde Sigorta İşlemlerinde Mali Tablolarının Düzenlenmesi Ve Sunulması

AB sigortacılık sektörü, bugün oldukça gelişmiş düzeyde bir Pazar niteliğindedir. 1992 yılında toplam 186 milyar 563 milyon dolarlık sigorta üretimi yapılmış ve AB genelinde sigorta sektörünün toplam prim artışı ve GSMH' ya katkısı yıllar içinde giderek artmaktadır. AB üyesi her ülke için, sigorta sektörü mali sektör içinde vazgeçilmez bir unsurdur.

Özellikle iç pazardaki rekabetin artması nedeniyle, sigorta işletmeleri birleşme yolunu seçmektedirler. Böylece, işletme sayısı artmadan, portföyün reel olarak artması ve yaygınlaştırılması sağlanmaktadır. Örneğin; Almanya'da Deutschebank, sigortacılık sektörüne girmiş ve sigortacılık hizmetlerini grubundaki işletmelere yansıtmıştır. Öteki

büyük bankalar da bunu örnek alarak, yeni, cazip buluşlarla bazı banka ve sigorta işletmeleriyle yeni gruplar oluşturmuşlardır.

Banka ve sigorta işletmeleri arasındaki yakınlaşma, her iki taraf için de yararlı olabilmektedir. Büyük sigorta işletmeleri, banka şubeleri aracılığı ile yeni bir satış yolu kazanmakta ve bu yolla çalışanlarını eğitmeye özen göstererek, tek merkezden yönetilen kaliteli bir işgücüne sahip olmakta, “in-house banking =dahili bankacılık” denilen bilgisayar ağından yararlanmaktadırlar. Buna karşılık bankalar da, büyük bir finans kaynağı elde etmekte ve sonuçta gerek sigorta işletmeleri, gerek bankalar güçlü ve sağlam iş ortakları olarak birbirlerine destek vermektedirler.

Bu iki sektörün birbirlerine beklenmedik boyutlarda yakınlaşmasında, mali yakınlık konusunda, bazı kararsızlıklara yer verilmektedir. Ancak AB ülkelerinin tümündeki sigorta işletmeleri için, Avrupalı boyutlara ulaşmak son derece çekici olmaktadır. AB’nde rekabetin şiddetlenmesi ile ürünlerin ve hizmetin kalitesi yükselmekte ve sigortalılar için; fiyatın yanında, hizmetin kalitesi de önemli bir tercih nedeni olmaktadır.

Mali tablolar, muhasebe kayıt sürecinin çıktısıdır. Bu nedenle sigortacılıkta mali tablolara ilişkin düzenlemelerin gelişimine bakmak için sigorta muhasebesinin tarihini incelemek gerekir.

Sigorta muhasebesinin tarihi, sigortacılığın tarihiyle paralellik gösterir. Sigortacılığın tarihi gelişimini incelemekle, sigorta muhasebesinin gelişimi hakkında bilgi sahibi olmak mümkün olmaktadır. Ayrıca sigortacılık sektörünün geçmişteki rekabeti incelendiğinde, sigorta muhasebesinin gelişimi konusunda da bilgi elde edilebilir. Sektördeki rekabet sonucu, çeşitli ülkeler sigorta muhasebesi hakkında tarih boyunca özel düzenlemeler yapmışlardır. Sigortacılar bu düzenlemelerin yapılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Geçmişte sigorta işletmeleri, sigortalıları risklere karşı yöresel olarak korumuşlardır. Ancak, son yıllarda yaşanan küreselleşme sonucunda, sektördeki rekabet çok artmış ve uluslar arası bir nitelik kazanmıştır. Bu nedenle, ülkeler, sigorta işletmelerinin mali yapılarını daha sıkı denetlemek amacıyla yeni düzenlemeler yapma

gereğini duymuşlardır. Yapılan bu düzenlemelerden amaç, kamu çıkarlarının korunması olmuştur. Böylece, sigorta işletmelerinin mali yapılarının güçlenmesi ile, sigortalılar(poliçe sahipleri) da korunmuş olmaktadır.

Sigorta muhasebesinin gelişimine önemli katkı sağlayan, ülke ve topluluklar olmuştur.

İtalya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri sigorta muhasebesinin gelişimi aşağıda kısaca incelenmiştir.

- **İtalya:**

İtalya'da 14. yüzyılda deniz taşımacılığının gelişmesiyle birlikte, gemilerin çeşitli risklere karşı korunması amacıyla sigorta yaptırılmaya başlanmıştır. Bu ülkede deniz yolu ticaretinin kara yolu ticaretine göre daha ucuz ve hızlı oluşu, deniz yolu sigortalarını geliştirmiştir. İlk resmi sigorta poliçesi, 1343 yılında İtalya'nın Pissa şehrinde yapılmıştır. Daha sonra bu ülkede, 1494'te; günlük defter, büyük defter ve yıllık dengenin gösterildiği çift taraflı kayıt sistemi başlatılmıştır. Bu gelişme sigorta işletmelerinin muhasebesini de etkilemiştir. Diğer taraftan ticaretin hızla gelişmesi sonucu bir takım ticari sorunlar ortaya çıkmış ve bunların çözümü için "ticaret yasası" olarak bilinen bir düzenleme yapılmıştır. İtalya'da sigortacılığın gelişimi, bankacılık ve diğer hizmet sektörlerinin gelişimini etkilemiştir. Sigortacılıkta uygulanan organizasyon ve ortaklık yapılarından, bankalar ve öteki hizmet sektörleri etkilenmiştir.

- **İngiltere**

İngiltere'de deniz sigortaları, 15. yüzyılda gelişmiştir. Bu yüzyılda deniz taşımacılığında, risklerin bir kısmının belirli bir ücret karşılığı üstlenildiği, informel bir topluluk oluşmuştur. Bu topluluk, Llody adı verilen kahvehanede bir araya gelmişler ve daha sonra bu topluluktan Londra Lloydları olarak söz edilmeye başlanmıştır.

1779 yılında ilk standart deniz taşımacılığı sözleşmesi yapılmış, ve bu sözleşme İngiliz Parlamentosunca 1795 yılında yeniden düzenlenmiştir.

18. yüzyılın ortalarında, endüstriyel devrimle, büyük sermayeler ve makine ve ekipmanlar işletmelerde toplanmaya başlanmış ve işletmeler yöneticilerce yönetilmeye başlanmıştır. Bu yüzyılda, amortisman ve gider dağıtım teknikleri uygulanmaya başlanmış ve bu da sigorta muhasebesini etkilemiştir.

1844 yılında, sigorta işletmelerinin hissedarlarını korumak amacıyla, muhasebe ve periyodik denetim kuralları getirilmiştir. Bu tarihlerde muhasebeciler, zaten işletme sahiplerine periyodik olarak rapor sunmaktaydılar. Diğer taraftan 1871 yılında İngiliz Parlamento Yasası'nda, sigortacılığa ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Son yıllarda İngiliz Sigortacılar Birliğince sigorta muhasebesinin gelişimine paralel olarak, sigorta muhasebesinde ortaya çıkan sorunların çözümü için uygulama standartları önerilmiştir. Bu standartlar muhasebe örgütlerince, "Muhasebe Uygulama Standartları" olarak yayınlanmaktadır. Bu standartlar Avrupa'da sigorta muhasebesinin gelişimine ışık tutmuş ve hatta Avrupa Birliği'nin sigorta muhasebesi düzenlemelerine temel oluşturmuştur.

Ayrıca bu ülkede sigorta muhasebesini; 1982 tarihli Sigorta Şirketleri Kanunu, Muhasebe Standartları, İngiliz Borsası Düzenlemeleri ve sigorta sektöründeki uygulamalar yönlendirmektedir.

- **Amerika Birleşik Devletleri:**

Amerika'da; GAAP (Generally Accepted Accounting Principles- Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri), SEC (Securities and Exchange Commission- Menkul Kıymetler Borsası Komisyonu), AAICPA (American Institute of Certified Public Accountants- Amerikan Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü), FASB (Financial Accounting Standart Board- Finansal Muhasebe Standartları Komisyonu), NAIC (National Association of Insurance Commissioners- Ulusal Sigorta Komisyoneri Birliği) ve SAP (Statutory Accounting Principles- Yasal Muhasebe İlkeleri) sigorta muhasebesinin gelişimine ışık tutmuşlardır.

Bu ülkede, öteki işletmeler gibi sigorta işletmeleri de, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerini izlerler. Buna ek olarak, sigorta işletmelerinden GAAP'ın

uygulanmasının yanı sıra, bir takım ek yükümlülükler de istenir. Örneğin; SEC'e rapor veren sigorta işletmelerinin, Gaap'a uygunluğunun, bağımsız deneticiler tarafından onaylanması gerekir.

Amerika'da ilk olarak 1794 yılında Kuzey Amerika Sigorta Şirketi, 1 Ocak ve 1 Haziran'da olmak üzere yılda iki defa mali tablo hazırlamaya başlamıştır.

Amerika'da 1871 yılında kurulan NCIC (National Convention of Insurance Commissioners- Sigorta Komisyonerleri Ulusal Kongresi) daha sonra 1936 yılında NAIC (Ulusal Sigorta Komisyonerleri Birliği) haline dönüştürülmüştür. NCIC, 1936 yılına kadar sigorta muhasebesi konusunda çeşitli düzenlemeler yapmış ve daha sonra NAIC bu düzenlemelere devam etmiştir.

NAIC, 1946 yılında, bünyesinde Tekdüzen Muhasebe Komitesini oluşturmuştur. 1949 yılında, tüm sigorta işletmelerine, Tekdüzen Mali Tabloları kullanma zorunluluğu getirilmiştir.

1968'de teminatlar için, FAIR (Fair Access to Insurance Requirements- Sigorta Yönetmeliklerine Eşit Katılım Planı) oluşturulmuş ve ödeme güçlüğü içinde olan işletmelere yönelik bir garanti fonu kurulmuştur.

AICPA, 1972 yılında hayat sigortası işletmeleri için, GAAP'ta kullanılan Genel Kabul Görmüş Muhasebe ilkeleriyle paralel bir düzenleme yapmıştır. Bunu, 1978 ve 1980 yılında yapılan düzenlemeler izlemiştir. Bu düzenlemeler ile, mal ve sorumluluk sigortası işletmeleri için, fonların yönetimi, likidite ve finansal yapı konularında muhasebe standartları kabul edilmiştir. Diğer taraftan AICPA, 1982 yılında mal ve sorumluluk reasüranslarının denetimine ilişkin bir rapor kabul etmiş ve bu rapor, 1983'de kapsamı genişletilerek (hayat reasüranslarını da kapsayacak biçimde yaygınlaştırılarak) yayınlanmıştır.

FASB, Haziran 1982'de 60 nolu standardı kabul etmiştir. Bu standartta, sigorta işletmelerinde muhasebe ve raporlamaya ilişkin muhasebe kuralları yer almış ve bu standart ABD'de, 1983 yılı başından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Standart'da, sigorta sözleşmeleri, kısa vadeli (genellikle mal ve sorumluluk sigortaları) ve uzun vadeli (genellikle hayat sigortaları) olarak ayrılmıştır. Standartta, tüm sigorta

işletmelerinin muhasebelerini uyumlaştıracak muhasebe ilkeleri belirlenmiştir. GÜNÜMÜZDE ABD’DE, sigorta sektöründe tekdüzen muhasebe sistemi uygulanmaktadır.

3.7. Türkiye İle Avrupa Birliği Ülkeleri Sigorta Büyüklükleri Karşılaştırması

3.7.1. Avrupa Birliği Ülkeleri Prim Üretimi Ve Türkiye

Tablo 3.1. Avrupa Birliği Ülkeleri Prim Üretimi Ve Türkiye

	Prim Hacmi	Dünya	Dünya
ÜLKELER	(Milyon \$)	Payı(%)	Sırası
Bir.Krallık	181.045	8.4	3
Almanya	136.691	6.34	4
Fransa	116.64	5.41	5
İtalya	57.945	2.69	6
Hollanda	37.021	1.72	9
İspanya	28.998	1.35	12
Belçika(*)	17.692	0.82	14
Danimarka	11.832	0.55	18
Avusturya	11.26	0.52	19
İsveç	10.66	0.49	20
Finlandiya	10.445	0.48	21
İrlanda	7.598	0.35	23
Portekiz	6.263	0.29	28
Lüksemburg	5.625	0.26	30
Yunanistan	2.159	0.1	38
Türkiye	2.104	0.1	39

Kaynak: Swiss Re Sigma No:2/2005

Tablo 3.1’de AB’ne üye ülkelerin ürettikleri prim hacimleri ve bundan aldıkları pay ve dünyadaki sıralamaları belirtilmiştir. Bu rakamlar incelendiğinde ülkemiz listenin sonunda yer almaktadır. Yunanistan ile aramızda çok büyük bir fark görünmemesine rağmen ülkelerin nüfusu, kişi başına düşen milli gelir gibi faktörler göz önünde

bulundurulduğunda aradaki fark netleşmektedir.Nüfusları ülkemizle kıyaslandığında oldukça az olan Polonya ve Lüksemburg'un prim üretimi ise ülkemizden 2,5 kat fazla olduğu görülmektedir

3.7.2.Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye'de Kişi Başına Prim Üretimi

Tablo 3.2: Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye'de Kişi Başına Prim Üretimi

	Kişi Başına	Dünya
ÜLKELER	Sigorta Primi(\$)	Sırası
Bir.Krallık	2.858.90	3
Hollanda	2.359.50	5
Danimarka	2.230.60	6
Finlandiya	2.028.20	7
Fransa	1.961.70	8
İrlanda	1.904.60	10
Lüksemburg	1.710.30	11
Almanya	1.653.10	12
Belçika	1.568.40	14
Avusturya	1.393.60	16
İsveç	1.204.30	17
İtalya	1.001.90	22
İspanya	731.80	25
Portekiz	626.40	27
Yunanistan	203.60	34
Türkiye	33.10	63

Kaynak: Swiss Re Sigma No:2/2005

Tablo 3.2'de kişi başına düşen sigorta primini göstermekte olup, ülkemizin Avrupa Birliği ile olan farkını daha net bir biçimde ortaya koymaktadır. Avrupa Birliği içerisinde kişi başına düşen 1651\$ prim miktarı bir yana, listenin son üç ülkesi İspanya, Portekiz ve Yunanistan dahi kişi başına düşen sigorta primi açısından ülkemizden çok ileri durumdadır. Avrupa Birliği içerisinde ekonomik ve sosyal yönden bize en yakın

ülke olan ve listenin en sonunda yer alan Yunanistan'ın kişi başına ürettiği toplam sigorta primi dahi ülkemizin kişi başına ürettiği sigorta priminin 6 katından fazladır.

3.7.3.Milli Gelir İçinde Sigorta Prim Gelirlerinin Payı Avrupa Birliği Türkiye

Tablo 3.3. Milli Gelir İçinde Sigorta Prim Gelirlerinin Payı Avrupa Birliği Türkiye

	Milli Gelir	Dünya
ÜLKELER	İçindeki Payı(%)	Sırası
Bir. Krallık	12.09	4
Hollanda	9.79	7
İrlanda	8.3	9
Finlandiya	8.14	10
Fransa	7.95	11
Danimarka	6.79	13
Belçika	6.4	17
Almanya	6.31	18
Portekiz	5.86	19
Avusturya	5.31	20
İspanya	5.24	21
İtalya	4.92	22
İsveç	4.52	25
Lüksemburg	4.17	29
Yunanistan	1.79	58
Türkiye	1.06	73

Kaynak: Swiss Re Sigma No:2/2005

Tablo 3.3.'te ülkelerin milli gelir içerisindeki sigorta primi payları yer almaktadır. Listenin en sonunda bulunan Yunanistan dışındaki ülkelerle aramızda yine önemli farklar bulunmaktadır. Her ne kadar kişi başına düşen sigorta primi açısından Avrupa Birliği üyesi Yunanistan, bize göre 6 kat daha fazla prim üretmekteyse de,

Tablo III, Birlik üyesi Yunanistan'da da sigorta piyasasının ekonomik gelişmesine göre yeterince gelişmemiş olduğunu, en azından, Avrupa Birliği ortalamasının bir hayli altında olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir.

Yukarıdaki her üç tabloda, yaşam standartları ve eğitim düzeyi bakımından dünyanın en gelişmiş nüfusunun yaşadığı Avrupa Birliği ülkelerindeki sigorta piyasaları ile ülkemiz sigortacılık sektörünün üretmiş olduğu toplam primi karşılaştırmalı olarak görülmektedir. 641 milyar 874 milyon US\$ toplam prim ile dünyada üretilen 2 trilyon 155 milyar US\$ primin yaklaşık %30'una kaynaklık eden Avrupa Birliği ülkelerinde 1998 yılında kişi başına üretilen prim 1651 US\$ olarak gerçekleşmiştir. (Ülkemizde bu rakam 33.10 US\$'dır).

SONUÇ

Türkiye’de sigortacılık 1980 sonrası dışa açılma ve sağlanan reel büyüme ve dinamik gelişime rağmen, gerek ülke ekonomisine gerekse mali piyasalar içinde hak ettiği konuma gelememiştir. Mali piyasaların en önemli kurumsal yatırım organı olan sigorta sektörünün Türkiye’deki gelişimi incelendiğinde, özel sigorta sektörümüzün uzun yıllar durağan bir yapı içinde sıkışıp kaldığı ve mali piyasa içinde özellikle sermaye piyasasında önemli bir kaynak yaratamadığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle, özel sigorta şirketlerince yaratılan fonlar, dünya ölçeğinde çok küçük rakamlarda kalmaktadır. Nitekim, gerek prim üretimi açısından gerekse de kişi başına düşen prim ve prim/GSMH oranı açısından Türkiye, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında dünya sıralamasında daima son sıralarda yer almaktadır. Sermaye birikiminin temelini oluşturan tasarrufların gerçekleştirilmesinde ve bu tasarrufların (fonların) sermaye piyasası kanalıyla yatırımlara dönüştürülmesinde bir aracı kurum niteliğinde olan sigorta şirketlerinin Türkiye’de bu fonksiyonunu etkin bir şekilde gerçekleştiremediği görülmektedir. Sigortacılık sektöründe oluşan fonların (direkt prim üretiminin) tamamının sermaye piyasasına aktarılabilmesi durumunda dahi, Türk özel sigorta sektörünün sermaye piyasasında pek etkin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, sigorta sektörünün batıdaki anlamda sermaye piyasası içerisindeki yerini alabilmesi her şeyden evvel, fon kaynağının temelini oluşturan direkt prim üretiminin artırılmasıyla mümkün olabilecektir. Başka bir ifadeyle, GSMH içinde %1,5 civarında olan direkt prim üretiminin artırılarak, gelişmiş ülkelerdeki gibi seviyelerde olmasa dahi, %5-6 seviyelerine yükseltilmesi gerekmektedir.

Bu amaçla, etkin bir sigortacılık sektörünün oluşumuna yönelik gerekli önlem ve tevsiklerin alınarak, Türk özel sigortacılık sektörünün ekonomide fon yaratıcı, döviz kazandırıcı, teşvik edici, emniyet ve istikrar sağlayıcı bir yapıya kavuşturulması ülkemiz açısından büyük önem taşımaktadır.

AB ülkelerinin hem prim üretiminde dünya toplamında aldıkları pay, hem de kişi başına düşen prim üretimi oldukça yüksektir. Bu yüzden AB’nin 2000’li yıllarda da geleceği parlak gözükmektedir.

Bu durumda yapılması gereken, güvenilir istatistiki bilgileri derlemek geliştirmek ve verilerin ışığında aşırı fiyat indirimlerine son verilerek reel risk fiyatı uygulamasına geçmek olmalıdır. Riskleri sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek için Türkiye’de faaliyet gösteren sektörlerin riskleri baz alınarak gruplandırılacağı, istatistiki bilgilerin toplanarak, kullanıma uygun hale getirileceği ve devamlı olarak güncel tutulacağı bir veri bankası tutulmalıdır.

Sektör geçmiş yıllarda rekabet ortamı içinde enflasyon oranı üzerinde reel büyüme göstermiştir. Mevzuat boşluğunun yanında sektörün işleyişini kısıtlayan, gelişmesini engelleyen çok fazla vergi sorununa henüz bir çözüm getirilememiştir. Bu yüzden enflasyon ve belirsizlikler altında büyümeye çalışan sektörün geleceği açısından 7. Beş yıllık kalkınma planında yer alan sigortacılıkla ilgili hedeflerin yanında, rekabeti koruyucu ve gelişimi sağlayan siyasi ve ekonomik tedbirlerin bir an önce alınarak yeniden yapılandırma sürecine girilmesi ve kararlı politikaların izlenmesi gerekir. Eksik olan mevzuat boşluğunun tamamlanması ve denetleme fonksiyonunun daha da etkin hale getirilmesiyle sıkıntılar büyük ölçüde kaldırılabilir.

Sigortalıların korunması amacıyla sigortalılar, rekabet ve tüketici koruma kanunu kapsamına alınmalı, mevzuatta bu konuda değişiklikler yapılmalıdır.

Risklerin teminat altına alınması bakımından sigorta sisteminin fonksiyonlarını gereğince yerine getirmesi olanağı sağlaması ve ülke ekonomisinin ihtiyaç duyduğu uzun vadeli fon arzının yeterli seviyeye çıkarılmasına katkıda bulunması amacıyla devlet müdahalesinin asgari düzeyde tutularak, etkin, rekabetçi, güçlü, sağlıklı ve uluslararası piyasalara uyum sağlamış bir sigortacılık sektörünün geliştirilmesi ve böylece sunulan hizmetin kalitesinin yeterli düzeye çıkarılması gerekmektedir. Böylece AB’ne uyum kolaylaşacak, sosyal güvenlik ve sağlık gibi alanlarda da mevcut sorunların aşılması ve devlete aşırı yük yüklemekten hizmet kalite ve kapsamının artırılması sağlanmış olacaktır.

Sigorta pazarlaması faaliyetleri çerçevesinde hizmet kalitesini arttırmak için mevcut ürünlerin geliştirilmesi, bu ürünlerin geliştirilmesi, bu ürünlerin mevcut ve potansiyel müşterilere etkili bir şekilde tanıtılması gerekmektedir.

Dünyada sigorta şirketlerinin birleşmeyle güçlendikleri ve rekabette avantaj kazandıkları görülürken, ülkemizde sigorta şirketleri sayısı giderek artmakta, şirketlerin güçlü bir yapıya sahip olmaları engellenmekte, pazar payları düşmektedir. Bu yüzden şirketlerde uzmanlık alanları ve dolayısıyla hedef kitleler belirlenmeli, bunlara yönelik stratejiler geliştirilmeli, uygun araçlar bulunarak ürünleri buna göre sunmaları gerekmektedir.

Yetişmiş, verimli ve gelişen şartlara uyum sağlayabilecek yeterli düzeyde iş gücü yanında, acente-şirket ilişkilerindeki teknik, hukuki, mali vb. eksikliklerin de giderilerek, dağıtım kanalları sayısının ve kalitesinin artırılması, reklam ve tanıtıma; eğitim, araştırma-geliştirme çalışmalarına da gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki ülkemizdeki sigortacılık hizmeti Avrupa'da verilmekte olan sigorta hizmetinin çok da gerisinde değildir. Bununla birlikte Türk Sigorta Sektörü sağlıklı bir gelişme temposuna girerek mali sistemde layık olduğu yeri almalı, daha geniş yaklaşımlarla hedeflerini büyütmeli ve rekabet gücünü artırarak Avrupa seviyesinde en iyi hizmeti vermelidir. Artık 2000'li yıllarda Türk Sigorta Sektörü'nün aynı sıkıntıları yaşamaması ve global dünyada yerini alarak özellikle AB ülkeleri ile rekabet eder hale gelebilmesi için uzun vadeli planlar yapılarak sektörün yeniden yapılanması gerekmektedir. Bunun içinde tüm kesimlere görev düşmektedir.

KAYNAKÇA

AKAN Mustafa, “*Serbest Tarifeye Geçişin Sigorta Sektörüne Etkileri*”, Reasürör Dergisi, Sayı:14,2000

AKÇA Zekai, “*Avrupa Topluluğu 4.ve 7. Yönergeleri'nin Türk Muhasebe Hukuku ile Uyumu*”, T.C. İstanbul Üniversitesi Muhasebe Enstitüsü, Yönetiminde Muhasebe ve Finansman Kontrol Programı”, İstanbul,1991

AKDOĞAN Melek “*Veri Zarflama Analizi Tekniği ile Sigorta Şirketlerinin Etkinlik Ölçümü*” H.Ü.S.B.E Yayınlanmamış YLT, Ocak, Ankara,2001

BABAOĞLU Ömür Şakir,“*Sigortacılığa Giriş*”,İstanbul,1989

BAYDAR Vedat, “*Türkiye’de Reasürans İnhisarı*”, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1965

BERK, N., “*Sigortacılıkta Fon Yönetimi*”, İMKB, İstanbul,2001

BOZER Ali, “*Sigorta Hukuku*”, Banka ve Tic. Hukuku Arş. Ens. Yayınları, Ankara, 1981

ÇEKER Mustafa, “*Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku*”, Adana, 2004

Doç. Dr. Suna OKSAY, “*Türk Sigorta Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve Günümüzdeki Durumun Değerlendirilmesi*”, Avrasya Sigortacılar Toplantısı, İstanbul,2004.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, (Tailex işbirliği ile düzenlenen Avrupa Birliği Sigorta Mevzuatı ve Uygulamaları Semineri 23-24 Haziran 2005, İstanbul 2005)

DİKMEN Orhan,“*Türk Sigortacılığında Liberalleşme*”,İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını,İstanbul:1994

DUMAN Şebnem,“*Sigorta Tekniği*”,Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları,No:426,Eskişehir 1998

ERERDİH.Cemal,“*Sigortacılığımızın Tarihi*”,Commercial Union,İstanbul,1988

“*Reasürans*”, Erkent Ofset, İstanbul: 1983

GÜNGÖR E.G, ''Türk Hukuku ve Avrupa Birliği Hukukuna Göre Sigorta Sektöründe Rekabetin Korunması'', Reasürör, 2000

KARACAN Ali İhsan, ''Sigortacılık ve Sigorta Şirketleri'', Bağlam Yayıncılık, İstanbul 1994

KAZGAN Haydar, ''Osmanlı'dan Günümüze Türk Finans Tarihi'', C. 2, IMKB/Creative Yayıncılık ve Tanıtım, İstanbul 1999

KAZGAN Haydar, SOYAK Aklan, KORALTÜRK Murat, ''Cumhuriyet'in 75 Yıllık Sigortacısı'', Koç Allianz ,Creative Yayıncılık, İstanbul, 1998,

LEVENT Belgin Bayır, ''Hedefteki Dört Branş'' Capital Dergisi, 1 Haziran 2001

MEMİŞ Tekin, Yangın ''Sigortasında Riziko'', Seçkin Yayıncılık, 2001

NOMER Cahit, ''Sigortanın Temel Prensipleri ve Reasürans'', İstanbul, 1977

NOMER, Cahit; YUNAK, Hüseyin Sigortanın Genel Prensipleri, Milli Reasürans TAŞ Yayını, İstanbul, 2000

ÖNAL Yıldırım Beyazıt ''Sigortacılık Ders Notları'', Ç.Ü. I.I.B.F. İşletme Bölümü, Adana, 2001

PARASIZ İlker, ''Enflasyon, Kriz, Ayarlamalar, Dünyada ve Türkiye'de Kalkınma Makro Ekonomisi Sorunları'', Ezgi Kitabevi Yayınları, mart 2001

PEKİNER Kamuran, ''Sigorta İşletmeciliği, Prensipleri, Hesap Bünyesi'', Formül Matbaası, İstanbul, 1981

SAĞLAM Necdet, ''Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliğine Uyum'', Eskişehir, 1996

SERGİCİ Erdoğan, ''Türklerin Tarihi ve Sigortacılık'' ,Latin Kitabevi, İstanbul, 2001

TAŞDELEN Servet, ''Türkiye'de Hayat Sigortaları'', İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını, İstanbul, 1993

TAŞDELEN Servet, ''Avrupa Birliğinde Sigorta Denetim Hukuku, ve Türk Sigorta Denetim Hukuku Bakımından Bir Değerlendirme '' Haziran 1996 Ankara

TUNCA Zafer,KARABULUT Gökhan ,''*Küreselleşme, Kriz ve Türkiye*'' ,2001

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Yıllık Faaliyet Raporu, 2002

''*Türkiye'de Sigortacılık Sektöründe Liberalleşme Niteliği,İçeriği,Faydası ve Mahsurları*'' Seminer Notları,İktisadi Kalkınma Vakfı, ,İstanbul,1994

ULUSOY Şebnem, ''*Avrupa Entegrasyonu ve Sigortacılık*'' ,Ankara ,1998

ÜNAL Targan , ''*Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Fon Yaratma Kapasitesi*'' ,İstanbul Ticaret Odası Yayın No:199404,İstanbul1994

YOLAÇ Gökhan, ''*Sigorta Sektörünün Ekonomik Gücü ve Türkiye*'' , İstanbul, 1990,

İNTERNET

<http://www.foreigntrade.gov.tr/ab/AB%20Sayfasi/tarhsel.htm>

<http://www.foreigntrade.gov.tr/ab/AB%20Sayfasi/tarhsel.htm>

http://www.mustafatasar.gen.tr/yayinlar/dusunce_g/turkiye_ab_iliskileri.htm

http://www.tbb.org.tr/turkce/duyurular/iktisat_kongresi

http://www.hazine.gov.tr/stat/sigortacilik_ist.htm

ÖZGEÇMİŞ			
Doğum Yeri ve Yılı :	Edirne 1981		
Öğr.Gördüğü Kurumlar :	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise :	1996	1999	Keşan Anadolu Lisesi
Lisans :	1999	2003	Uludağ Üniversitesi
Yüksek Lisans :	2003		
Doktora :			
Medeni Durum :	Bekar		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi:	:İngilizce		iyi
Çalıştığı Kurum (lar) :	Başlama Tarihleri	ve Ayrılma	Çalışılan Kurumun Adı
1.Garanti Bankası	2005		
			Adı Soyadı Ezgi YİĞİT

